

Yozgat **ŞEHİR EKONOMİSİ**

Dr. Recep TEMEL

Ankara 2020

YOZGAT ŞEHİR EKONOMİSİ

Dr. Recep TEMEL

ISBN : 978-625-7254-09-0
Basım Tarihi : 27 Ekim 2020 (1.Baskı)

© Copyright 2020,
BERİKAN BİLİMSEL ESERLER-SERTİFİKA NO: 47109

Bu baskının bütün hakları yazarına aittir. Yazarın yazılı izni olmaksızın, kitabının tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Berikan Yayinevi 1998 yılından itibaren ulusal ve 2019 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

BERİKAN BİLİMSEL ESERLER bir Berikan Yayıncılık markasıdır.

Genel Yayın Yönetmeni : Cuma AĞCA
Sayfa Düzeni-Kapak Tasarım : Biçer YILDIRIM
Baskı & Cilt : Berikan Ofset Matbaa
Y. Mahalle-Gersan/ANKARA
Matbaa Sertifika No: 47109
BERİKAN YAYINEVİ : Kültür Mah. Kızılırmak Cad. Gonca Apt.
No: 61/6 Çankaya-Kızılay/ANKARA
Tel: (0312) 232 62 18
Fax: (0312) 232 14 99 ANKARA

*Yoldaşlığıyla
beni her daim bahtiyar kılan
kıymetli eşime...*

YAZAR HAKKINDA

1969 yılında Samsun'da doğdu, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF), Kamu Yönetimi bölümünde; yüksek lisansını yine aynı üniversitenin 'Siyaset Bilimi' kürsüsünde tamamladıktan sonra meslek hayatına 1998 yılında Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde başladı. Aynı anda 19 Mayıs Üniversitesi, Cumhuriyet Tarihi ana bilim dalında doktora çalışmasını yürüttü. Doktora çalışmasının ardından 2011 yılında Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinden ayrılarak Yozgat Bozok Üniversitesi'nin akademik kadrosuna dâhil oldu. Halen aynı üniversitenin, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye bölümünde akademik hayatını sürdürmektedir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Maliye Teşkilatı, Bosna-Hersek (Siyasî, İktisadî-Sosyo-Kültürel Yönleriyle), Meslek Ahlâkı (Türker GÖKSEL'le birlikte) kitaplarının yanı sıra Türk maliye tarihi, maliye teorisi alanına ilişkin akademik çalışmaları mevcuttur. Evli ve üç çocuk babasıdır.

ÖNSÖZ

Farkında olsun ya da olmasın, yaşadığı şehir insana çok şey katar. İklim şartlarından insan ilişkilerine, fizikî mekânlarından kültürel değerlerine kadar şehrin her şeyi bir iz bırakır üzerinizde. Bu izin derinliği nispetinde aidiyet duyarsınız o şehre, ayrılırsanız bile bir yanınız hep orada kalır. Aidiyetiniz mesuliyetinizi de artırır nefes alıp verdiğiniz şehre karşı ve bir borçluluk hissedersiniz. Sizden de bir parçanın, katre emsal de olsa, şehrin bir yanında olmasını istersiniz. İşte bu çalışma, böyle bir niyetin çabaya, alın terine dönüşmesinin neticesidir.

Yozgat'la ilgili pek çok eser kaleme alınmıştır. Ancak şehrin ekonomik yapısıyla alakalı kaleme alınan eserlerin çok fazla sayıda olduğu söylenemez. Bilhassa 'Şehir Ekonomisi' gibi henüz üniversitelerimizin müfredatında dahi yeni yeni yer bulan bir ilim dalı itibarıyla Yozgat'ın incelemeye konu edinilmiş olması ayrı bir güzellik. Hele de şehirlerin küreselleşen dünyada giderek önemlerinin arttığı bir vasatta.

Çalışma neticesinde elde edilen bulguları, hastalığına tanı konulmuş bir hastanın tedavisinde atılan ilk ama önemli bir adım olarak değerlendirmek gerekir. Zira tedavide doğru teşhis/tanı tartışılmaz öneme sahiptir. Tedavi için ise başta şehrin merkezî ve mahallî idarecileri olmak üzere şehrin tüm paydaşlarına (İster Yozgat'ta yaşasın, isterse yaşamasın. Gönülünün bir yerinde az da olsa Yozgat sevdası bulunanlara) vazife düşmektedir. Hem de hiç ötelenemeyecek, derhal harekete geçilecek düzeyde.

Bu çalışmanın dünden bugüne Yozgat'ın kırıl/a/mamış makûs talihinin kırılmasında çorbada tuz misali de olsa bir katkısının olmasını ziyadesiyle arzu ederim. Bu manada bugüne kadar bize verdiklerinin bir karşılığı olarak belki değil ama kenarından köşesinden bir helallik kabilinden kabul görmesi de diğer bir temennimizdir.

Zihnimizde böyle bir çalışmanın fikir olarak yanmasının müsebbibi tartışılmaz olarak Yozgat'tır ve Yozgatlılardır. Dolayısıyla ilk elden Anadolu'nun mümtaz şehri Yozgat'a ve Yozgatlılara müteşekkirim. Yine bu çalışmanın husule gelmesinde istemeden de olsa mesailerinden aldığım yakınlarıma ve her ne şekilde olmuşsa, tüm emeği geçenlere teşekkürlerimi arz ediyorum.

Yozgat, 2020

ÖZET

'Şehir Ekonomisi' ilim dünyasındaki konumu itibariyle ekonomi ilminin bir alt disiplini. Her ne kadar mazisi 200 yıla kadar dayandırılıyorsa bile gündemde etkili olmaya başladığı dönem 20. yüzyılın son çeyreği ve sonrasıdır. Zira bu çeyrekte iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler mal ve hizmet hareketliliğini hızlandırmış, ekonomik rekabetin yoğunluğunu arttırmış ve daha da önemlisi rekabeti ulusal düzlemden şehirler ölçeğine indirgiştir. Görünen o ki, şehirlerarasındaki rekabet daha da hız kazanacaktır. Bu rekabette şehirlerin avantajlı konuma geçebilmeleri için de ekonomik yapılarının gelişmelere uygun şekilde sevk ve idare edilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde konunun zihinlerde altyapısının oluşturulması düşüncesiyle şehre ait temel kavramlar (Şehir, Şehirleşme, Şehirleşme, Şehirlerin Sınıflandırılması gibi) ele alınıp açıklanmıştır. Yine konunun özünü oluşturması bakımında 'Şehir Ekonomisi' kavramı bu ilk bölümün sonunda açıklığa kavuşturulmuştur.

İkinci bölümde 'Şehir Ekonomisi' kavramı, Yozgat ili özelinde 2009-2019 dönem aralığı esas alınmak üzere masaya yatırılmıştır. Burada özellikle bahse konu dönemde Yozgat ilinin ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma ölçeğindeki gelişmeleri istatistikî verilerin ışığında tespit edilmeye çalışılmıştır. Ekonomik büyüme olgusu GSYH, sektör gelişmeleri (Tarım, Sanayi, Hizmetler), dış ticaret ve istihdam verileri üzerinden incelenirken; ekonomik kalkınma olgusu 11 boyut (Konut, Çalışma Hayatı, Gelir ve Servet, Sağlık, Eğitim, Çevre, Güvenlik, Sivil Katılım, Altyapı Hizmetlerine Erişim, Sosyal Yaşam, Yaşam Memnuniyeti) ve bu boyutları detaylandıran 41 gösterge üzerinde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde 2009-2019 dönemi itibariyle 'Yozgat Şehir Ekonomisi'ne ilişkin elde edilen ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma verileri ikinci bölümdeki başlıklar takip edilmek suretiyle değerlendirilmiştir. Sadece değerlendirilmeye yetinilmemiş, geliştirilebildiği nispette önerilerde de bulunulmuştur. Son olarak 'Sonuç' bölümünde ise çalışma hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
ÖZET.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ.....	XV

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEHRE AİT TEMEL KAVRAMLAR VE ŞEHİR EKONOMİSİ KAVRAMI

1.1. Şehir Kavramı.....	1
1.2. Şehirlerin Sınıflandırılması.....	3
1.2.1. Şehirlerin Nüfus Yapılarına Göre Sınıflandırılmaları.....	5
1.2.2. Şehirlerin İşlevselliklerine Göre Sınıflandırılmaları.....	6
1.2.2.1. Ekonomik Faaliyetlere Göre Sınıflandırma.....	7
1.2.2.2. Kültürel Faaliyetlere Göre Sınıflandırma.....	7
1.2.2.3. İdarî/Siyasî ve Askerî Faaliyetlere Göre Sınıflandırma.....	8
1.3. Şehirleşme ve Şehirleşmeyi Etkileyen Unsurlar.....	9
1.3.1. İktisadî Unsurlar.....	10
1.3.2. Siyasî/Hukukî Unsurlar.....	11
1.3.3. Teknolojik Unsurlar.....	12
1.3.4. Sosyo-Psikolojik Unsurlar.....	12
1.4. Şehirlileşme.....	12
1.5. Şehir Ekonomisi.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

YOZGAT ŞEHİR EKONOMİSİ

2.1. Yozgat'ın Şehirlerin Sınıflandırılma Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi.....	21
2.1.1. Jenetik Yapısına Göre Değerlendirilmesi.....	21
2.1.2. Morfolojik Yapısına Göre Değerlendirilmesi.....	23
2.1.3. Coğrafi ve Topografik Yapısına Göre Değerlendirilmesi.....	24
2.1.4. Yerleşim Alanına Göre Değerlendirilmesi.....	24
2.1.5. Nüfus Yapısına Göre Değerlendirilmesi.....	25
2.2. Yozgat Şehir Ekonomisi.....	33
2.2.1. Ekonomik Büyüme Açısından Yozgat Şehir Ekonomisi.....	34
2.2.1.1. Yozgat İlinde GSYH ve Sektörel Gelişmeler.....	34
2.2.1.2. Yozgat İli Dış Ticaret İşlemleri.....	37
2.2.1.3. Yozgat İli İstihdam Verileri.....	44

2.2.2. Ekonomik Kalkınma Açısından Yozgat Şehir Ekonomisi	49
2.2.2.1. Konut Boyutu ve Göstergeleri.....	53
2.2.2.2. Çalışma Hayatı Boyutu ve Göstergeleri.....	55
2.2.2.3. Gelir - Servet Boyutu ve Göstergeleri.....	58
2.2.2.4. Sağlık Boyutu ve Göstergeleri.....	61
2.2.2.5. Eğitim Boyutu ve Göstergeleri	63
2.2.2.6. Çevre Boyutu ve Göstergeleri	67
2.2.2.7. Güvenlik Boyutu ve Göstergeleri	71
2.2.2.8. Sivil Katılım Boyutu ve Göstergeleri.....	72
2.2.2.9. Altyapı Hizmetlerine Erişim Boyutu ve Göstergeleri.....	74
2.2.2.10. Sosyal Yaşam Boyutu ve Göstergeleri	75
2.2.2.11. Yaşam Memnuniyeti Boyutu ve Göstergeleri.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

3.1. Yozgat Şehir Ekonomisi Hakkında Değerlendirmeler ve Öneriler	82
3.1.1. Nüfusa İlişkin Değerlendirme ve Öneriler	82
3.1.2. Ekonomik Büyüme Hakkında Değerlendirme ve Öneriler	86
3.1.2.1. GSYH/Kişi Başına GSYH Ve Sektör Verilerinin Değerlendirilmesi	86
3.1.2.2. Dış Ticaret Verilerinin Değerlendirilmesi	89
3.1.2.3. İstihdam Verilerinin Değerlendirilmesi.....	91
3.1.3. Ekonomik Kalkınma Hakkında Değerlendirmeler	93
3.1.3.1. Konut Boyutunun Değerlendirilmesi	94
3.1.3.2. Çalışma Hayatı Boyutunun Değerlendirilmesi.....	95
3.1.3.3. Gelir ve Servet Boyutunun Değerlendirilmesi	96
3.1.3.4. Sağlık Boyutunun Değerlendirilmesi	97
3.1.3.5. Eğitim Boyutunun Değerlendirilmesi.....	98
3.1.3.6. Çevre Boyutunun Değerlendirilmesi.....	102
3.1.3.7. Güvenlik Boyutunun Değerlendirilmesi	104
3.1.3.8. Sivil Katılım Boyutunun Değerlendirilmesi	105
3.1.3.9. Altyapı Hizmetlerine Erişim Boyutunun Değerlendirilmesi.....	107
3.1.3.10. Sosyal Yaşam Boyutunun Değerlendirilmesi	109
3.1.3.11. Yaşam Memnuniyeti Boyutunun Değerlendirilmesi	109
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	113

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Şehirlerin Farklı Kıstaslara Göre Sınıflandırılması.....	4
Tablo 2.	Nüfus Büyüklüğüne Göre Şehir Tipleri.....	6
Tablo 3.	İşlevselliklerine Göre Şehir Tiplerine Türkiye'den Örnekler.....	8
Tablo 4.	Dünyada Kıtalarla Göre Şehirleşme Oranları (1950-2050/%).....	9
Tablo 5.	Şehirlileşme Sürecinin Aşamaları.....	14
Tablo 6.	Ekonomik ve Sosyal Mekânın İçerikleri.....	14
Tablo 7.	Şehirli Davranış Türleri ve İçerikleri.....	15
Tablo 8.	Egon Matzner'in Şehir Ekonomisi Kuramı.....	18
Tablo 9.	Yozgat İlçelerinin Yüzölçümleri/Rakımları/Merkeze Uzaklıkları.....	25
Tablo 10.	Yozgat Nüfus Hareketliliği/Artış Hızı/Yoğunluğu (2009-19).....	26
Tablo 11.	Yozgat Göç Trafığı İstatistikleri (2009-19).....	27
Tablo 12.	Türkiye Geneli Şehir-Köy Nüfusu (2009-19).....	28
Tablo 13.	Yozgat İl/İlçe-Köy/Belde Nüfusu (2009-19).....	28
Tablo 14.	Yozgat İl/İlçe Nüfus Hareketliliği (2009-19).....	30
Tablo 15.	Türkiye /Yozgat Kaba Doğum-Ölüm Oranları (2009-19/Binde).....	31
Tablo 16.	Yozgat Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılım/Bağımlılık Oranları (2009-19).....	32
Tablo 17.	Türkiye Geneli GSYH'nin Sektörel Dağılımı (2008-18/Bin TL).....	34
Tablo 18.	Yozgat'ta GSYH'nin Sektörel Dağılımı (2008-18/Bin TL).....	35
Tablo 19.	Türkiye /Yozgat Kişi Başına GSYH (2008-18/TL-ABD Doları).....	36
Tablo 20.	Türkiye Dış Ticaret Rakamları (2013-19/Bin Dolar).....	38
Tablo 21.	TR72 Bölgesi Dış Ticaret Rakamları (2013-19/Bin Dolar).....	38
Tablo 22.	Yozgat Dış Ticaret Rakamları (2013-19/Bin Dolar).....	39
Tablo 23.	Yozgat İhracatının Sektörel Bileşimi (2013-19/Bin Dolar).....	40
Tablo 24.	Yozgat İthalatının Sektörel Bileşimi (2013-19/Bin Dolar).....	40
Tablo 25.	Yozgat İhracatının Dökümü (2013-19/Bin Dolar).....	41
Tablo 26.	Yozgat İthalatının Dökümü (2013-2019/Bin Dolar).....	43
Tablo 27.	Yozgat'ta Açık İş/İşe Yerleştirme/Kayıtlı İşsizler-İşgücü (2009-19).....	44

Tablo 28. Yozgat'ta Açık İşler Ve İşe Yerleştirmeler	45
Tablo 29. Yozgat'ta Kayıtlı İşsizlerin Yaşa Göre Dağılımı.....	46
Tablo 30. Yozgat'ta Kayıtlı İşsizlerin Öğrenimlerine Göre Dağılımı	47
Tablo 31. Yozgat'ta Yaş Gruplarına Göre İşe Yerleştirmeler.....	48
Tablo 32. Yozgat'ta Öğrenim Durumlarına Göre İşe Yerleştirmeler.....	48
Tablo 33. TÜİK İllerde Yaşam Endeksleri Araştırmasının Boyut Ve Göstergeleri (2015)	50
Tablo 34. Yozgat'ın Yaşam Endeksi Boyutları Bakımından Sıralaması (2015).....	52
Tablo 35. Türkiye Geneli Ve Yozgat'ta Konut Satışları (2013-19).....	54
Tablo 36. Konut Boyutu Göstergelerinin Sonuçları (2015)	55
Tablo 37. Türkiye -Yozgat İşgücü Göstergeleri (2009- 13)	56
Tablo 38. Türkiye -TR72 İşgücü Göstergeleri (2014- 19).....	57
Tablo 39. Çalışma Hayatı Boyutu Göstergelerinin Sonuçları (2015)	58
Tablo 40. Gelir Ve Servet Boyutu Göstergeleri ve Sonuçları (2015)	59
Tablo 41. Bankacılık Sektörünün Yozgat'a Sağladığı Krediler (2009-19/Bin TL).....	59
Tablo 42. Yozgat'ta Banka Türleri Ve Kredilerin Kaynak İtibariyle Dağılımı, Bin TL).....	60
Tablo 43. Yozgat'ta Mevduatın Şube Ve Nüfusa Göre Dağılımı (Kişi/TL)	61
Tablo 44. Sağlık Boyutu Göstergeleri Ve Sonuçları (2015)	62
Tablo 45. Yozgat'ta Bazı Sağlık Göstergeleri (2012-18)	63
Tablo 46. Eğitim Boyutu Göstergeleri Ve Sonuçları (2015).....	65
Tablo 47. Yozgat Nüfusunun Mezuniyet Durumu (15 + Nüfus)	66
Tablo 48. Çevre Boyutu Ve Göstergeleri (2015)	68
Tablo 49. Yozgat'ta Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ort. Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayısı (2015-18)	70
Tablo 50. Güvenlik Boyutu Ve Göstergeleri (2015).....	72
Tablo 51. Sivil Katılım Boyutu Ve Göstergeleri (2015)	73
Tablo 52. Altyapı Hizmetlerine Erişim Boyutu Ve Göstergeleri (2015).....	75
Tablo 53. Sosyal Yaşam Boyutu Ve Göstergeleri (2015)	76
Tablo 54. Yozgat'ta Sinema İstatistikleri (2009-19)	77
Tablo 55. Yozgat'ta Tiyatro-Müze İstatistikleri (2009-19)	78
Tablo 56. Yozgat'ta Kitap/Kütüphane/Kullanıcı İstatistikleri (2009-18).....	79

Tablo 57. Yaşam Memnuniyeti Boyutu Ve Göstergeleri (2015).....	80
Tablo 58. TR72 İlleri Ve Türkiye 2023 Yılı Nüfus Projeksiyonları /Nüfus Artış Hızları.....	83
Tablo 59. Türkiye-Yozgat İl/ilçe-Köy/Belde Nüfusları (%).....	83
Tablo 60. Türkiye Ve Yozgat İli Nüfusunun Bağımlılık Oranları	84
Tablo 61. Türkiye/Yozgat GSYH, Kişi Başına GSYH (2008-18).....	87
Tablo 62. Türkiye/Yozgat GSYH'nin Sektörel Dağılımı (2008-18).....	88
Tablo 63. Türkiye/Yozgat İhracat-İthalat Rakamları (2013-19)	90
Tablo 64. Türkiye/Yozgat İşgücü Verileri (2009-13,15+/%)	91
Tablo 65. Türkiye/TR72 Bölgesi İşgücü Verileri (2014-19,15-64/%).....	92
Tablo 66. Yozgat'ta Sağlık Personeli Sayılarının Gelişimi (2015-19).....	97
Tablo 67. Yozgat'ta Okul/ Öğrenci/ Derslik /Öğretmen Verileri	99
Tablo 68. Yozgat'ta Okul Türlerine Göre Liseler ve Okul Sayıları	100
Tablo 69. Yozgat Bozok Üniversitesi Akademik – İdari Personel, Akademik Birim Ve Öğrenci Sayıları (2020).....	101
Tablo 70. Yozgat'ta Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Ve Doğalgazın Cinsi/Miktarı/Temin Edildiği Yer (2016-18/Tüm İlçeler).....	103
Tablo 71. Yozgat'ta Belediye Atık Verileri (2014-18).....	103
Tablo 72. Yozgat'ta Ceza Mahkemelerinde Dava Sayıları (2015-19).....	104
Tablo 73. Yozgat'ta Hukuk Mahkemelerinde Dava Sayıları (2015-19).....	105
Tablo 74. Yozgat'ta Yıllara Göre Dernek Çalışan Sayıları (2015-19).....	106
Tablo 75. Orta Anadolu Bölgesinde Evde İnternet Erişim İmkânı (2016-19/%).....	107
Tablo 76. Kanalizasyon Şebekesi ve Arıtma Tesisi İle Hizmet Veren Belediye Sayıları, Nüfusu/Atık Su Arıtma Tesisleri (2016, 2018).....	108

GİRİŞ

Şehirler, beşerî ilişkilerin bütün yönleriyle ve en yoğun biçimde yaşandığı yerleşim alanlarıdır. Bu ilişkilerin önemli kısmını ekonomik ilişkiler oluşturmaktadır. Şehrin sınırları içerisindeki ekonomik faaliyetlerin tamamı o şehrin ekonomisi olarak nitelendirilir, tıpkı bir ülkenin sınırları içerisindeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisini oluşturduğu gibi.

21. yüzyılda iletişim ve ulaşım teknolojilerinde meydana gelen baş dönürücü gelişmeler “Küreselleşme” adı verilen olguyu doğurmuştur. Küreselleşme siyasî, sosyal, kültürel ve bilhassa ekonomik ilişkilere farklı boyutlar kazandırmış, ülkeler arasındaki ekonomik rekabeti daha küçük ölçekte, şehirler boyutuna indirgemıştır. Bu durumun ifadesi bakımından Colorado eski Belediye Başkanı W. E. Webb’in “19. yüzyıl imparatorlukların yüzyılıydı, 20. yüzyıl ulus devletlerin, 21. yüzyıl ise şehirlerin yüzyılı olacak”¹ şeklindeki ifadesi oldukça manidardır. Henüz 21. yüzyılın ilk çeyreği dolmadan Londra, New York, Singapur, Hong Kong, Tokyo, San Francisco vb. gibi şehirlerin (Türkiye’den İstanbul) güçlü finansal yapılarıyla küresel ekonominin ve pek tabii küresel rekabetin önemli birer aktörü haline gelmeleri Webb’i kanıtlar mahiyetindedir.

Görünen o ki bütün şehirler küresel vaziyet almış bu rekabetten kaçamayacaklardır. Bu nedenle şehir yönetimleri teyakkuz halinde olmalıdırlar. Ya bu süreç gerektiği gibi yönetilip avantajlı konuma geçilecek ya da hangi sebeple olursa olsun başarısızlığın bedeli şehrin sakinlerinin tamamına fatura edilecektir.

Şehrin, küresel rekabetin güçlü bir aktörü olması için nelere ihtiyaç vardır? Her şeyden önce altyapı, ulaşım, konaklama, nitelikli insan kaynağı, üretim ve dağıtımda uzmanlaşma ile teknoloji ve iletişim alanında gelişmiş bir yapıya sahip olunması lazımdır.² Esasında bu başlıklar bir şehrin ekonomik yapısıyla ya doğrudan ya da dolaylı yoldan ilintilidir. Tam da bu noktada ‘Şehir Ekonomisi’ kavramı anlam kazanmaktadır. Bahse konu hususlarda ileri adımlar atı-

¹ W. E. Webb’in sözünü Sezgi Durgun nakletmektedir. Bakınız Sezgi Durgun, Küresel Köyün Aklını Alan şehirler, <http://www.sezgidurgun.com/kuresel-koyun-aklini-alan-sehirler-2/>, Erişim Tarihi:15.10.2020

² Erkan Bay, 25 Eylül 2017, Küresel Güçlü Finansla Şehirler, Para&Borsa Web Sitesi, <https://www.paraborsa.net/i/kuresel-guclu-finansal-sehirler/>, Erişim Tarihi:16.10.2020

labilmesi, bu hususların bütüncül bir bakış açısıyla ele alınıp incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Küresel rekabetin dünyayı getirdiği noktada bu konuların mikro düzeyde ve her şehrin özelinde ele alınması zorunludur. Bunu yapacak olanlar da hiç şüphesiz teorik bilgisini ilgili şehrin saha bilgileriyle harmanlayıp, şehrin merkezi ve yerel yöneticilerine reel çözüm önerileri şeklinde sunacak olan akademisyenlerdir.

Türkiye’de ekonomi biliminin yeni gelişen bir alt bilim dalı olarak ‘Şehir Ekonomisi’ çalışmaları henüz çok yaygınlaşmamıştır. Bilhassa da bir şehrin özelinde etraflı incelemeler son derece sınırlıdır. Biz bu çalışmada Yozgat ili özelinde ‘Yozgat Şehir Ekonomisi’ni etraflı bir şekilde ele alacağız. Şehrin ekonomik yapısının ele alınmasından evvel birinci bölümde şehirle ilgili kavramlar ve ‘Şehir Ekonomisi’ kavramı üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise ‘Yozgat Şehir Ekonomisi’ ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma düzleminde ele alınmıştır. 2009-2019 döneminin esas alındığı çalışmada önce ekonomik büyüme olgusu GSYH, sektörel gelişmeler, dış ticaret ve istihdam verileri üzerinden analiz edilmiştir. Sonrasında Yozgat ilinin ekonomik kalkınmışlığı 11 boyut (Konut, Çalışma Hayatı, Gelir ve Servet, Sağlık, Eğitim, Çevre, Güvenlik, Sivil Katılım, Altyapı Hizmetlerine Erişim, Sosyal Yaşam, Yaşam Memnuniyeti) ve 41 gösterge üzerinden incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise ele alınan konular ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmuş ve yer yer öneriler geliştirilmiştir. Sonuç kısmında ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEHRE AİT TEMEL KAVRAMLAR VE ŞEHİR EKONOMİSİ KAVRAMI

1.1. Şehir Kavramı

Şehir kelimesi Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı” olarak tanımlanmaktadır.³ Farsça kökenli bir kelime olan ‘şehir’ kelimesi, “Çalışma yaşındaki nüfusunun çoğunluğu ticaret, sanayi ve yönetim gibi işlerle uğraşan büyük yerleşim merkezleri” anlamına gelmektedir.⁴ Günümüzde şehir kelimesinin yerine sıklıkla kent kelimesinin kullanıldığı da bir vakaıdır.⁵ Böyle olmakla birlikte, bu iki kelimenin içerisinde doğdukları toplumların değerlerine bağlı olarak farklı anlamlara geldiklerine dair değerlendirmeler de mevcuttur. Nitekim Doğu toplumlarında, insanların belli yerlerde kümelenmelerinin nitelendirilmesinde ‘şehir’ (Medine/Medeni /Medeniyet) kavramının, Batı toplumlarında ise bilhassa Rönesans ve Reform sonrası dönemden itibaren ‘kent’ (City/Civitas/Civilization) kavramının kullanılması bu yüzdendir.⁶ Böyle olmakla birlikte ister şehir isterse de kent olarak nitelensin, bu bölgelerin, çeşitli fonksiyonların bir arada icra edildiği yerler oldukları ve buralardaki nüfusun kalabalık oluşunun yanı sıra kültür düzeyleri

³ Türk Dil Kurumu, Sözlük, Şehir kelimesi, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi:14.07.2020

⁴ Mustafa Sabri Küçükkaşı, 2010, ‘Şehir’ kelimesi, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, Cilt 38, s.446

⁵ Şehir kelimesinin Farsça, kent kelimesinin de Soğdca bir kelime olduğu kabul edilmektedir. Şehir kelimesine ‘Türkçe’ de karşılık gelen kelimeler ise balık ve ordu kelimeleridir. Şehir kelimesinin kökeni hakkında bakınız Asım Gültekin, 2014, “Etimolojik Olarak Şehir Kelimesi”, Şehir Üzerine Düşünceler I, Şehir Düşünce Merkezi, Esenler Belediyesi, İstanbul; Yine Türkçe’nin ilk sözlüğü olan Kaşgarlı Mahmud’un Divanü Lügat-it Türk isimli eserinde “Kend” kelimesinin şehir anlamında kullanıldığı, Kaşgar şehrine “Han’ın oturduğu şehir anlamında “Ordu Kend” denildiği ile Oğuzlarda “Kend” kelimesinin “Köy” anlamında, Türklerin genelinde ise “Şehir” anlamında kullanıldığı ve bundan ötürü de Fergana kasabasına “Kendimizin Şehri” manasına “Özkend” denildiği bilgileri bulunmaktadır. Bakınız Kaşgarlı Mahmud , Divanü Lügat-it Türk Tercümesi, Türkiye Türkçesi I-II-III-IV, 1985, (Çeviri: Besim Atalay), Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, Cilt I, s. 343-344

⁶ Bu iki kavramın Doğu ve Batı toplumları nezdinde ifade ettiği anlam farklılıklarını anlamak için bakınız Lütfi Bergen, “İslam Şehirlerinin Asıl Karakteri Günün Namaz Vakitlerine Göre Belirlenmesidir.”, (Röportaj: Ahmet Yavuz), <http://lutfibergen.blogspot.com/2014/02/islam-sehirleri-cuma-namaz-ile.html>, Erişim Tarihi:14.07.2020

yüksek, ortak duygu ve düşüncelere sahip insanlardan oluştuğu gibi çok temel müştereklerinin bulunduğunu bilmek gerekir.⁷

Değer yargılarının farklılığından hareketle şehre/kente yüklenen anlam farklılığı göz ardı edilse bile evrensel ölçüde üzerinde mutabık kalınmış bir şehir/kent tanımından bahsetmek mümkün değildir. Zira farklı disiplinlerin uzmanları şehre kendi disiplinleri açısından yaklaşmış ve kendi disiplinlerini merkeze alan tanımlar yapmışlardır. Mesela Avusturyalı coğrafyacı Hans Bobek şehri, “Çok yönlü, ekonomik olduğu kadar siyasi ve kültürel bakımdan da kesin hatlarla sınırlanmamış bir bölgenin kavşak noktası”⁸ olarak tanımlarken, sosyolog Louis Wirth “Göreceli olarak büyük, yoğun ve toplumsal olarak heterojen bireylerin sürekli yerleşim yeri”⁹ olarak tanımlamıştır. Max Weber ise şehri, “Büyük bir yerleşim yeri olmanın yanında ekonomisinin tarıma değil ticarete ve üretime dayanan ve bununla bağlantılı olarak bir pazar yerine sahip olan yer”¹⁰ olarak tarif etmiştir.

Üzerinde mutabık kalınmış bir şehir tanımı yapılması mümkün olmaması olsa bile bir yeri şehir kabul edebilmek için o yerin taşınması gereken özelliklerin neler olduğu konusunda tespitler yapılmıştır. Uzun yıllar yerel yöneticilik yapmış olan Erol Kaya “Kentleşme ve Kentleşme” isimli eserinde, Rüstem Erkan’dan naklen bu özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Belli bir nüfus büyüklüğüne/yoğunluğuna ulaşılmış olması
- Tarımsal üretimden ziyade sanayi üretimine geçilmiş ve bununla birlikte hizmet sektörünün gelişmiş olması
- Yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması
- Geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması
- Nüfusun büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması
- Yerel değerlerin yerini, ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması
- Geleneksel ilişkilerin (Cemaat toplum tipinin) çözülüp bireysel ilişkilerin ya da bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması

⁷ İsmet Akova, Şehir Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, s.14, https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_Guz/sehir_cografyasi/1/index.html#konu-4, Erişim tarihi:21.07.2020

⁸ A. g. e., s.15

⁹ Ahmet Koyuncu, 2011, Sosyoloji Kuramlarında Kent, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 25, s.39

¹⁰ Lütfi Sunar, 2011, Weber’in Tarihsel Şehir Sosyolojisi: Modern Toplumun Temeli Olarak Şehir, Sosyoloji Dergisi, Sayı 22, s.427

- Eğitim düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması
- Sosyal normların yerini, resmî denetleme kurumlarının almış olması
- Statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olması¹¹

Günümüzde yukarıdaki özellikleri haiz insan kümelenmelerinin bulunduğu yerler şehir olarak isimlendirilmektedir. Bu özelliklerin hepsinin aynı anda bir coğrafi bölgede ve burada yaşayan insan topluluğunda bulunmamış olması oranın şehir olarak nitelendirilmesine mani değildir. Yine bu özelliklerin her şehirde aynı seviyede olması da gerekmemektedir.

1.2. Şehirlerin¹² Sınıflandırılması

Dünyada mevcut şehirler, sahip oldukları özellikler dikkate alınarak sınıflandırılırlar. Kullanılan kıstaslara göre aynı özelliklere sahip oldukları belirlenen şehirler aynı sınıf içerisinde yer alırlar. Bu kıstasların ne oldukları Tablo 1'de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ancak Tablo 1'e geçmeden evvel sınıflandırmada kullanılan kıstasların anlamları hakkında kısaca şu şekilde izah yapılabilir:

- **Jenetik Yapı:** Şehirlerin, ilk ortaya çıktıkları, oluştukları zamanın kıstas alınarak sınıflandırılmalarıdır.
- **Morfolojik Yapı:** Şehirlerin, yerleşim sahalarının benzerlikleri veya farklılıklarının (Kuşbakışı görünüşleri) kıstas alınarak sınıflandırılmalarıdır.
- **Biyolojik Yapı:** Şehirleri canlı birer organizma gibi ele alan sınıflandırma türüdür. Bu sınıflandırmada şehirler tıpkı bir canlının doğması, büyümesi, gelişmesi, yaşlanması ve bir süre sonra ölmesi gibi Eapolis (Kasaba), Polis (Orta büyüklükte şehir), Metropolis (Çevresindeki küçük köy ve şehirleri içine alan şehir), Megapolis (Ekonomik ve sosyal etkileri çok geniş alanlara yayılan çok büyük şehir), Tyrannapolis (Anarşinin baş gösterdiği şehir), Nekropolis (Ortadan kaybolmaya yüz tutan şehir) evrelerini yaşarlar.
- **Yerleşim Alanı Yapısı:** Şehirlerin yerleştikleri alanın büyüklüğüne göre sınıflandırılmalarıdır.
- **Nüfus Yapısı:** Şehir alanında yaşayan nüfus miktarına göre yapılan sınıflandırmadır.

¹¹ Rüstem Erkan'dan nakleden Erol Kaya, Kentleşme ve Kentleşme, s. 5, <http://erolkaya.com/wp-content/uploads/kitaplar/kentlesme-ve-kentilesme.pdf>, Erişim Tarihi:21.07.2020

¹² Şehir/şehirleşme/şehirleşme ve kent/kentleşme/kentleşme gibi kavramlar yukarıda ifade edildiği üzere içerisinde oldukları toplumsal dokuya göre farklı anlamlar taşıyabilecekler bile bu çalışmada bahse konu farklılıklar dikkate alınmayacak ve şehir/şehirleşme/şehirleşme kavramları kent/kentleşme/kentleşme kavramlarının yerine kullanılacaktır.

- **İşlevsel Yapısı:** Şehirlerin sahip oldukları sosyal, kültürel ve ekonomik işlevlere göre sınıflandırılmalarıdır.¹³

Tablo 1. Şehirlerin Farklı Kıstaslara Göre Sınıflandırılması¹⁴

Sınıflandırma	Alt Türleri						
	Tarih Öncesine İnen Şehirler	Klasik Devir Şehirleri	Roma Şehirleri	Ortaçağ Şehirleri	Modern Şehirler	-	-
Jenetik Yapısına Göre							
Morfolojik Yapısına Göre	Dairevi Şekle Sahip Olanlar	Uzunmuş Bir Şekle Sahip Olanlar	İki veya Daha Fazla Parçadan Meydana Gelenler	Birleşik Şekilden Meydana Gelenler	-	-	-
Biyolojik Yapısına Göre	-	-	-	-	-	-	-
Yerleşim Alanı Genişliğine Göre	-	-	-	-	-	-	-
Nüfuslarına Göre	Küçük Şehir	Orta Büyüklükte Şehir	Büyük Şehir	Metropolitan Şehir	Mega Şehir	-	-
Coğrafi ve Topografik Mevkiine Göre	Doğal Geçitler ve Vadiler Üzerine Kurulmuş Olanlar	Ovalarda Kurulmuş Olanlar	Ulaşımaya Uygun Nehirlerin Mecralarında Kurulmuş Olanlar	Körfezlerde ve Boğazlarda Kurulmuş Olanlar	Dağ Kenarı Şehirleri	Edafik Şartlara Bağlı Kurulmuş Olanlar	Liman Şehirleri
İşlevlerine Göre	Ekonomik Faaliyetlerine Göre	Kültürel Faaliyetlerine Göre	İdari /Siyasi ve Askeri İşlevlerine Göre	-	-	-	-

Tablo 1’de verilen farklı kıstaslar ele alınmak suretiyle yapılan sınıflandırmaların her biri önem arz etmektedir. Ancak sınıflandırmada kullanılan bu kıstaslar içerisinde öne çıkan iki temel kıstas vardır ki bunların üzerinde diğerlerine göre biraz daha ayrıntılı durmak icap etmektedir. Bu kıstaslardan ilki

¹³ Akova, a. g. e., s.80-84

¹⁴ A. g. e., s.80-84; Eşref Yılmaz, Levent Yavuz, Leman Avan, 2018, Coğrafya 2 Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara, s.25’deki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

şehirlerin nüfus yapıları diğeri ise şehirlerin işlevsellikleri itibariyle sınıflandırılmalarıdır.

1.2.1. Şehirlerin Nüfus Yapılarına Göre Sınıflandırılmaları

Yukarıda da ifade edildiği üzere bu sınıflandırmada esas olan öge şehirlerin sınırları içerisinde yaşayan nüfusun sayısıdır. Bu kıstasa göre şehirler küçük, orta, büyük, metropol, megapol gibi sıfatlarla anılırlar. Lâkin burada tartışmaya açık olan husus şehir tiplerini belirleyecek olan nüfus sayısıdır. Bir yerin küçük şehir, orta şehir ya da megapol bir şehir olarak nitelendirilmesini sağlayacak nüfus sayısı ne kadardır? Ayrıca bu nüfus sayısı kim tarafından belirlenecektir?

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında farklı şehir tiplerini belirleyen standart nüfus rakamlarının olmadığı ve bu nüfus rakamlarının ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği görülmektedir. Fransa, Arjantin, Portekiz gibi ülkeler bir yerin şehir olarak nitelendirilmesi için 2.000 nüfusu yeterli görürlerken, İspanya ve Yunanistan'da bu sayı 10.000 olarak belirlenmiştir.¹⁵ Türkiye uygulamalarına bakıldığında ise alan uzmanlarının, bir yerin şehir olarak nitelendirilmesi için 10.000 nüfusu yeterli gördükleri anlaşılmaktadır.¹⁶

Türkiye'de cari mevzuatta belirlenmiş bir nüfus rakamı da mevcuttur. Eski tarihli olmasına rağmen (1924 tarihli ve 442 Sayılı) halen yürürlükte bulunan Köy Kanunu'nda nüfusu 2.000'den aşağı olan yerler köy, nüfusu 2.000-20.000 arasında olan yerler kasaba ve nüfusu 20.000'den fazla olan yerler şehir olarak nitelendirilmiştir. Kanun koyucu, ilgili kanunun gerekçesinde böyle bir farklılaşmaya sebep olarak nüfusu az olan bir yerle çok olan bir yerin ihtiyaçlarının birbirinden farklı olacağını göstermiştir.¹⁷ Kanunun öngördüğü bu duruma rağmen uzun yıllar kır/şehir ayrımında 10.000 nüfusu esas alınmış ve hatta Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan 2. Kalkınma Planı'nda¹⁸ bu rakam köy/şehir ayrımında sınır olarak tespit edilmiştir. 1980'li

¹⁵ J. B. Garnier ve G.Chabot'tan aktaran Mecdî Emiroğlu, 1975, Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfusu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Ankara, Sayı 7, s.127

¹⁶ Bu konuda Nuriye Garipağaoğlu, M. Emiroğlu, E. Tümertekin, B. Darkot gibi uzmanların 10.000 nüfusu yeterli bulduklarını ifade etmekte ve hatta kendisi de alan uzmanı olarak çalışmasında 10.000 nüfusu esas almaktadır. Bakınız Nuriye Garipağaoğlu, Temmuz 2010, Türkiye'de Kentleşmenin, Kent Sayısı, Kentli Nüfus Kriterlerine Göre İncelenmesi Ve Coğrafi Dağılışı, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 22, İstanbul, s.3-4

¹⁷ Muhammed Sarı, Eylül 2014, 442 Sayılı Köy Kanunu Çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi Köye Yönelik Çalışmalar, Tarih Okulu Dergisi, Yıl 7, Sayı 19, s.511-512

¹⁸ 1968-1962 yılları arasını kapsayan 2. Kalkınma Planı'nın, Türkiye'nin Nüfusu ve Toplum Yapısının Özellikleri başlığını taşıyan 3. bölümünde ifade "10 000 nüfus, yurdumuzda şehir

yıllara gelindiğinde bu rakamın yetersiz olduğu yönünde tespitler yoğunluk kazanınca bizatihi Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE/ TÜİK) ve DPT'nin çalışmalarında 20.000 rakamı kıstas olarak kullanılmaya başlanmıştır.¹⁹

Nüfus yoğunluğu, çevreyle etkileşim ve şartlara göre gerekli olacak farklı göstergeler bir tarafa bırakılıp sadece nüfus büyüklüğü kıstas olarak ele alındığında şehir tiplerini Tablo 2'de gösterildiği gibi isimlendirmek mümkündür.

Tablo 2. Nüfus Büyüklüğüne Göre Şehir Tipleri²⁰

Şehir Nüfusu	Şehir Tipleri
10.001-100.000	Küçük Şehir
100.001-500.000	Orta Büyüklükte Şehir
500.001-1.000.000	Büyük Şehir
1.000.001-10.000.000	Metropol Şehir
10.000.001+	Megapol şehir

1.2.2. Şehirlerin İşlevselliklerine Göre Sınıflandırılmaları

Şehirlerin farklı özelliklerine göre nasıl sınıflandırıldığı Tablo 1'de ayrıntılı olarak verilmişti. Bu sınıflandırmalar içerisinde en yaygın olarak kullanılan sınıflandırma türü şehirlerin işlevselliklerine (Fonksiyonlarına) göre sınıflandırılmasıdır. Bu sınıflandırmada kıstas olarak bir şehrin sahip olduğu ekonomik, sosyal, kültürel vb. değerleri esas alınır. Bu değerlerden hangisi diğerlerine baskın geliyorsa şehrin tanımlanmasında o özelliği kullanılır. Mesela ticarî faaliyetlerinin yoğunluğu ve yaygınlığıyla öne çıkan bir şehir, baskın işlevinin (Fonksiyonunun) ticarî faaliyetler olması münasebetiyle "Ticaret Şehri" olarak nitelendirilir. Bu durum mutlak bir hal değildir. Diğer bir deyişle bir şehir çok yaygın olmamakla birlikte birden fazla işleve de sahip olabilir. Mesela bir şe-

ve köy ayırımı için şehir niteliklerine uyması nedeniyle sınır olarak seçilmiştir" şeklindedir. Bakınız Resmi Gazete, 21 Ağustos 1967, Sayı: 12679

¹⁹ Fatih Gökyurt, Ahmet Kındap, Volkan İdris Sarı, 2015, Türkiye İçin Yeni Bir Şehir Tanımı Gerekli mi?, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, s.17. Bu çalışmada araştırmacılar Türkiye'de şehir tiplerinin tanımlanmasında kullanılan nüfus büyüklüğü rakamlarında bir standart olmadığından hareketle yeni bir tanımlama yapma ihtiyacı üzerinde durmuş ve OECD ve AB gibi yapılarda kullanılan kıstasları tespit edip Türkiye'de de bu kıstasların kullanılabilceği yönünde öneriler geliştirmişlerdir. Bilhassa kır/şehir ayırımında sadece nüfus büyüklüğünün değil bunun yanı sıra şehir gruplandırması, nüfus yoğunluğu, etkileşim çevresi ve de özel durumlar için farklı göstergelerin kıstas olarak kullanılması gerektiğini önermektedirler.

²⁰ Coğrafya Hocası, Şubat 2018, Türkiye'de Kentsel Yerleşme/Şehirlerin Gelişimi, <https://cografyahocasi.com/9-sinif/turkiyede-kentsel-yerlesme.html>, Erişim Tarihi:22.07.2020

hirde aynı zamanda hem ticarî faaliyetler hem de turistik faaliyetler yoğunluk kazanmış olabilir. Bu durumda bu şehir aynı anda hem bir “Ticaret Şehri”, hem de bir “Turizm Şehri” olarak nitelendirilebilecektir.

Şehirler, işlevsellikleri itibariyle kendi içerisinde de gruplandırılırlar. Bu gruplandırma şehirlerin ekonomik, kültürel, siyasî ve idarî faaliyetlerine göre gerçekleştirilir.

1.2.2.1. Ekonomik Faaliyetlere Göre Sınıflandırma

Bu tip bir alt sınıflandırmada şehirde baskın olarak öne çıkan ekonomik faaliyet/yoğunluk ölçü olarak alınır. Ekonomik bakımdan şehri tanımlamak icap ettiğinde, o şehirde icra edilen ekonomik faaliyetlerin türüne bakmak gerekecektir. Ekonomik yoğunluğun esas alınması suretiyle şehirleri genel hatlarıyla aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür:

- **Tarım Şehirleri:** Şehir olarak tanımlanan alanın çoğunda tarımsal üretimin yoğunluk kazandığı ve buna bağlı olarak tarıma dayalı sanayinin geliştiği şehir tipidir.

- **Ticaret Şehirleri:** Her şehirde az veya çok ticarî faaliyetlerin varlığı kabul edilir. Ancak, öyle şehirler vardır ki bu şehirlerde ticarî faaliyetler bütün diğer faaliyet alanlarının önüne geçmiştir. ‘Ticaret Şehri’ ticaretin bu denli yoğunluk kazandığı şehir tipidir.

- **Sanayi Şehirleri:** Üretim faaliyetlerinin yoğunluğunun diğer alanlardan ziyade sınaî üretimlerde kümelendiği şehir tipidir.

- **Turizm Şehirleri:** Bu tip şehirlerde, şehrin ekonomik potansiyeli, yurt içinden veya yurt dışından ziyaret, tatil vb. diğer amaçlarla şehre gelen kimselerin (Turist) etkinliklerinden oluşur.²¹

1.2.2.2. Kültürel Faaliyetlere Göre Sınıflandırma

Eğitim, kültür ve dinî faaliyetleriyle diğer şehirlere göre ön planda olan şehir tipleridir. Bu tip gruplandırmada şehir, bünyesinde yoğun olarak icra edilen etkinlikler üzerinden cazibe ve çekim merkezi olur.

- **Dinî Şehirler:** İnançlar tarafından kutsal kabul edilen şehir tipidir. Dinlerin müntesipleri, inanışları gereği mukaddes sayılan bu şehirleri ibadet saikiyla ziyaret ederler (Mekke, Kudüs, Vatikan, Şanlıurfa vb.).

- **Kültür/Eğitim Şehirleri:** Bu tip şehirlerde eğitim ve kültürel faaliyetler yoğunluktadır. Üniversiteleri ile ön plana çıkmaları ve öğrencilerin yük-

²¹ Bu şehir tiplerinin yanı sıra yer altı cevherlerinin işlendiği şehirler vardır. Bunlara “Maden Şehirleri” (Zonguldak, Batman) denir. Yine ulaşım ağlarının kavşak noktasında bulunan şehirler vardır ki bunlara da “Ulaşım Şehirleri” (Afyonkarahisar, Ankara) adı verilir.

seköğrenimleri için tercih etmeleri münasebetiyle bu tip şehirler “Üniversite Şehri” (Londra, Boston, Münih, İstanbul vb.) olarak da isimlendirilirler. Yine bu tip şehirlerde kültürel etkinlikler sayı ve çeşitlilik bakımından oldukça fazladır.

1.2.2.3. İdarî/Siyasî ve Askerî Faaliyetlere Göre Sınıflandırma

Ülkelerin bazı şehirleri idarî/siyasî yapılanma ve savunma/güvenlik hizmetleri sebebiyle diğer şehirlerden farklı işlevlere sahiptirler.

- **İdarî/Siyasî Şehirler:** Ülkelerin siyasî ve idarî yapılanmaları bakımından bazı şehirleri diğerlerinden farklıdır. Üniter devlet modelinde başkent olarak belirlenmiş şehirde (Berlin, Moskova, Ankara vb.), idarî ve siyasî faaliyetler diğerlerine nazaran oldukça fazladır. Bundan dolayı bu tip şehirler “İdarî/Siyasî Şehirler” olarak sıfatlandırılır.

- **Askerî Şehirler:** Ülkelerin savunma ihtiyaçlarına bağlı olarak bazı şehirleri diğerlerine göre farklı işlev görürler. Bilhassa bu şehirlerde savunma ve güvenlikle ilgili tesisler konuşlandırılır ve bu kurum/kuruluşlarda çok sayıda askerin istihdamı sağlanır. Askerî açıdan taşıdıkları öneme binaen bu şehirlere “Askerî Şehir” nitelendirmesi yapılır.

İşlevsellikleri itibariyle sınıflandırılarak belirlenen şehir tiplerini daha iyi anlamak için Türkiye’deki şehirlerden örnek vermek yerinde olacaktır. Tablo 3’de işlevselliğine göre yapılan sınıflandırmaya karşılık gelen şehir tiplerine Türkiye’deki şehirlerden örnekler verilmiştir. Tablo 3’ün incelenmesinden de görüleceği üzere bir şehir aynı zamanda birden çok işleve sahip olabilmektedir.

Tablo 3. İşlevselliklerine Göre Şehir Tiplerine Türkiye’den Örnekler²²

Şehir Tipleri	Şehir Tiplerine Uygun Şehirler				
Tarım Şehirleri	Rize	Yozgat	Ardahan	Bayburt	Bilecik
Ticaret Şehirleri	İstanbul	Ankara	İzmir	Samsun	Trabzon
Sanayi Şehirleri	İstanbul	Denizli	Kayseri	Adana	Gaziantep
Turizm Şehirleri	Antalya	Muğla	İstanbul	İzmir	Nevşehir
Dini Şehirler	Konya	Şanlıurfa	İstanbul	Edirne	Mardin
Kültür/Eğitim Şehirleri	İstanbul	Ankara	Eskişehir	İzmir	Bursa
İdarî/Siyasî Şehirler	Ankara	-	-	-	-
Askerî Şehirler	Erzurum	Erzincan	Konya	Malatya	Ankara

²² Tablo 3 tarafımızdan oluşturulmuştur.

1.3 Şehirleşme ve Şehirleşmeyi Etkileyen Unsurlar

Günümüzde şehirler, idarî ve coğrafi bakımdan sınırları tanımlanmış alanda kümelenmiş insanların (Belirlenmiş sayının üzerinde bir nüfusun) şekillendirdikleri çok yönlü organizmalardır. Kır ya da köy olarak tabir edilen alanlarda yaşayan insanlar değişik sebeplerle o ana kadar yaşadıkları muhitlerden ayrılmaktadırlar. Bu ayrılışlar köyle/kırla mutlak anlamda bağların kopması anlamı taşıyor olsa bile ayrılanların çoğunun ömürlerinin kalan kısmını şehirlerde geçirmeyi tercih ettikleri bir vakiadır.

İnsanın, dinamik ve değişime açık yapısının doğurduğu en önemli sonuçlardan bir tanesi şehirleşme olgusudur. Ancak bu olguyu dar anlamda kırsaldaki nüfusun şehirlere doğru hareketliliği/göçü olarak nitelenmek yeterli olmayacaktır. Şehirleşme olgusunu geniş anlamda sanayileşme ve ekonomik gelişmeye paralel olarak şehir sayılarındaki artış ve mevcut şehirlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında örgütlenmeyi, işbölümünü, uzmanlaşmayı ortaya çıkaran, insanların davranışlarında şehirlere özgü değişimlere yol açan bir nüfus kümelenmesi olarak ele almak daha yerinde olacaktır.²³

İnsanın hareketliliği bugüne mahsus bir olgu değildir. Dünden bugüne insan değişik gerekçelerle bulunduğu yerden başka diyarlara gitmiş veya gitmek zorunda kalmıştır. Şehirleşme olgusunun 20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze nasıl bir seyir izlediği ve günümüzden de 21. yüzyılın ikinci yarısına kadar nasıl bir seyir izleyeceği Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Dünyada Kıtalar Göre Şehirleşme Oranları (1950-2050/%)²⁴

Kıtalar/Yıllar	1950	1975	2010	2030	2050
Dünya	29,0	37,2	50,5	59,0	68,7
Kuzey Amerika	63,9	73,8	82,1	86,7	90,1
Güney Amerika	42,0	61,2	79,6	84,9	88,8
Avrupa	50,5	65,6	72,8	78,4	84,3
Okyanusya	62,0	71,5	70,2	73,4	74,8
Afrika	14,7	25,4	40,0	49,9	61,6
Asya	16,8	24,0	42,2	52,9	64,6

²³ Ruşen Keleş, 1995, Kentleşme ve Türkçe, Dilbilim Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, s.1

²⁴ Jacques Veron’dan nakleden Didem Danış, Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış, Ders 12:Şehirleşme, https://acikders.tuba.gov.tr/pluginfile.php/4160/mod_resource/content/1/TUBA12.pdf, Erişim Tarihi:24.07.2020

Tablo 4'deki oranlar yüz yıllık zaman sürecinde dünyada şehirleşmenin iki katından daha fazla artacağını göstermektedir (%68,7). Ancak Amerika ve Avrupa kıtalarında dünya ortalamasının çok üzerinde bir şehirleşme öngörülmektedir. Afrika ve Asya kıtalarında ise şehirleşme giderek artan bir seyir takip ediyor/edecek olsa bile 2050'li yıllarda dünya ortalamasının altında olacağı tahmin edilmektedir. Şehirleşme olgusuna gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler zaviyesinden bakıldığında ise manzara şöyledir: Gelişmiş ülkeler ağırlıklı olarak şehirleşmiş nüfusa sahiptirler. Japonya'da nüfusun %90'ı şehirlerde yaşarken, Avustralya ve Yeni Zelanda'da bu oran %88, Kanada ve ABD'de %80 ve Avrupa'da %73'ler düzeyindedir. Bunun da sebebi bu bölgelerdeki nüfus artış hızının çok düşük veya negatif oluşunun şehirlerin büyümesine aynı şekilde yansımalarıdır.²⁵ Ne var ki, aynı şeyi gelişmekte olan ülkeler için söylemek zordur. Tam aksine gelişmekte olan ülkelerde nüfus artış hızları çok yüksek ve insan hareketliliği oldukça fazladır. Böyle olmakla birlikte Tablo 4'deki bilgilerden de çıkarılacağı üzere bu bölgelerde/ülkelerde şehirleşme oranı gelişmiş bölgelerin/ülkelerin oldukça gerindedir.²⁶

Yerkürede bu kadar yoğun ve de süratli şehirleşmenin arkasındaki sebepler nelerdir? Bu soruya yaygın olarak verilen cevap, şehirleşmenin dört temel unsura dayandığıdır ki, bu unsurlar ekonomik, siyasî, teknolojik ve psiko-sosyolojik unsurlardır.²⁷

1.3.1. Ekonomik Unsurlar

Ekonomik unsurları belirleyen husus şehirlerde gelişen ekonomik ilişkilerin oluşturduğu çekim gücüdür. Kırdan/köyde hayatını sürdüren insanların hayatlarını sürdürmede karşılaştıkları ekonomik zorlukları aşmak düşüncesiyle istihdam bakımından cazibe merkezi haline gelen yerlere göç etmeleri şehirleşmenin en önemli unsurudur. Sanayileşme hareketlerine bağlı olarak bilhassa orta ve büyük ölçekli işletmelerin ihtiyacı olan işgücü talebi bu süreçte etkilidir.

²⁵ Martha Bonnet ve Luca Montanarella, Haziran 2015, Daha Az Yeşil Ve Tarım, Çok Beton Ve Kaldırım, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, <https://tr.boell.org/tr/2015/06/24/sehirlesme-daha-az-yesil-ve-tarim-cok-beton-ve-kaldirim>, Erişim Tarihi:25.07.2020

²⁶ UNESCO'nun verilerinden hareketle yapılmış benzeri değerlendirmeler için bakınız Özkan Açıkgoz, 2006, Küreselleşme, Şehir ve Küreselleşmenin Bir Boyutu Olarak Habitat Toplantıları, İstanbul Üniversitesi, SBE, Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, s.66-69

²⁷ Emir Karadeniz, 2005, Kırıkkale'de Şehirsel Gelişme, Ankara Üniversitesi, SBE, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.20; Ahmet Güven, 2016, Kent, Kentleşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı, Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives Cilt 4, Sayı 1, s.24

Ekonomik unsurlar kendi içerisinde ayrıca itici ve çekici unsurlar alt başlıkları altında sınıflandırılmaktadır:

• **İtici Unsurlar:** Köy/kır hayatını zorlaştıran, diğer bir deyişle sevimsiz kılan unsurlardır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Nüfus artışının oluşturduğu baskı
- Miras uygulamaları sonucu tarım arazilerinin bölünmesi
- Gizli işsizlik
- Eksik istihdam
- Arazilerin verim düşüklüğü ve buna bağlı olarak yetersiz kazanç
- Tarımda makineleşmenin doğurduğu atıl işgücü
- İşlerin mevsimlik oluşu
- Doğal afetlerin, iklim şartlarının, erozyonun etkileri
- Eğitim alanındaki yetersizlikler
- Uygulanan tarım politikaları
- Kır hayatının negatif algısı

• **Çekici Unsurlar:** Şehirlerin sunduğu başta istihdam imkânları olmak üzere eğitimden sağlığa, alış-verişten eğlenceye kadar geniş bir yelpazede hayatı kolaylaştırıcı unsurlardır. Belli başlıları şu şekilde sıralanabilir:

- Köy ile şehir arasındaki kazanç farklılığı
- Eğitim imkânlarının fazlalığı
- Şehirli olma arzusu
- İstihdam imkânlarının fazlalığı
- Yüksek hayat standardı (Şehrin cazibesi)
- Dinamik sosyal ve siyasi hayat
- Nitelikli sağlık, ulaşım vb. hizmetler²⁸

1.3.2. Siyasî/Hukukî Unsurlar

Bir yerin şehir sıfatı kazanmasında siyasî iradenin karar vericiliğinin yanı sıra şehrin yönetimindeki (Merkezî-Yerel Yönetim) siyasî/ıdarî birimlerin tasarruflarının doğrudan veya dolaylı olarak şehri cazip hale getirmesi mümkündür. Gerek merkezî yöneticilerin (Atanmış) gerekse de yerel yöneticilerin (Seçilmiş) kaynakları kullanma, yeni kaynak üretme ve dağıtma konusundaki başarıları şehri (Maddî ve manevî açıdan) tercih edilir kılacaktır.

²⁸ Ahmet Mutlu, Türkiye’de Kentleşme Süreci, <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ahmet.mutlu/131571/12.T%C3%9CRK%C4%B0YEDE%20KENTLE%C5%99EME%202.pdf>, Erişim Tarihi:25.07.2020;Eray Aktepe, Türkiye’de Kentleşme, Kentleşme Ve Çevre Politikaları, <https://erayaktepe.wixsite.com/kentcevre/about1-c122p>, Erişim Tarihi:25.07.2020

1.3.3. Teknolojik Unsurlar

Teknolojik değişikliklerin her anlamda üretim-tüketim perspektifinden hayatı kolaylaştırıcı fırsatlar oluşturması ve bu imkânların kırdan/köyden ziyade nüfusun daha kalabalık olduğu şehirlerde kümeleniyor olmasının doğurduğu nüfus akışkanlığıdır. Sağlıktan eğitime, iletişimden ulaşım, teknolojik gelişmelere ve diğer yeniliklere şehir ortamında daha hızlı ve de uygun maliyetlerle ulaşabiliyor olmak şehirleri albenili hale getiren önemli unsurlardan birisidir. Bu manada teknolojik gelişmeler, iletici unsurlar olarak da değerlendirilmektedir.

• **İletici Unsurlar:** Teknolojik açıdan yapılan yeniliklerin şehirde yaşayan insanlara sağladıkları kolaylıklardır. Belli başlı olanları şu şekilde sıralanabilir:

- İletişim alanındaki teknolojik yeniliklerin sağladığı imkânlar
- Ulaşım alanındaki teknolojik yeniliklerin sağladığı imkânlar
- Üretim alanındaki teknolojik yeniliklerin sağladığı imkânlar²⁹

1.3.4. Sosyo-Psikolojik Unsurlar

Köy ve şehir hayatı arasında şehirli olmanın adeta bir üstünlükmüş gibi algılanmasının doğurduğu etkidir. Şehirdeki ilişkilerin, nicelik ve nitelik itibarıyla kır hayatına göre daha zengin olması bu algının oluşmasında önemli rol oynar. Yine şehir sakinlerinin şehir hayatının tabii akışı içerisinde farklılıklara ve zorluklara rağmen geliştirdikleri birlikte yaşama kültürünün kırdan/köyde yaşayanlarda oluşturduğu psiko-sosyolojik ilgi olarak da değerlendirilebilir.

1.4. Şehirlileşme

İnsan, yapısı gereği dinamik bir canlıdır. Bu canlılık onun, sürekli bir yerde durmasına mani olmuş, şartlar oluştuğunda rahatlıkla bulunduğu mekânı terk edip farklı yerlere gidebilmiştir. İnsanın bu yapısı sadece maziye ait bir hususiyet değildir, bugün de aynı özelliğini muhafaza etmektedir. Nitekim günümüz dünyasında değişik sebeplerle yaşanan (zorunlu/gönüllü) göç olgusu bu durumun açık ispatıdır. Şehirlileşme, öncelikle köy/kır hayatından ayrılıp şehre gelen insanın, şehre uyum sağlamak için geçirdiği evreyi/süreci ifade etmektedir. Bu süreç sonunda kişi şehirli olarak nitelendirilir ki esasında bu hal bir aidiyeti ifade etmesi bakımından bilinçli haldir. Bu bilinçli hal kişinin kendisini şehre karşı sorumlu, şehri de kendisine ait hissetme şeklinde somutlaştırır. Şehirlileşme olgusunun ne olduğu hususunda değişik tanımlar yapılmak-

²⁹ Karadeniz, a. g. e. , s.20-21; Aktepe, adı geçen web sitesi

tadır. 2009 yılında düzenlenen Kentleşme Şurası'nda, şehirlileşme "Çoğunlukla, kırdan çözülme ve şehirde yoğunlaşma nedeniyle kırdan şehre göçen nüfusun ekonomik ve sosyal bakımlardan kırsal özelliklerini bırakıp şehirli özelliklerini içselleştirmesi"³⁰ olarak açıklanmıştır.

Ruşen Keleş, kavramın genellikle şehirleşme/kentleşme kavramıyla rıstırıldığına dikkat çektikten sonra şehirlileşmenin/kentleşmenin "Şehirleşme/kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında, ilişkilerinde ve değer yargılarında tinsel (Maddî olmayan) ve özdeksel (Maddî) yaşam biçimlerinde değişiklikler meydana getirme süreci"³¹ olduğunu vurgulamaktadır. İlhan Tekeli ise şehirlileşmeyi, "Şehre yeni gelenlerin şehrin fırsatlarını kullanabilme becerisi"³² olarak açıklamaktadır. Şehrin, yeni insana sunduğu fırsatların neler olduğu ve ne tür beceriler gerektirdiği konusu temelde iki noktada toplanmaktadır. Bu iki nokta, şehrin ekonomik ve sosyal bir mekân olarak sundukları ve bunların kullanım becerilerinin kazanılmasına ilişkin özelliklerdir ve şu şekilde açıklanır:

- **Ekonomik Bakımdan Şehirlileşme:** Kişinin geçimini tamamen şehirde veya şehre özgü işlerle sağlayacak duruma gelmesiyle gerçekleşir.
- **Sosyal Bakımdan Şehirlileşme:** Kırsal kökenli şahsın her konuda şehirlilere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir.³³

Şehirlileşme doğal olarak belli bir sürenin/zamanın geçmesini zorunlu kılıyorsa bile tek başına zamanın geçirilmiş olması kişinin şehirli olarak tanımlanması için yeterli değildir. Belli aşamalardan geçmek suretiyle ancak 'Şehirlileşme Süreci' tamamlanabilir. Şehirli olmaya aday kimsenin sırasıyla geçmesi gereken aşamalar Tablo 5'de gösterilmiştir.

³⁰ T.C. Bayındırlık Ve İskân Bakanlığı, Nisan 2009, Kentleşme Şurası 2009, Kentlilik Bilinci, Kültür Ve Eğitim Komisyonu Raporu, Ankara, s.17

³¹ Ruşen Keleş, 24 Nisan 2018, Sözlük'ten: Kentleşme, Kent Stratejileri Merkezi, <https://kentstratejileri.com/tag/rusen-keles/>, Erişim Tarihi:25.07.2020; Şehirlileşme kavramının sosyolojik bir kavram olduğundan hareketle, hakkında farklı değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde şehirlileşme/kentleşme kavramı hakkında yapılan farklı tanımlar için bakınız Esra Çelebi Zengin, 2018, Kent Ve Kentleşme Sarmalında Türkiye, Kastamonu Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, s.97-98

³² İlhan Tekeli, Aralık 2014, Türkiye'nin Kentleşme Deneyiminden Öğrenileceklerimiz, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), s.12

³³ Kemal Kartal, 1983, Kentleşmenin Ekonomik Ve Sosyal Maliyeti, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 16, Sayı 4, Ankara, s.92

Tablo 5. Şehirleşme Sürecinin Aşamaları³⁴

Karar Aşaması	Şehre gelen nüfusun, burada karar kılmasıdır. Şehirde kalıcı olmayı düşünmeyen kişilerin, şehirli olma, şehirli davranış kalıplarını sahiplenme gibi bir gayret ve arzusu olmayacaktır.
İstihdam Aşaması	Kişinin şehirde yaşamasını anlamlı kılacak bir iş sahibi olması ve bu işin de şehirli tarafından olumlu görülmesi gerekmektedir.
Eğitim/Kültür Aşaması	Şehir hayatını sürdürebilir hale getirmenin gerekli kıldığı eğitim/kültür altyapısına sahip olmayı ifade eder. Uzun soluklu bir çaba gerektirdiği için ilk nesilden ziyade sonraki nesillerin elde etmesi beklenir.
Şehre Özgü Davranış Kalıplarının Kazanılması Aşaması	Şehre özgü davranış kalıplarının edinildiği aşamadır. Bu aşama bir nesilde gerçekleşmeyecek kadar uzun bir süreç gerektirmektedir. İnsan davranışları alışkanlıklar sonucu edinilir ve bu edinimler de çok zor değiştirilebilir.

Şehirleşme, tek başına şehrin oluşturduğu iktisadî ve sosyal nitelikli farklılıklar/kazanımlar da değildir. Aynı zamanda ülkede ve dünyadaki değişmeler ve gelişmeler bu süreci olumlu-olumsuz mahiyette etkileyebilmektedir. Bilhassa iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı değişim ve buna bağlı olarak şekillen/diril/en 'Küreselleşme' etkisinin de göz ardı edilmemesi icap eder. Tablo 6'da ekonomik ve sosyal bakımdan farklılaşmanın temelde ifade ettiği içerikler gösterilmiştir.

Tablo 6. Ekonomik ve Sosyal Mekânın İçerikleri³⁵

İktisadî Mekân	Sosyal Mekân
Kişinin Altyapısı	Kişinin Altyapısı
Ekonomik değer üretme, elde etme ve kullanma biçimleri	Benimsenen tüm sosyal ve dinî değerler düzeni, inançlar, türlü konular dâhil tutum ve davranışlar
Tutulana işlerin türleri	Siyasal tutum ve davranışlar
Gelir türleri	Dayanışma/yardımlaşmada benimsenen değerler
Geliri kullanma biçimleri	Örgütlenme biçimleri
Varlıklanma	Uyulan, benimsenen gelenek ve görenekler
Ekonomik Mekânın Öğeleri	Eğitim ve öğretim konusunda tutum ve davranışlar
Varlıklar (Kır - Şehir)	Bilgilenme biçimleri
Ücret Gelirleri (Kır - Şehir)	Dinî tutum ve davranışlar
Varlık Gelirleri (Kır -Şehir)	Hak arama yöntemleri
Karşılıklar	Kadın ve erkekle ilgili düşünce tutum ve davranışlar
Yatırımlar	Toplumdaki farklılıkları açıklama biçimleri ve gereçler

³⁴ Erol Kaya, a. g. e. , s.66

³⁵ Kemal Kartal'dan nakleden Muharrem Eş, Hamza Ateş, 2004, Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 48, s.216

Bu yaklaşımlar ışığında şehirlileşmenin, şehirlileşen kişide kırdaki/köydeki hayatından farklı bir kimlik kazandırdığı anlaşılmaktadır. Bu farklılık/lar başlangıç itibarıyla her ne kadar ekonomik ve sosyal içerikli açıklanmaya çalışılmışsa da bu iki yaklaşımın ötesinde çok boyutluluk arz etmektedir. Bu çok boyutluluğu ekonomik davranışlar, sosyal davranışlar, siyasî davranışlar, psikolojik davranışlar, dinî davranışlar, estetik davranışlar şeklinde izah eden şehir sosyologları mevcuttur ve davranış kalıpları bağlamındaki karşılıkları ayrıntılı olarak Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Şehirli Davranış Türleri ve İçerikleri³⁶

Davranış Türleri	İçerikleri
Ekonomik Nitelikli Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> - Geçimini tarım dışı alanlarda yani sanayi ve hizmet sektöründen karşılar. - İşgücünün nitelikleri yükselir. - Serbest piyasa koşulları içinde örgütlü olmayı amaç edinir.
Sosyal Nitelikli Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> - Aile içi ilişkilerde demokratik değer ve tutumları geliştirir. - Kadın-erkek eşitliğinin gereğini yapar. Eğitime daha çok pay ayırır. - Toplumda bir statü (mevki) elde etmenin kişisel başarıyla ilişkili olduğunu bilir ve buna göre kendini geliştirir. - Farklılaşmaları doğal karşılar. - Patronaj türü ilişkilerden sakınır. - Serbest zamanını kişisel ve toplumsal faydaya dönük olarak kullanır.
Siyasî Nitelikli Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> - Siyasal toplumsallaşmayı önemser. - Hakların ve sorumlulukların bilincindedir. - Oy vermeyi yurttaş olmanın gereği sayar. - Siyasal kurumları demokrasinin yerleşmesinde vazgeçilmez yapılar olarak görür. - Sivil topluma özgü organizasyonları destekler. - Yerel yönetimlerin yetki, olanak ve hizmet düzeylerinin yükseltilmesini ister ve sorumluluk alır. - Ulusal ve insanlığa ilişkin sorunlara karşı duyarlıdır.
Psikolojik Nitelikli Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> - Yüreğinden çok aklıyla karar verir. - Ölçülebilir başarıları amaçlar, empati yapmasını (Kendini ötekine yerine koymasını) bilir. - Zamanı bilinçli kullanır. - Özgüvenini geliştirir. - Kendine ait fikirleri önemser ve geliştirir. - Bilgi kaynaklarının güvenilirliğine ve çeşitliliğe dikkat eder. - Geçmiş değerlendiren geleceği önemser ve planlar. - Kendini şehirli / modern olarak değerlendirir. - Toplumsal normlara genellikle uyar.

³⁶ Hüseyin Bal'dan nakleden Erol Kaya, a. g. e. , s.65-66

Dini Nitelikli Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> – Diğer grupların inanç ve pratiklerine saygı duyar. – Dinin evrensel mesajlarını anlamaya çalışır. – Batıl inançları sorgular.
Estetik Nitelikli Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> – Oturduğu konutun, yaşadığı şehrin çirkinliklerinden rahatsız olur ve güzel- leştirmek için çaba harcar. – Dilini özenle kullanır. Argo ve yabancı unsurlardan uzak durur. – Beden sağlığını önemser, beden bakımını düzenli yapar. – Sanata ve sanatçıya saygı duyar, sanatsal etkinliklerle ilgilenir.

1.5. Şehir Ekonomisi

Günümüzde ‘Şehir Ekonomisi’ ekonomi biliminin içerisinde yer alan bir alt bilim dalı olarak kabul edilmektedir. Batı’da gelişen/geliştirilen bir bilim dalı olan şehir ekonomisinin fikrî temelleri 18. yüzyılın ikinci yarısına kadar götürülerek A. Smith’in klasik sayılan “Milletlerin Zenginliği” isimli eseri referans olarak verilmektedir.³⁷ Daha teknik düzeyde ise 19. yüzyılın ilk yarısında J. Heinrich Von Thünen ve Alfred Marshall’ın çalışmalarına atıf yapılmaktadır.³⁸ Şehir ekonomisinin bir bilim dalı olarak teorisinin disipline edilmesine 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren başlanmış, araştırmalar 1960’lı yıllarda hız kazanmış ve günümüzde de ilgi odağı olmayı sürdürmektedir.³⁹

‘Şehir Ekonomisi’ kavramı İngilizce’de ‘Urban Economics’, Almanca’da ise ‘Stadtwirtschaft’ olarak ifade edilmektedir. John M.Quigley, ‘Şehir Ekonomisi’ni “Bir şehrin sınırları içerisinde suç, eğitim, toplu taşıma, barınma, yerel

³⁷ Erken dönemde Adam Smith’in 1776 tarihli “Milletlerin Zenginliği” isimli eserinde şehirlerin ekonomideki rolünden, şehir ekonomisinin işleyişinden ve işbölümünden bahsetmesi, sonrasında Max Weber’in şehir olarak nitelendirilecek muhitte bir pazar yerinin varlığını şart koşması anlamlıdır. Bahse konu pazarda mal ve hizmet hareketliliğiyle birlikte farklı alanlarda işbölümünün organize edilmiş olması şehir ekonomisinin doğuşunda etkili olmuştur. Ayrıca bir arada oluşun oluşturduğu maliyet avantajları işletmelerin de burada toplanmasına sebep olmuştur. (Bu çalışmada ayrıca şehir ekonomisinin bir bilim dalı olarak günümüze kadar olan gelişimi de ele alınmaktadır) Bakınız Guido Spars, 2017, Ökonomie findet Stadt, Stadtökonomie, Blickwinkel und Perspektiven, Universitätsverlag der TU Berlin, Berlin, s.14-19 file:///C:/Users/recep/Downloads/stadtoekonomie_blickwinkel_perspektiven.pdf, Erişim Tarihi: 26.07.2020

³⁸ Hans - Jürg Büttler, 1995/96 Wintersemester Vorlesung,, Einführung in die Stadtökonomie, http://www.hj-buettler.ch/papers/21/1982_B_Stadto%CC%88ökonomie_LectureNotes.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2020 (Bu çalışmada Büttler şehir ekonomisinin temelini, “Şehir nedir?”, “Şehirler neden vardır?”, “Bir şehrin büyüklüğünü ne belirler?” şeklindeki üç sorunun oluşturduğunu ifade eder ve bu soruların cevaplarının yanı sıra şehir ekonomisiyle ilgili temel konuları ele alır.

³⁹ Batıda şehir ekonomisinin tarihi gelişimi hakkında bilgi almak için bakınız W. Walker Hanlon, Stephan Heblich, Kasım 2020, History And Urban Economics, National Bureau Of Economic Research, Cambridge, s.1-52

yönetimin finansmanı gibi konuları ekonomi biliminin araçlarıyla inceleyen bir mikroekonomi disiplini” olarak tanımlamaktadır. Philip Mc Cann ise ‘Şehir Ekonomisi’ni “Bir şehrin ekonomik yapısı ve işleyişi hakkında sorular sorup bunlara cevaplar arayan ve yine şehrin sınırları içerisindeki meselelere farklı teknik ve modeller etrafında çözümler arayan” bilim dalı olarak açıklamaktadır.⁴⁰

Türkiye’de şehirleşmeyle ilgili çalışmalar II. Dünya Savaşı sonrasında hareketlenmiş ve özellikle 1960’lı yıllardan sonra kalkınma planlarının içerisinde şehirleşme olgusuna yer verilmesiyle yoğunlaşmıştır.

Bu çalışmalarda daha çok göç, gecekondu/yoksulluk mekânları, kentsel dönüşüm gibi temalar öne çıkarken ‘finans ve mekân ilişkisi’, ‘şehirde rantın üretim ve paylaşım süreçleri’, ‘şehrin ekolojik süreçleri’, ‘konut dışı alanlar/yeni üretim coğrafyaları’, ‘savaş, terör ve askerî çatışmaların mekânsal dinamik ve sonuçları’, ‘şehir-bölgelerin oluşumu’, ‘Türkiye’nin periferisinde yaşanan yeni metropolleşme dinamikleri” gibi konuların detaylı ve sistematik biçimde analiz edilmediği tespit edilmiştir.⁴¹

Ancak son yıllarda ‘Kent Ekonomisi’ başlığı altında ve yukarıda eksik olduğu ifade edilen konuları da inceleme kapsamına alan çalışmalar yapılmaktadır. Bunlara örnek olarak İsmet Kılınçaslan’ın ‘Kent Ekonomisi’⁴² kitabı ile Hasan Ertürk’ün önce kendisinin kaleme aldığı ve sonra Neslihan Sam’la birlikte geliştirdikleri ve yine ‘Kent Ekonomisi’⁴³ adını verdikleri kitap zikredilebilir. Yine Balıkesir şehri özelinde Berkan Karagöz’ün kaleme aldığı ‘Kentlerarası Rekabette Balıkesir ve Ekonomisi’⁴⁴ başlıklı çalışma da bu türden bir eserdir.

‘Şehir Ekonomisi’ tabiri, kavramsal olarak bir şehirde cereyan eden ekonomik nitelikli faaliyetlerin tamamını hatıra getirmektedir. Bu çerçevede ‘Şehir

⁴⁰ Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, Kentsel Ekonomi, https://en.wikipedia.org/wiki/Urban_economics#:~:text=Urban%20economics%20is%20broadly%20the,housing%2C%20and%20local%20government%20finance., Erişim Tarihi:17.10.2020

⁴¹ Fırat Genç, Türkiye’de Kent çalışmalarının Bugünü Ve Yarını, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, <https://tr.boell.org/tr/2017/04/03/turkiyede-kent-calismalarinin-bugunu-ve-yarini>, Erişim Tarihi:26.07.2020

⁴² İsmet Kılınçaslan’ın kitabının ilk baskısı Aralık 2010 yılında, ikinci baskısı ise Ocak 2018 yılında yapılmıştır. Bakınız İsmet Kılınçaslan, 2018, Kent Ekonomisi, Ninova Yayıncılık (2.Baskı), İstanbul

⁴³ Hasan Ertürk’ün Kent Ekonomisi kitabı ilk baskısını 1995 yılında yapmıştır. Hasan Ertürk kitabın sonraki baskılarında Neslihan Sam ile birlikte çalışmış ve birlikte yazdıkları Kent Ekonomisi kitabı en son 6. baskısını yapmıştır. Bakınız Hasan Ertürk, Neslihan Sam, 2019, Kent Ekonomisi, Ekin Kitabevi Yayınları, (6.Baskı), Bursa

⁴⁴ Berkan Karagöz, 2020, Kentlerarası Rekabette Balıkesir Ve Ekonomisi, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara

Ekonomisi' çok sade bir biçimde "Bir şehrin üretim, dağıtım ve tüketim işlevlerini, bunların toprak kullanımı üzerindeki etkileri ile birlikte inceleyen bir bilim dalı" olarak açıklanmaktadır.⁴⁵

Daha ayrıntılı bir tanım ise "Ekonomi ile coğrafyayı bir araya getiren, hane halkları, firmalar ve yerel yönetimlerin, yer seçimleri ve diğer ekonomik, sosyo-ekonomik, ekonomi-politik karar süreçlerinde etkinlik ve optimal seçimlerin koşullarını ve bu koşulların yerine getirilmesinde kamusal politikaların rolünü araştıran bilim dalı" şeklinde yapılmaktadır.⁴⁶

Şehirleşme olgusunun oldukça hız kazandığı günümüzde 'Şehir Ekonomisi', Avusturyalı şehir planlamacısı Egon Matzner tarafından 1970'li yıllarda geliştirilmiş olan ve halen geçerliliğini sürdüren üç temel ilgi alanı üzerine oturmaktadır. Bu ilgi alanları ve ayrıntıları Tablo 8'de düzenlenmiştir.

Tablo 8. Egon Matzner'in Şehir Ekonomisi Kuramı⁴⁷

İlgi Alanı	Ayrıntıları
Şehrin çözümlenmesi ve şehrin gelişme eğilimleri	<ul style="list-style-type: none"> - Bir şehrin gelişmesini hangi iktisadî unsurların belirlediği - İktisadî (Üretim, işyeri vb.) ve toplumsal (Konut, kültürel kuruluşlar vb.) etkinliklerin mekânsal dağılımı ve nedenleri - Şehrin gelişme modelleri
Şehrin çözümlemesinin ekonominin bütünü içinde ele alınması	<ul style="list-style-type: none"> - Brüt ulusal üretimde şehirlerin ekonomik payı (Şehirlerin ekonomiye katılımı) - Brüt ulusal üretimin parçası olarak şehrin brüt üretimin betimlenmesi ve oluşturulması
Şehirlerin genel ekonomisi	<ul style="list-style-type: none"> - Görevleri, gelişmesi ve onların özellikle yoğun biçimde ortaya çıkan dış etkileriyle bağlantılı sorunlar - Kentleşme sürecinin getirdiği maliyetle ilgili sorunlar

Bu ilgi alanlarının ışığında 'Şehir Ekonomisi' halen şehirlerde yaşanan ve ilerde yaşanması muhtemel birçok konuyla ilgilenmek, bu konularda derinleşmesine araştırmalar yapmak ve çözüm teklifleri ortaya koymak durumunda-
dır. Bu konuların belli başlıları şu şekilde sıralanabilir:

⁴⁵ Coşkun Çakır, 2013, Şehir Ekonomisi Üzerine Düşünceler, Şehir ve Düşünce Dergisi, Sayı 4, s.80

⁴⁶ Harun Öztürkler, 2018, Kent Ekonomisi Nedir? , Verimlilik Dergisi, Sayı 5, s.68

⁴⁷ İlhan Tomanbay'ın 5 Şubat 2019 tarihinde kendi web sitesinde yayımladığı "Kentsel Ekonomi Kuramı Ve Sosyal Hizmetler" başlıklı makalesindeki bilgilerden hareketle oluşturulmuştur. <https://www.ilhantomanbay.com/2019/02/05/kentsel-ekonomi-kurami-ve-sosyal-hizmetler/>, Erişim Tarihi:26.07.2020

- Şehirlerin var oluşunda piyasa kurum ve kuvvetlerinin rolü
- Şehirlerde hane halkları, firmalar ve yerel yönetimlerin toprak/arazi kullanımına ilişkin seçimleri ve bu seçimlerin sonuçlarını belirleyen faktörler
- Şehirlerin taşıma örgütlenmesi ve araçlarının ne olması gerektiği
- Şehirlerde konut yapılaşması ve konut politikasının nasıl olması gerektiği
- Yerel yönetişimin örgütlenme biçiminin nasıl olması gerektięi⁴⁸

⁴⁸ Öztürkler, a. g. m. , s.68

İKİNCİ BÖLÜM

YOZGAT ŞEHİR EKONOMİSİ

Bu bölümde ağırlıklı olarak Yozgat şehri, 'Şehir Ekonomisi' konuları çerçevesinde ele alınmaya çalışılmıştır. Böyle olmakla birlikte bu bölümün ilk kısımlarında, birinci bölümde ele alınan başlıklara ilişkin değerlendirmeler/tespitler de yapılmıştır. Bu suretle bölümler arasında konu bağlantısı korunmuştur.

Yozgat'ın ekonomi tarihinin eskiliği dikkate alındığında konuyu belli bir dönemle sınırlı tutma zorunluluğu anlaşılabilir bir durumdur. Bu çalışmada zaman kesiti olarak 2009-2019 yılları arası tercih edilmiştir. Böyle bir zaman kesiti/dönem tercihiyle Yozgat'ın son ekonomik vaziyetinin fotoğrafının çekilmesi düşünülmüş ve yine bu bilgilerin ışığında bir yakın gelecek perspektifinin oluşturulup-oluşturulamayacağı; şayet oluşturulabilecekse bunun hangi zeminde kurulması, nasıl yürütülmesi ve ne gibi hedefleri olması gerektiğine dair bilgi altyapısı hazırlanması hedeflenmiştir.

Bu bölümde, bahsedilen zaman kısıtlaması çerçevesinde Yozgat'ın son on bir yıllık, daha net bir ifadeyle 2009-2019 yılları arasındaki ekonomik durumu masaya yatırılmıştır. Çalışmada nesnel sonuçlara ulaşmak maksadıyla ele alınan dönem aralığıyla ilgili istatistikî bilgi ve bulgulardan (TÜİK/Türkiye İstatistik Kurumu, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, T.C. Ticaret Bakanlığı vd.) azamî düzeyde yararlanılmıştır.

2.1. Yozgat İlinin Şehirlerin Sınıflandırılma Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi

Bu kısımda öncelikle birinci bölümde ele alınan genel sınıflandırma kısıtları (Genetik Yapısı, Morfolojik Yapısı, Biyolojik Yapısı, Yerleşim Alanı Yapısı, Coğrafi ve Topografik Mevkii, Nüfus Yapısı) çerçevesinde Yozgat ili değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.1.1. Genetik Yapısına Göre Değerlendirilmesi

Hali hazırdaki Yozgat ili şehir merkezi yeni sayılacak bir yerleşim yeri olmakla birlikte bu bölgenin ilk yerleşim yerleri olan Kızılırmak çevresi ve Hattuşaş civarlarının oldukça eskilere dayanan bir geçmişi vardır. Bölgede yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde elde edilen kalıntılar ve yerleşim izleri Yozgat ve havalisinde şehirleşme olgusunun genetik bakımdan milattan

önce Kalkolitik Dönemin (Taş ve Maden Çağı, MÖ 5500-3000 yılları arası) Orta Kalkolitik zamanlarına (MÖ 4500-4000 yılları arası) kadar uzandığını göstermektedir. Tarihin akışı içerisinde Alishar (Sorgun ilçesi, Kadılı köyü), Kaletepe, Çengeltepe, Mercimektepe, Kerkenez (Pteria Antik Kenti- Sorgun ilçesi, Şahmuratlı köyü), Büyüknefes (Tavion-Yozgat/Haydarbeyli yolu üzeri) bölgelerinde sırasıyla Hititler, Frigler, Medler, Persler, Helenler, Galatlar (Trokmler) gibi toplulukların varlıklarını sürdürdükleri tespit edilmiştir. Sonrasında Büyüknefes (Tavion), Alishar Tarbosthane (Sarıkaya ilçesi) hamam kalıntıları, Yerköy ilçesi hamam kalıntıları Yozgat bölgesinin Roma hâkimiyetinde (MÖ 30-MS 395 yılları arası) olduğunu ve Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle bölgenin Bizans İmparatorluğu'nun (MS 395-1453 yılları arası) hâkimiyeti altına girdiğini göstermektedir.⁴⁹

Yozgat ve havalisinin Bozok⁵⁰ olarak anılması 1071 yılındaki Malazgirt Savaşı sonrasında Türkmen boylarının bölgeye gelip yerleşmeleriyle olmuştur. 11. yüzyıldan sonra bölgede sırasıyla Anadolu Selçuklu, İlhanlı, Eretna, Kadı Burhaneddin Devletleri hâkim olmuş ve bölge ilk olarak 1398 tarihinde Yıldırım Beyazıt tarafından geçici olarak, sonrasında 1522 tarihinde Kanunî Sultan Süleyman döneminde kesin olarak Osmanlı Devleti nüfuz alanına dâhil edilmiştir.⁵¹

⁴⁹ Fuat Dursun, Şahin Doğan, Yozgat Kent Tarihi, Yozgat Valiliği, İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, Bozok Ofset, Yozgat, s.86-87; Yozgat Valiliği, İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, 2007, Yozgat Kültür, Doğa Ve Kaplıca Kenti, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara, s. 5-15; Bu bilgileri pekiştirici mahiyette bakınız Hacer Sancaktar, R.Tamsü Polat, Yusuf Polat, M.Bülent Şenocak, Ayça Dokuzboy, Kudret Sezgin, 2019, Yozgat İli Ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması:2017 Yılı Çalışmaları, 36. Araştırma Toplantısı Sonuçları (2.Cilt), Kültür ve Turizm Bakanlığı /Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.141-164

⁵⁰ Bozok, yirmi dört Oğuz boyunun on ikisinin genel adı olup, zamanla bugünkü Yozgat ili sınırları içinde onunla aynı adı taşıyan bir akarsuyun çevresinde Oğuzların Bozok boyuna mensup Türkmenlerce kurulan yerleşim yerinin adı olmuştur. Bakınız Lütfi Arslan, 2005, H963/M1556 tarihli Mufassal Tahrir Defterine Göre Bozok Sancağı'nın Ekonomik ve Demografik Yapısı, Ankara Üniversitesi, SBE, Tarih ABD, Yüksek Lisans Tezi, s. vı. Bu çalışmada Yozgat şehrinin tarihine ilişkin yapılan çalışmalarla (s. vı-xıı) birlikte Yozgat isminin kaynağı konusunda farklı bilgilere de yer verilmiştir (s. 22-23). Yozgat isminin kaynağı konusunda kısmen farklı bilgiler için bakınız Fadime Ceylan (Cavcav), 2013, Vilâyet Sâlnâmelerinde Yozgat (H.1290-H.1325) (M.1873-M.1907), Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Tarih ABD, Yüksek Lisans Tezi, s.9-10; Cumhuriyet dönemine kadar Bozok olarak anılan bölge 25 Haziran 1927 tarihinde milletvekili Süleyman Sırrı'nın (İÇÖZ) teklifi üzerine TBMM tarafından Yozgat olarak değiştirilmiştir. Bakınız Yunus Koç, 2013, Yozgat Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 43, s.559-560

⁵¹ İsmail Cansız, Uğur Ünal, 2002, Kassam Defterlerine Göre Yozgat'ta İdarî ve Kültürel Durum, G.Ü. , Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, s.150; Yunus Koç, a. g. m. , s.560;Lütfi Arslan, a. g. e. , s.18

16. yüzyılda sancak hüviyeti kazandırılan Bozok bölgesinin kaza ve nahiyelerinde yaşayanlar yerleşik kimselerden ziyade konar-göçerlerden oluşmuştur. Bu konar-göçerlik 18. yüzyılın ortalarına doğru Halep Türkmenlerinden Mamalu aşiretine mensup Çapanoğullarının bölgeye gelip bugünkü Yozgat şehrini inşa edip burayı bir merkez haline getirmelerine değin sürmüştür.⁵² Yozgat il merkezinin (Merkez İlçe) şehir sıfatını kazanmasına yöneticilikleri ile vesile olan Çapanoğulları, Çapar Ömer Ağa, Çapanoğlu Ahmet Paşa (Ömer Ağanın oğlu), Çapanoğlu Mustafa Bey (Ahmet Paşa'nın oğlu), Çapanoğlu Süleyman Bey (Ahmet Paşa'nın oğlu) gibi şahıslardır. Tanzimat devri ile birlikte Çapanoğullarının, Bozok Sancağı üzerindeki hâkimiyeti sonlandırılmış, sülalenin bir kısmı mensupları Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde görevlendirilirken, bir kısmı ise İstanbul'a getirilmiştir.⁵³

Tanzimat sonrasında Yozgat şehrinin sancak statüsü muhafaza edilmiştir. Ancak Bozok, Çorum, Budak Özü, Maden kazalarından oluşturulmuş olan Yozgat Sancağı Ankara vilayetine bağlanmıştır.⁵⁴

Bu bilgiler Yozgat ili sınırları içerisinde tarih öncesinden başlayıp günümüzde de devam eden yerleşim yerlerinin bulunduğunu göstermektedir. Lâkin bu yerleşim yerleri bölgenin farklı yerlerinde inşa edilmiş ve belli süreler sonunda ortadan kalkmışlardır.

Biyolojik sınıflandırma açısından ortadan kalkmış şehirler olduğu kadar yakın geçmişte kurulmuş ve varlığını bugün dahi sürdüren yeni yerleşim birimleri mevcuttur.

Nitekim Yozgat'ın ili Merkez İlçesi'nin şehir niteliği kazanmaya başladığı dönem 18. yüzyılın ikinci yarısına tekabül etmektedir. O dönemden günümüze şehir değişik etkilere maruz kalmışsa da niteliğini koruyarak gelişmesini sürdürmüştür.

2.1.2. Morfolojik Yapısına Göre Değerlendirilmesi

Morfolojik sınıflandırma bakımından Yozgat ili, İç Anadolu'nun kuzeydoğusunda yer alan yüzey şekilleri itibariyle batıdan doğuya uzanan gittikçe yükselen dağlarla, bu dağların arasında yer alan küçük büyük ovalardan oluşmuştur. Yöre toprakları yurdumuzun iki önemli akarsuyu olan Yeşilirmak ve Kızılırmak havzası içerisinde kalmaktadır.

⁵² Ahmet Yaşar Ocak, 1992, Bozok Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 6, s.321

⁵³ Özcan Mert, 1993, Çapanoğulları Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 8, s. 221-224; Koç, a. g. m. , s.561-562

⁵⁴ Ceylan, a. g. e. , s. 18

İç Anadolu Bölgesi platolarının Yozgat'ta kalan bölümü "Bozok Platosu" olarak adlandırılmaktadır. Bu geniş plato sahası içerisinde, plato yüzeyinden fazla yüksek olmayan dağ ve tepeler yer almaktadır.

İlde dağlık alanlar kenar kısımlarda yer almıştır. Kuzeydoğu ve doğu bölümü çok daha dağlık olup yörenin en yüksek yerini oluşturmuştur. Merkez İlçe, Bozok Yaylasının yüksek tepelerinin eteklerinde kurulmuş ve kuruluş şekli itibarıyla dairevî bir görünüm arz etmektedir.

Yozgat ili sınırlarında geniş alanlı ovaların sayısı çok fazla değildir. Genellikle büyük ovalar, tepeler arasında çukurlaşan yerlerde alüvyonların çökmesi ile oluşmuştur.⁵⁵

2.1.3. Coğrafi ve Topografik Yapısına Göre Değerlendirilmesi

Yozgat, İç Anadolu Bölgesinin Orta Kızılırmak bölgesinde yer almaktadır. Doğudan Sivas, güneyden Kayseri, Nevşehir, Kırşehir; batıdan Kırıkkale; kuzeyden ise Amasya, Çorum ve Tokat illeri ile çevrili olup, 34° 05'-36° 10' doğu meridyenleri ile 38° 40'-40° 18' kuzey paralelleri arasında yer alır.⁵⁶ Merkez İlçe, Yozgat yaylasının en yüksek tepelerinden olan ve "Soğluk" (Sovuk oluk) adıyla anılan Çamlığın (1680 metre) kuzeye bakan etekleriyle, 1590 metre yükseklikteki Çıtak tepesi kollarından Nohutlu, Keltepe, Tuzkayası adındaki tepelerin güney etekleri üzerinde ve Nohutlu ile Keltepe'nin teşkil ettiği Çıtak boğazı içerisinde kurulmuştur.

Merkez İlçe'nin denizden yüksekliği 1301 metredir.⁵⁷ Bu bilgiler Yozgat'ın coğrafi ve topografik sınıflandırma bakımından dağların eteklerinde kurulmuş bir şehir olduğunu da göstermektedir.

2.1.4. Yerleşim Alanına Göre Değerlendirilmesi

Yerleşim alanı sınıflandırmasına göre Yozgat ili Türkiye illeri arasında, 13 690 km²'lik yüzölçümüyle 16. sırada bulunmaktadır.

Merkez İlçe'nin ve diğer ilçelerin yüzölçümleri Tablo 9'da gösterilmiştir.

⁵⁵ Fuat Dursun, Şahin Doğan, a. g. e., s.5-6

⁵⁶ T.C. Yozgat İl Tarım Ve Orman Müdürlüğü, 15.01.2020, 2019 Yılı Brifingi, <https://yozgat.tarimorman.gov.tr/Menu/43/2019-Brifing>, Erişim Tarihi:11.08.2020

⁵⁷ Emin Ferit Peker, 1997, Yozgat Şehir Coğrafyası, Marmara Üniversitesi, SBE, Coğrafya Eğitimi ABD Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.3

Tablo 9. Yozgat İlçelerinin Yüzölçümleri/Rakımları/Merkeze Uzaklıkları⁵⁸

İlçeler	Rakım (Metre)	Yüzölçümleri (Km ²)	Merkeze Uzaklık (Km)
Merkez	1 317	2 024	-
Sorgun	1 083	1 768	34
Akdağmadeni	1 322	1 810	104
Yerköy	770	1 164	41
Boğazlıyan	1 071	1 515	95
Sarıkaya	1 116	1 018	77
Çekerek	936	790	90
Şefaati	914	882	44
Çayıralan	1 362	995	112
Saraykent	1 142	319	71
Kadışehri	1 036	472	118
Aydıncık	831	338	97
Yenifakılı	1 012	390	104
Çandır	1 235	205	122
Toplam	-	13 690	-

Tablo 9 verilerine göre yüzölçümü olarak en büyük yerleşim alanına Merkez İlçe sahiptir. Onu sırasıyla Akdağmadeni, Sorgun, Boğazlıyan, Yerköy, Sarıkaya, Çayıralan, Şefaati, Çekerek, Kadışehri, Yenifakılı, Aydıncık, Saraykent, Çandır ilçeleri izlemektedir. Yerleşim yerleri itibarıyla ilçelerin rakımlarında da farklılıklar vardır. Merkez İlçe'ye kıyasla özellikle Yerköy, Aydıncık, Şefaati, Çekerek ilçelerinin yerleşim yerlerinin yükseltisi 1000 metrenin altındadır. Diğer taraftan kimi ilçelerin Merkez İlçe'ye uzaklıklarının fazlalığı Merkez İlçe ile olan bağları ciddi derecede zayıflatmaktadır. Boğazlıyan, Saraykent gibi ilçelerin Kayseri'yle, Akdağmadeni ilçesinin Sivas'la, Aydıncık ilçesinin Tokat ile bağları Merkez İlçe ile olan bağlarına kıyasla görece daha fazlalıktadır.

2.1.5. Nüfus Yapısına Göre Değerlendirilmesi

Nüfusun bir bölgede kümelenmesi şehirleşme açısından son derece önemlidir. Son yıllarda Türkiye'de nüfusun kırsaldan (Belde ve köylerden) şehir merkezlerine (İl ve ilçe merkezleri) doğru yoğun bir şekilde hareketlilik içerisinde olduğu gözlenmektedir.

⁵⁸ İl Ve İlçe Yüzölçümleri, https://www.harita.gov.tr/images/urun/il_ilce_alanlari.pdf, Erişim Tarihi:04.08.2020; Yüzölçümüne Göre Türkiye İlleri, <https://www.blogarti.com/yuzolcumune-gore-turkiyenin-illeri.html>, Erişim Tarihi:04.08.2020

Bu durumu görmek için Yozgat ilinin son 11 yıl içerisindeki nüfus hareketliliğini, nüfus artış hızını, nüfus yoğunluğunu ve nüfusun kadın-erkek bileşimini Tablo 10'dan takip etmek yerinde olacaktır.

Tablo 10. Yozgat Nüfus Hareketliliği/Artış Hızı/Yoğunluğu (2009-19)⁵⁹

Yıllar	Yozgat Toplam Nüfus	Erkek	Kadın	Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus Yoğunluğu
2009	487 365	244 172	243 193	0,65	35
2010	476 096	237 792	238 304	-2,31	34
2011	465 696	233 267	232 429	-2,18	33
2012	453 211	226 740	226 471	-2,68	32
2013	444 211	221 489	222 222	-1,99	32
2014	432 560	216 152	216 408	-2,62	31
2015	419 440	209 376	210 064	-3,03	30
2016	421 041	210 600	210 411	0,38	30
2017	418 650	208 841	209 809	-0,57	30
2018	424 981	211 936	213 045	1,51	30
2019	421 200	210 127	211 073	-0,89	30

Tablo 10'un verileri son 11 yıl boyunca Yozgat ili toplam nüfusunun (2016, 2018 yılları hariç) azalma seyri içerisinde olduğunu göstermektedir. Dönemin yarısına kadar yüksek oranlı eksi düzeydeki nüfus artış hızı dönem ortasından sonra da sürmekle birlikte daha düşük oranlarda seyretmiştir. Yıllar itibariyle kadın- erkek nüfus bileşiminde kayda değer bir farklılık göze çarpmamakta ancak nüfus yoğunluğu dönemin yarısından itibaren dönemin başına göre dört kişi gerileyerek km²'ye 30 kişiye düşmüştür. Bu 11 yıllık dönem içerisinde Yozgat ilinin toplam nüfusunda meydana gelen eksilmeyi anlamlandırabilmek için bu dönemde gerçekleşen göç hareketliliğini incelemek gerekecektir. Tablo 11'de 2009-2019 döneminde göç trafiği istatistiklerine yer verilmiştir.

⁵⁹ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur. Yozgat ili nüfus büyüklüğü sıralanışına göre 81 il içerisinde 421 200 kişilik nüfusuyla 46. sırada yer almaktadır. Bakınız Türkiye Nüfusu, <https://www.nufusu.com/>, Erişim Tarihi:11.08.2020

Tablo 11. Yozgat Göç Trafik İstatistikleri (2009-19)⁶⁰

Yıllar	Yozgat Toplam Nüfus	Alınan Göç Sayısı	Verilen Göç Sayısı	Net Göç	Net Göç Hızı (%) Oran
2009	487 365	17 705	25 546	- 7 841	-15,96
2010	476 096	16 181	29 618	- 13 437	-27,8
2011	465 696	15 251	26 921	- 11 670	-24,7
2012	453 211	14 646	24 525	- 9 879	-21,6
2013	444 211	16 688	26 572	- 9 884	-22,0
2014	432 560	16 200	27 722	- 11 522	-26,3
2015	419 440	14 933	26 804	- 11 871	-27,9
2016	421 041	17 736	21 825	- 4 089	-9,7
2017	418 650	19 074	23 498	- 4 424	-10,5
2018	424 981	25 715	22 524	3 191	7,5
2019	421 200	18 009	25 253	- 7 244	-17,1

Tablo 11 verilerinden Yozgat ilinin, aldığı göçten daha fazlasını dışarıya verdiği (2018 yılı hariç) anlaşılmaktadır. Dönemin başlangıcında daha yüksek oranlarda olan göç olgusu son yıllara doğru azalma eğilimi göstermiş ve hatta 2018 yılında olumlu durum arz etmiş olsa bile 2019 yılında yine eksiye dönmüştür.

Yozgat ilindeki nüfus hareketliliğini daha sağlıklı değerlendirebilmek için öncelikle dönem itibarıyla Türkiye genelindeki nüfus hareketliliğinde ne yönde gelişmeler olduğunu incelemek anlamlıdır. Tablo 12’de bu döneme ilişkin Türkiye genelindeki nüfus hareketliliği bilgileri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu veriler Türkiye’de gerek değişik etkenlere bağlı olarak gerekse de yasal düzenlemelerin sonucu olarak yoğun bir göç hareketliliğinin olduğunu ispat etmekte ve çok ciddi bir nüfusun köy ve beldelerden ayrılıp il ve ilçe merkezlerine doğru akarak oralarda kümelenildiğini göstermektedir. Bu durum dönemin başından itibaren artan bir seyir izlemiş ve bilhassa 2012 yılındaki yasal düzenlemenin (6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun) de etkisiyle 2013 yılından itibaren %90’lar düzeyine ulaşmıştır. Bu yıldan sonra da görece daha az bir artış seyri takip etse bile il/ilçe merkezlerinde toplanma giderek artmıştır.

⁶⁰ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur.

Tablo 12. Türkiye Geneli Şehir-Köy Nüfusu (2009-19)⁶¹

Yıllar	Toplam Nüfus	İl-İlçe Nüfusu	Köy/Belde Nüfusu	İl-İlçe Nüfusu %	Köy/ Belde Nüfusu %
2009	72 561 312	54 807 219	17 754 093	75,5	24,5
2010	73 722 988	56 222 356	17 500 632	76,3	23,7
2011	74 724 269	57 385 706	17 338 563	76,8	23,2
2012	75 627 384	58 448 431	17 178 933	77,3	22,7
2013	76 667 864	70 034 413	6 633 451	91,3	8,7
2014	77 695 904	71 286 182	6 409 722	91,8	8,2
2015	78 741 053	72 523 134	6 217 919	92,1	7,9
2016	79 814 871	73 671 748	6 143 123	92,3	7,7
2017	80 810 525	74 761 132	6 049 393	92,5	7,5
2018	82 003 882	75 666 497	6 337 385	92,3	7,7
2019	83 154 997	77 151 280	6 003 717	92,8	7,2

Türkiye genelinde yaşanan bu sürecin Yozgat ilindeki tezahürlerini görmek için Yozgat ilindeki il/ilçe, köy/belde nüfuslarını ve süreç içerisinde bu verilerde ne tür değişimler yaşandığını görmek için Tablo 13'e bakmak gerekecektir.

Tablo 13. Yozgat İl/İlçe-Köy/Belde Nüfusu (2009-19)⁶²

Yıllar	Toplam Nüfus	İl-İlçe Nüfusu	Köy/Belde Nüfusu	İl-İlçe Nüfusu %	Köy/ Belde Nüfusu %
2009	487 365	271 270	216 095	55,7	44,3
2010	476 096	268 349	207 747	56,4	43,6
2011	465 696	269 439	196 257	57,9	42,1
2012	453 211	266 090	187 121	58,7	41,3
2013	444 211	264 470	179 741	59,5	40,5

⁶¹ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur. 2013 yılındaki bariz değişikliğin kaynağı 2012 yılında çıkarılan 11.12.2012 Tarih Ve 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun getirdiği idari bölünüş farklılığının neticesidir.

⁶² TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur.

YOZGAT ŞEHİR EKONOMİSİ

2014	432 560	265 792	166 768	61,4	38,6
2015	419 440	262 864	156 576	62,7	37,3
2016	421 041	268 324	152 717	63,7	36,3
2017	418 650	269 334	149 316	64,3	35,7
2018	424 981	270 658	154 323	63,7	36,3
2019	421 200	275 026	146 174	65,3	34,7

Yozgat ilindeki gelişmeler ile Türkiye genelindeki hareketlilik kıyaslandığında farklılık gösteren durumlar söz konusudur. Tablo 13'deki veriler Yozgat ilinde il/ilçe nüfusunun artarken köy/belde nüfusunun azaldığını göstermekle birlikte Yozgat il nüfusunun 1/3'ünden fazlasının halen kırsalda yaşadığını göstermektedir. Dikkat çeken diğer bir husus Yozgat ilindeki köy/belde nüfusunun hareketlenmenin bir kısmının Yozgat il ve ilçe merkezlerine doğru değil de doğrudan başka bölgelere doğru olduğu yani başka il/ilçelere göç ettiği olgusudur.

Yozgat ilinde Merkez İlçe dâhil olmak üzere toplam 14 ilçe bulunmaktadır. Bu ilçelerdeki son 11 yıllık nüfus hareketliliği Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. Yozgat İl/ilçe Nüfus Hareketliliği (2009-19)⁶³

Yıllar/ İlçeler	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Merkez	95 853	95 667	96 350	97 094	97 443	96 831	98 248	101 426	103 965	105 167	106 280
Sorgun	89 209	87 518	84 591	82 944	81 231	79 580	78 178	78 133	78 369	79 314	79 533
A.madeni	52 624	53 065	50 591	49 442	48 249	47 309	44 236	43 826	43 070	42 919	42 621
Yerköy	40 246	39 624	39 272	38 687	37 915	37 247	36 507	36 263	36 038	35 561	35 476
Boğazlıyan	38 826	38 224	37 369	36 157	34 925	34 193	33 794	33,845	33,619	34 121	34 269
Sarıkeçya	43 021	40 639	38 678	37 737	36 553	35 543	33 419	34 155	32 897	33 010	32 489
Çekerek	28 352	27 690	26 810	25 441	23 699	22 729	20 857	20 680	19 583	19 786	19 467
Şefaati	18 640	18 051	17 554	16 810	16 234	15 985	15 371	15 174	14 944	15 135	14 824
Çayıralan	20 757	18 637	18 040	16 092	14 985	14 201	13 073	12 735	12 390	13 512	12 563
Saraykent	18 511	17 392	18 046	15 620	15 134	14 192	12 909	13 172	12 722	14 198	12 486
Kadışehri	16 452	15 971	15 530	15 154	14 578	13 397	12 768	12 021	11 739	11 716	11 277
Aydıncık	11 813	11 560	11 347	11 065	12 585	10 936	10 089	9 870	9 811	10 407	10 079
Yenişehir	6 695	6 360	6 147	5 921	5 845	5 724	5 502	5 509	5 332	5 538	5 386
Çandır	6 366	5 698	5 371	5 047	4 835	4 693	4 399	4 232	4 171	4 597	4 450
Toplam	487 365	476 096	465 696	453 211	444 211	432 560	419 440	421 041	418 650	424 981	421 200

⁶³ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur.

Tablo 14 verileri göstermektedir ki, Yozgat ilindeki son 11 yıllık nüfus hareketliliği, Merkez İlçe dışındaeksi yönlüdür. Bu süre içerisinde sadece Merkez İlçe'nin nüfusu artış göstermiş, buna karşılık diğer ilçelerin tamamının nüfusunda azalış meydana gelmiştir. Bu bilgiler ışığında Tablo 2'deki nüfus ölçütü kullanılarak Yozgat ili değerlendirildiğinde toplam nüfusu itibariyle Yozgat ili ve Merkez İlçesi 'Orta Büyüklükte Şehir' kategorisine, Sorgun, Akdağmadeni, Yerköy, Boğazlıyan, Sarıkaya, Çekerek, Şefaati, Çayıralan, Saraykent, Kadışehri, Aydıncık ilçeleri ise 'Küçük Şehir' kategorisine girmektedirler. Nüfuslarının 10.000'in altında olması münasebetiyle Yenifakılı ve Çandır ilçeleri şehir tiplerinin dışında kalmaktadırlar. Yeni değerlendirmelerdeki 20.000 nüfusu esas alındığında ise Yozgat ilinin 8 ilçesi (Çekerek, Şefaati, Çayıralan, Saraykent, Kadışehri, Aydıncık, Yenifakılı, Çandır) nüfus kıstası çerçevesinde mevcut şehir tiplerinin hiç birisine girememektedirler.

Yozgat ilinde bahse konu olan dönemde kaba doğum (Belli bir yıl içinde her bin nüfus başına düşen canlı doğum sayısı) ve kaba ölüm hızlarının (Belli bir yıl içinde her bin nüfus başına düşen ölüm sayısı) gelişimine bakmak da durumun daha sağlıklı tahliline fırsat verecek önemli diğer bir husustur. Bu veriler Tablo 15'de derlenmiştir.

Tablo 15. Türkiye/Yozgat Kaba Doğum-Ölüm Oranları (2009-19/Binde)⁶⁴

Yıllar	Türkiye Doğum Oranları	Türkiye Ölüm Oranları	Yozgat Doğum Oranları	Yozgat Ölüm Oranları
2009	17,6	5,1	17,7	6,3
2010	17,2	5,0	16,1	6,1
2011	16,9	5,1	15,5	6,3
2012	17,2	5,0	15,1	6,2
2013	17,0	4,9	14,5	6,3
2014	17,5	5,1	15,0	6,7
2015	17,1	5,2	14,7	7,3
2016	16,6	5,3	14,0	7,4
2017	16,2	5,3	13,9	7,2
2018	15,4	5,2	12,8	7,4
2019	14,3	5,3	11,8	7,3

⁶⁴ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur.

Tablo 15'deki Türkiye geneli verileri ile Yozgat ili verileri birlikte değerlendirildiğinde doğum oranlarında azalan bir seyir olduğu gözlenmektedir. Yalnız Yozgat ili verilerindeki azalış seyri Türkiye geneli verilerinin azalış seyrine göre daha yüksektir. Ölüm oranları bakımından Türkiye genelinde dönem itibariyle durağan bir durum (Toplamda ‰0,4'lük bir hareketlilik) gözlemlenirken, Yozgat ili verilerinin Türkiye genelinden daha yüksek ve hareketli (‰1,3'lük bir hareketlilik) olduğu anlaşılmaktadır.

Yozgat ili nüfusunun 2009-2019 döneminde temel yaş grupları (0-14, 15-64, 65-65+) itibariyle gelişimi ve bağımlılık oranları bakımından seyri de Tablo 16'da düzenlenmiştir.

Tablo 16. Yozgat Nüfusunun Dağılımı Ve Bağımlılık Oranları (2009-19) ⁶⁵

Yıllar/ Yaş Grupları	0-14 Yaş Grubu Kişi / (%)	15-64 Yaş Grubu Kişi / (%)	65 + Yaş Kişi / (%)	Çocuk Bağımlılık Oranı (%)	Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)	Toplam Bağımlılık Oranı (%)
2009	128 603/ 26,39	316 740/ 64,99	42 022/ 8,62	40,6	13,3	53,9
2010	123 038/ 25,84	309 436/ 64,99	43 622/ 9,17	39,8	14,1	53,9
2011	117 278/25,18	304 048/ 62,29	44 370/12,53	38,6	14,6	53,2
2012	111 151/ 24,53	296 839/ 65,50	45 221/ 9,97	37,4	15,2	52,6
2013	104 843/ 23,60	293 083/ 65,98	46 285/ 0,42	35,8	15,8	51,6
2014	98 856/ 22,85	285 015/ 65,89	48 869/11,26	34,7	17,1	51,8
2015	94 055/ 22,42	275 503/ 65,69	49 882/11,89	34,1	18,1	52,2
2016	92 147/ 21,88	278 463/ 66,14	50 431/11,98	33,1	18,1	51,2
2017	90 664/ 21,66	276 426/ 61,03	51 580/17,31	32,8	18,7	51,5
2018	90 333/ 21,26	280 450/ 66,00	54 198/12,74	32,2	19,3	51,5
2019	87 356/ 20,74	277 737/ 65,94	56 107/13,32	31,5	20,2	51,7

Tablo 16 verileri bahse konu dönemde Yozgat ilinde 'Çocuk' olarak nitelendirilebilecek yaş grubunun (0-14 Yaş Grubu) ciddi bir azalma içerisinde olduğunu ve buna bağlı olarak da Çocuk Bağımlılık Oranının (0-14 yaş arası nüfusun 15-64 yaş arasındaki nüfusa oranı) azalan bir seyir takip ettiğini göstermektedir. Buna karşın yaşlı denebilecek yaş grubunun (65-65+ yaş grubu)

⁶⁵ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur.

nüfusun içerisinde arttığını ve Yaşlı Bağımlılık Oranının (65 yaş ve üzerindeki nüfusun 15-64 yaş arasındaki nüfusa oranı) da yükseldiği görülmektedir.

2.2. Yozgat Şehir Ekonomisi

Şehirler, işlevsellikleri açısından ekonomik/kültürel/askerî-siyasî niteliklerinden herhangi birisinin diğerlerine göre daha baskın olması durumunda baskın olan niteliğine göre sınıflandırılırlar. Pek tabii bir şehir birden fazla alanda baskın bir karaktere sahip olabilir. Böyle bir durumda şehir, her iki sıfatla birlikte anılacaktır (İstanbul'un bir sanayi şehri ile birlikte turizm şehri olması gibi). Bu alt bölümde Yozgat ili ekonomik faaliyetleri, ulaşılabilen verilerin ışığında ele alınacaktır.

Bir şehrin ekonomik yapısına ilişkin değerlendirmeler iki temel ekonomik olgu üzerinden yapılabilir. Bunlardan ilki '**Ekonomik Büyüme**' diğeri ise '**Ekonomik Kalkınma**' olgusudur. Çoğu kez bu iki kavram birbirine yerine kullanılsalar bile ekonomi/maliye yazınında bu iki kavram eş anlamda kullanılmazlar. Ekonomik büyüme, bir ülke ekonomisinin üretim kapasitesi ve verimliliğinin artmasıyla birlikte önceki dönemlere göre daha fazla mal ve hizmet üretmesi anlamına gelir. Büyüme aynı zamanda uzun dönem içerisinde ardi sıra gelen dönemlerde reel anlamda kişi başına düşen milli gelirin artması ile sonuçlanan bir durumdur.⁶⁶ Ekonomik kalkınma kavramı ise anlam olarak ekonomik büyüme kavramını kapsayan bir kavramdır.

Diğeri bir deyişle ekonomik büyümenin yanı sıra toplumun bir bütün olarak sosyo-kültürel, siyasî, iktisadî ve kurumsal boyutlarıyla yapısal değişiklikler geçirmesi demektir. Büyümede temel amaç milli gelir artışı sağlamak olduğu halde, kalkınmada birçok amaca birlikte ulaşılmaya çalışılır. Mesela sosyo-kültürel anlamda toplumun daha iyi yaşamasını sağlayacak alt yapının geliştirilmesi, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, sağlık ve beslenme ile ilgili koşulların iyileştirilmesi bunlar arasında sayılabilir.⁶⁷

⁶⁶ Alaattin Kızıltan, İktisada Giriş, Ekonomik Büyüme Ve Kalkınma, Atatürk Üniversitesi, AÖF, 14. Ünite, s. 2, <https://alonot.com/wp-content/uploads/2019/06/Ata-A%C3%B6f-Mksp1005-%C3%9Cnite-14.pdf>, Erişim Tarihi:12.08.2020; Ekonomik büyüme kavramı bir örnek üzerinden şu şekilde açıklanabilir: Bir fabrika (Ülke olarak da düşünülebilir) sadece sofralık yağ, tuz ve şeker üretmektedir. Bu fabrikanın bir yılda ürettiği yağ, şeker ve tuzun satış fiyatı ile çarpılması sonucu elde edilen rakam o fabrikanın GSMH'si (Cirosu) sayılır. Geçen yıl üretilen ürünlerin satışından elde edilen cirodan, bu yıl daha fazla ciro yapılmışsa fabrika (Ülke) ekonomik olarak büyümüş, tam tersi olması halinde fabrika (Ekonomi) küçülmüş sayılır.

⁶⁷ A. g. e., s.18

2.2.1. Ekonomik Büyüme Açısından Yozgat İli Şehir Ekonomisi

Yozgat ilinin son 11 yıllık ekonomik fotoğrafını ekonomik büyüme açısından çekebilmek için bu dönemin 'Gayr-i Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)⁶⁸ve Sektörel Gelişmeleri', Dış Ticaret İşlemleri" ile 'İstihdam Verileri' esas alınmıştır.

2.2.1.1. Yozgat İlinde GSYH ve Sektörel Gelişmeler

Yozgat ili verilerine geçmeden önce Türkiye geneli verilerini incelemek Yozgat ili verilerinin anlamlandırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu sebeple Tablo 17'de Türkiye genelinde 2008-2018 yılları içerisinde gerçekleşen ekonomik nitelikli faaliyetlerin piyasa fiyatlarıyla hesaplanmış değerleri verilmiştir. Dönem yılları itibariyle toplam GSYH rakamlarıyla birlikte GSYH'yi oluşturan temel sektörlerdeki (Tarım-Sanayi-Hizmetler) toplam rakamlar derlenmiştir. Sektörel bazda toplam rakamlarla birlikte yıllar itibariyle ödenen vergilerden (Dolaylı Vergiler) devlet desteği (Subvansiyon) çıkarıldıktan sonra kalan miktarlar da eklenmek suretiyle yıllık GSYH miktarlarına ulaşılmıştır. Böylelikle Türkiye genelinde hem sektörler hem de toplam GSYH hesapları itibariyle gelişmeler tespit edilmiştir. Bu bilgiler çerçevesinde Tablo 17 aşağıdaki gibi olmuştur.

Tablo 17. Türkiye Geneli GSYH'nin Sektörel Dağılımı (2008-18/Bin TL)⁶⁹

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Sektör Toplamları	Vergi - Subvansiyon	Toplam GSYH
2008	74 451 345	260 996 668	550 190 966	885 638 980	109 143 879	994 782 858
2009	81 234 274	240 365 442	569 482 714	891 082 431	108 109 417	999 191 848
2010	104 703 635	285 383 871	629 823 047	1 019 910 553	140 103 425	1 160 013 978
2011	114 838 169	375 613 697	736 243 999	1 226 695 865	167 781 301	1 394 477 166
2012	121 692 893	420 266 164	843 453 712	1 385 412 768	184 259 347	1 569 672 115
2013	121 709 079	501 220 607	962 395 396	1 585 325 082	224 388 005	1 809 713 087
2014	134 724 745	576 440 635	1 097 024 575	1 808 189 955	236 275 921	2 044 465 876
2015	161 447 917	652 582 965	1 246 695 908	2 060 726 790	277 920 704	2 338 647 494
2016	161 304 618	735 168 540	1 402 423 06	2 298 896 464	309 629 285	2 608 525 749
2017	189 193 521	908 455 932	1 659 105 796	2 756 755 249	353 894 906	3 110 650 155
2018	216 666 387	1 097 683 431	2 020 863 10	3 335 213 229	389 174 707	3 724 387 936

⁶⁸ Yurt içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile hesaplanmış bir değerdir. Başka bir deyişle ülkenin kendi yurt içi imkânları ile ulaşabileceği üretim seviyesini gösterir. GSYH, vatandaşların ülke dışında elde ettikleri faktör gelirlerini içermez. Buna karşın yabancıların ülke içerisinde elde ettikleri faktör gelirleri GSYH'ye dâhildir. Bakınız Nuran Çakır Yıldız, 2017, Makro İktisat, İÜ, Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, s.42-43, <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/makroeko.pdf>, Erişim Tarihi:15.08.2020

⁶⁹ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 17’de ilk elden dikkat çeken husus Türkiye genelinde hem sektör hem de toplam GSYH bazında istikrarlı bir artışın yaşandığıdır. TL cinsinden yapılan hesaplamalar Türkiye ekonomisi hacminin 11 yıllık dönemde 3 kattan daha fazla arttığını göstermektedir. Dönem başı ve sonu itibarıyla bu gelişmeleri oranlar üzerinden ifade etmek gerekirse dönemin sonunda dönem başına göre tarım sektöründe %291,01’lik, sanayi sektöründe %420,57’lik, hizmetler sektöründe %367,30’luk, toplamda ise %374,39’luk bir artış söz konusudur.

Yozgat ili şehir ekonomisindeki gelişmeleri takip edebilmek için ana sektörlerde ve toplamda dönem itibarıyla gelişmeleri gösteren verileri analiz etmek yerinde olacaktır. Tablo 18’de bu bilgiler ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 18. Yozgat’ta GSYH’nin Sektörel Dağılımı (2008-18/Bin TL)⁷⁰

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Sektör Toplamları	Vergi - Subvansiyon	Toplam GSYH
2008	875 964	620 322	1 764 451	3 260 737	401 845	3 662 582
2009	1 023 730	571 442	1 879 191	3 474 363	421 523	3 895 886
2010	1 353 659	651 558	2 055 152	4 060 369	557 766	4 618 135
2011	1 558 519	770 669	2 325 189	4 654 376	636 602	5 290 979
2012	1 433 691	802 872	2 670 737	4 907 300	652 669	5 559 969
2013	1 505 866	966 424	3 004 322	5 476 613	775 164	6 251 777
2014	1 656 771	1 026 018	3 399 952	6 082 742	794 831	6 877 572
2015	1 946 488	1 183 947	3 688 259	6 818 694	919 606	7 738 300
2016	1 911 597	1 404 034	4 234 291	7 549 922	1 016 869	8 566 791
2017	2 130 778	1 566 442	4 792 696	8 489 915	1 089 882	9 579 797
2018	2 358 748	1 833 809	5 745 057	9 937 614	1 159 586	11 097 200

Tablo 18 verileri açıkça göstermektedir ki, Yozgat ili şehir ekonomisinin hacmi tıpkı Türkiye ekonomisinde olduğu gibi büyümüştür. Dönem başı ve sonu itibarıyla sektörler ve toplam GSYH’deki gelişmeler oranlar itibarıyla tarımda %269,27’lik, sanayide %295,62’lik, hizmetlerde %325,60’lık, toplamda ise %302,98’lik bir artış göstermiştir. Tarım ve hizmetler sektöründeki artışlar Türkiye geneliyle kıyaslandığında yaklaşık sayılabilecek oranlarda bir artış söz konusu iken Yozgat ili şehir ekonomisinde sanayi sektörünün payının artış oranı (%295,62) ile toplamdaki artış oranı (%302,98) Türkiye genelinin (%420,57-%374,39) gerisinde kalmıştır. Nicelik itibarıyla kaydedilen bu artışın reel bir ekonomik büyüme göstergesi olarak okunmaması gerekir. Zira

⁷⁰ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

enflasyonist bir ekonomide Türk Lirası cinsinden rakamların artmış olması aynı oranda mal ve hizmet üretim miktarlarında artış olduğu şeklinde değerlendirilemez.

Yozgat ili şehir ekonomisi ile ilgili yaygın kanaat tarım ağırlıklı bir ekonomi olduğudur. Lâkin Tablo 18 verileri sektörel anlamda şehrin ekonomisinde tarımın değil hizmet sektörünün⁷¹ daha baskın olduğunu ortaya koymaktadır. 2008 yılında şehrin ekonomisinde tarım sektörü %23,92'lik, hizmet sektörü %48,17'lik bir paya sahipken 2018 yılında şehrin ekonomisinde tarımın payı %21,26'ya gerilemiş, hizmet sektörünün payı ise %51,77'ye yükselmiştir.

Yozgat ili açısından ekonomik büyümeyi daha iyi anlamlandırabilmek için ekonomik büyümenin fert bazında nasıl bir seyir izlediğine bakmak gerekir. Bu sebeple Tablo 20'de dönem itibariyle Türkiye geneli ve Yozgat ilinde kişi başına GSYH'ye ilişkin veriler hem TL hem de ABD Doları cinsinden derlenmiştir.

Tablo 19. Türkiye/Yozgat Kişi Başına GSYH (2008-18)⁷²

Yıllar	Yozgat		Türkiye	
	TL (Bin)	ABD Doları	TL (Bin)	ABD Doları
2008	7 503	5 857	14 001	10 931
2009	8 020	5 192	13 780	8 980
2010	9 587	6 383	15 860	10 560
2011	11 236	6 701	18 788	11 205
2012	12 101	6 716	20 880	11 588
2013	13 933	7 317	23 766	12 480
2014	15 688	7 174	26 489	12 112
2015	18 165	6 694	29 899	11 019
2016	20 385	6 742	32 904	10 883
2017	22 817	6 254	38 732	10 616
2018	26 308	5 574	45 750	9 693

⁷¹ Hizmet sektörü çok genel bir yaklaşımla tarım ve sanayi sektörleri dışında kalan faaliyet alanlarının tamamını kapsar. Hizmet işletmeleri türleri itibariyle Ulaştırma hizmetleri, Haberleşme hizmetleri, Dağıtım hizmetleri, Kamu hizmetleri, Finans hizmetleri, Emlak hizmetleri, Turizm hizmetleri, Medya hizmetleri, Sağlık hizmetleri, Kişisel hizmetler, Mesleki uzmanlık hizmetleri, Tamir ve bakım hizmetleri, Eğitim hizmetleri ana başlıkları altında toplanabilir. Bakanız Ferhat Sayım, Volkan Aydın, 2011, Hizmet Sektörü Özellikleri Ve Sistematik Olmayan Risklerin Sektör Menkul Kıymetleri İle Etkileşimine Dair Teorik Bir Çalışma, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 29, s.248

⁷² TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 19 verileri kişi başına GSYH'nin TL cinsinden Türkiye genelinde ve Yozgat ilinde artış içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu artış oransal olarak Türkiye genelinde %332, Yozgat ilinde ise %350,63 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yalnız bu veriler nüfustaki değişim dikkate alınarak değerlendirilmezse yanıltıcı olacaktır. Zira kişi başına GSYH hesaplamalarında toplam GSYH rakamı, toplam nüfusa bölünmektedir. Bahse konu dönemde Türkiye nüfusunda bir artış gerçekleşirken, Yozgat ili nüfusunda azalışın olduğu fark edilecektir. 2008-2018 yılları arasında Türkiye nüfusu 70 363 511'den %14,19'luk bir artışla 82 003 882'ye yükselirken Yozgat ili nüfusu 484 206'dan %12,23'lük bir düşüşle 424 981'e gerilemiştir.

Bu bilgiler ışığında Tablo 20 verilerine bakılacak olursa TL cinsinden kişi başına GSYH Yozgat ilinde %71,48'lik bir artış gösterirken Türkiye genelinde artış %69,39 seviyesinde olmuştur. Lakin Yozgat ilinde kişi başına GSYH'de görülen artışın belli bir kısmı reel ekonomik büyümeden değil de nüfusun azalmasından kaynaklanmıştır. Bu da Yozgat ilinde kişi başına GSYH'nin artışının Türkiye genelindeki artıştan geride olduğunu kanıtlar.

Kişi başına GSYH, ABD Doları cinsinden değerlendirildiğinde ise şöyle bir manzara ile karşılaşılmaktadır. Bahse konu dönemde kişi başına GSYH, Yozgat ilinde %4,83'lük bir azalışla 5 574 Dolar'a düşerken (5 857 Dolar'dan), Türkiye genelinde azalma oranı %11,32 olarak gerçekleşmiş ve 9 693 Dolar seviyesine (10 931 Dolar'dan) inilmiştir. Bu durumun oluşmasında yukarıda bahsedilen nüfus gelişimindeki farklılığın etkisi olduğu açıktır. Daha da önemli etki ise dönem boyunca TL'nin ABD Doları karşısında değer kaybetmesidir. 2008 yılında (Aralık ayı) 1 ABD Doları 1,512 TL'den işlem görürken, 2018 yılında (Aralık ayında) TL, ABD Doları karşısında uğradığı değer kaybı sebebiyle 1 Dolar 5,260 TL'den işlem görmüştür.⁷³

2.2.1.2. Yozgat İli Dış Ticaret İşlemleri

Şehirdeki ekonomik büyüme süreci dış ticaret faaliyetleri (İhracat/İthalat) üzerinden de okunabilir. Bu verileri yerli yerinde değerlendirebilmek için yine önce Türkiye geneli, sonrasında da Yozgat ilinin de içinde yer aldığı TR72 bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat) illerinin verilerini görmek faydalı olacaktır. Tablo 20, Türkiye geneli verilerini Tablo 21 ise TR72 bölgesi illerinin verilerini ihtiva etmektedir.

⁷³ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Arşivi, USD-Dolar 2008,2018 Yılı Kurları, <https://paracevirici.com/doviz-arsiv/merkez-bankasi/gecmis-tarihli-doviz/2008/amerikan-dolari>, Erişim Tarihi:16.08.2020

Tablo 20. Türkiye Dış Ticaret Rakamları (2013-19/Bin Dolar)⁷⁴

Yıllar	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
2013	161 480 915	260 822 803	- 99 341	61,9
2014	166 504 862	251 142 429	- 84 637	66,3
2015	150 982 114	213 619 211	- 62 637	70,7
2016	149 246 999	202 189 242	- 52 942	73,8
2017	164 494 619	238 715 128	-74 220	68,9
2018	177 168 756	231 152 483	- 53 983	76,6
2019	180 832 722	210 345 224	- 29 511	86,0

Tablo 20 verileri Türkiye'nin toplam dış ticaret hacminin 2013 yılından 2019 yılına doğru giderek daraldığını göstermektedir. 2013 yılında toplam dış ticaret hacmi 422 303 718 (Bin Dolar) iken 2019 yılı itibariyle 391 177 945 (Bin Dolar) gerilemiştir. Dönem itibariyle ihracat rakamları 2016 yılına kadar azalan bir seyir izlerken bu yıldan sonra 2019 yılına kadar artan bir seyir izlemiştir. İthalat rakamları ise dönem boyunca istikrarlı bir şekilde azalmış ve 2019 yılı itibariyle dönem başına göre %19,35'lik bir azalmayla (50 477 579 Bin Dolar) 210 345 224 (Bin Dolar) olarak gerçekleşmiştir. Bu süreçte dikkat çeken iki önemli husustan birisi dış ticaret dengesindeki açığın giderek azalması, diğeri ise ihracatın ithalatı karşılama oranındaki yükseliştir.

Tablo 21. TR72 Bölgesi Dış Ticaret Rakamları (2013-19/Bin Dolar)⁷⁵

İller/ Yıllar	Yozgat		Sivas		Kayseri		TR 72	
	İhr.	İth.	İhr.	İth.	İhr.	İth.	İhr.	İth.
2013	21 495	7 216	78 550	122 578	1 889 386	1 529 514	1 989 432	1 659 309
2014	16 921	8 050	91 375	49 377	2 120 071	1 470 946	2 228 367	1 528 373
2015	11 091	9 114	77 886	44 975	1 809 533	1 282 317	1 898 510	1 336 406
2016	10 648	27 538	80 166	54 889	1 743 457	1 329 596	1 834 271	1 412 023
2017	11 952	28 453	93 109	50254	1 876 654	1 784 386	1 981 716	1 863 092
2018	9 522	21 884	96 098	50958	2 362 967	1 340 390	2 468 587	1 413 232
2019	13 499	25 331	92 752	45 692	2 496 210	1 066 746	2 602 461	1 137 769

⁷⁴ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır. Veriler 2013-2019 yıllarına aittir. <https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr>, Erişim Tarihi:17.08.2020

⁷⁵ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 21 verileri TR72 bölgesinde yer alan Yozgat, Sivas ve Kayseri illerinden ekonomisi hacim olarak en küçük olanın Yozgat ili olduğunu ortaya koymaktadır.

Bundan daha anlamlı farklılık Sivas ve Kayseri illerinde dönem itibariyle ithalat azalış, ihracat artış gösterirken Yozgat ilinde tam aksine, dönem sürecinde ihracat azalmış buna mukabil ithalat ciddi bir artış göstermiştir. Dönem başı (2013) 21 495 (Bin Dolar) seviyesinde olan ihracat %37,20'lik azalışla 13 499 (Bin Dolar) seviyesine düşerken, dönem başında 7 216 (Bin Dolar) düzeyinde olan ithalat dönem sonunda %251'lik bir artışla 25 331 (Bin Dolar) seviyesine yükselmiştir.

Tablo 22. Yozgat Dış Ticaret Rakamları (2013-19/Bin Dolar)⁷⁶

Yıllar	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
2013	21 495	7 216	14 279	297,8
2014	16 921	8 050	8 871	210,1
2015	11 091	9 114	1 977	121,6
2016	10 648	27 538	-16 890	38,6
2017	11 952	28 453	-16 501	42,0
2018	9 522	21 884	-12 362	43,5
2019	13 499	25 331	-11 832	53,3

Tablo 22 verileri Yozgat ilinde dış ticaret hacminin dönem başına nazaran arttığını göstermekle birlikte dönemin ilk üç yılında artı düzeyde olan dış ticaret dengesinin son dört yılda sürekli eksi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Bunun paralelinde ilk üç yılda ihracatın ithalatı karşılama oranı oldukça yüksek seviyelerde iken son dört yılda ciddi bir düşüş içerisinde girmiş ve 2019 yılında %53,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Şehrin ekonomisinde ihracat ve ithalatın yerinin ne olduğu, ihracat ve ithalatın ayrıntılarını incelemekle mümkün olacaktır.

Bu nedenle önce Tablo 23 ve 24'de genel çerçevede ihracat/ithalatın dökümü verilmiş, sonrasında Tablo 25 ve 26'da ihracat ve ithalatın hangi kalemlerden oluştuğu ortaya konmuştur.

⁷⁶ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 23. Yozgat İhracatının Sektörel Bileşimi (2013-19/Bin Dolar)⁷⁷

Faaliyet Alanı/ Yıllar	Tarım/ Ormancılık/ Balıkçılık	Madencilik/ Taş Ocakçılığı	İmalat	Su Temini, Kanalizasyon Atık Yön. Ve İyileştirme	Bilgi Ve İletişim	Toplam
2013	328 302	40 801	21 125 771	-	315	21 495 189
2014	1 100 387	606	15 719 673	99 896	-	16 920 562
2015	301 373	6 960	10 729 464	48 972	4 152	11 090 921
2016	353 238	939	10 206 825	87 352	113	10 648 467
2017	80 628	-	11 768 756	102 544	489	11 952 417
2018	234 391	-	9 270 920	16 524	-	9 521 835
2019	668 306	1 421	12 719 263	106 415	3 782	13 499 187

Tablo 23 verileri Yozgat ili ihracatının ağırlıklı olarak imalat sektörü merkezli olduğunu, tarım sektörünün ise yıllara göre değişmekle birlikte ihracatta sınırlı bir pay teşkil ettiğini göstermektedir. Burada yine dönem sürecinde imalat sektöründeki ihracatın sürekli azaldığı ve hatta 2019 yılı itibariyle dönem başından %39,79'luk bir azalış gösterdiği, Tarım/Ormancılık/Balıkçılık faaliyetlerinin ise görece yerini koruduğu dikkat çekmektedir. Bu iki temel başlığın yanında şehrin ihracatı Madencilik/Taş Ocakçılığı, Su Temini/Kanalizasyon Atık Yönetimi ve İyileştirme, Bilgi ve İletişim faaliyet alanlarından oluşmaktadır.

Tablo 24. Yozgat İthalatının Sektörel Bileşimi (2013-19/Bin Dolar)⁷⁸

Faaliyet Alanı/ Yıllar	Tarım/ Ormancılık/ Balıkçılık	Madencilik/ Taş Ocakçılığı	İmalat	Su Temini Kanalizasyon Atık Yön. Ve İyileştirme	Bilgi Ve İletişim	Toplam
2013	462 075	-	6 744 576	9 082	185	7 215 918
2014	387 156	-	7 637 569	25 396	112	8 050 233
2015	2 376 958	-	6 736 695	-	-	9 113 653
2016	18 152 826	277	9 384 448	-	-	27 537 551
2017	15 895 515	-	12 556 880	-	249	28 452 644
2018	6 833 955	-	14 769 836	279 708	108	21 883 607
2019	7 215 742	5 571	17 970 926	138 401	107	25 330 747

Tablo 24 verileri Yozgat ili şehir ekonomisinde ithalatın ağırlıklı olarak imalat sektörü ürünlerinden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Dönem başından

⁷⁷ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

⁷⁸ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

itibaren ithal edilen imalat sektörü ürünleri istikrarlı sayılacak bir artış (2015 yılı hariç) sergilemiştir. İthal edilen ürünler arasındaki Tarım/Ormancılık/Balıkçılık ürünlerinde yıllar itibarıyla dalgalanmalar olsa bile dönem içerisinde bilhassa 2016, 2017 yıllarında ciddi artışlar olmuş ve nihayetinde 2019 yılında dönem başına göre yaklaşık 15 kat artış gerçekleşmiştir. Madencilik/Taş Ocakçılığı (2019 yılı hariç), Su Temini/Kanalizasyon Atık Yönetimi ve İyileştirme, Bilgi ve İletişim faaliyet alanlarının ithalat içerisindeki payı oldukça azdır.

Tablo 25'de, sektörel bileşenleri Tablo 23'de verilmiş Yozgat ili ihracatının ayrıntılı bir dökümü sunulmuştur. İhracatta dönem itibarıyla alt başlık olarak Gıda Ürünleri ile Bitkisel/Hayvansal Üretim/Avcılık başlığı altında tarımsal faaliyetler baskın gözüküyorsa da toplam ihracat içerisinde imalat sektörü ürünleri daha fazla bir yekûn tutmaktadır.

Tablo 25. Yozgat İhracatının Dökümü (2013-19/Bin Dolar)⁷⁹

Yıllar	Bitkisel/ Hayvansal Üretim ve Avcılık	Diğer Madencilik/ TaşOcak çılığı	Gıda Ürünleri	İçecekler- rin İmalatı	Tekstil Ürünleri İmalatı	Giyim Eşyaları İmalatı	Deri Ürünleri İmalatı
2013	328 302	40 801	8 525 660	4 608	212 827	1 791 681	740
2014	1 100 387	606	8 856 804	110 946	87 245	3 030 276	3 487
2015	301 373	6 960	6 385 076	21 095	198 385	715 725	30 174
2016	353 238	939	6 826 150	8 466	89 029	251 754	15 532
2017	80 628	-	5 868 870	42 274	305 327	642 751	368 962
2018	234 391	-	3 172 384	13 127	657 560	840 110	238 098
2019	668 306	1 421	5 497 005	-	463 252	1 431 820	-
Yıllar	Ağaç Ürünleri (Mobilya hariç)	Kâğıt/ Kâğıt Ürünleri İmalatı	Kayıtlı Medyanın Basılması/ Çoğal	Kök Kömürü/ Rafine Petrol Ürünleri	Kimya- sal/ Kimyasal Ürünle- rin İmalatı	Temel Eczacılık Ürünleri/ Ecz. Malz	Kauçuk/ Plastik Ürünleri İmalatı
2013	96 164	13 951	118	-	29 054	15 156	45 792
2014	313 487	18 798	-	-	13 575	469	531 633
2015	9 427	34 958	373	-	11 174	3 830	506 773
2016	12 927	440 433	-	-	21 415	-	462 525
2017	22 273	1 037 603	329	-	679 130	900	202 373
2018	86 948	9 591	453	-	265	302	36 413
2019	184 956	83 395	-	30 744	69 201	-	147 117

⁷⁹ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Yıllar	Diğer Metalik Olmayan Ürün İmalatı	Ana Metal Sanayii Ürünleri	Fabrikasyon Metal Ürünleri (Mak. Tech. hariç)	Bilgisayarların/Elektronik/Optik Ür. İmalatı	Elektrikli Teçh. İmalatı	Diğer Makine/ Teçhizat İmalatı	Motorlu Kara Taşıtı Römork/ Yarı Römork İmal.
2013	84 463	8 166	6 685 059	198 466	73 994	3 033 961	-
2014	172 630	204 701	1 456 137	388 985	49 814	83 411	-
2015	41 544	108 256	708 574	1 210 314	71 073	241 429	45 884
2016	127 325	-	752 522	161 634	36 763	209 983	452 548
2017	52 991	90 431	151 737	1 614 097	9 547	59 316	400 981
2018	9 992	965	67 621	2 702 833	66 260	345 758	851 004
2019	17 011	1 257	90 548	86 145	12 078	2 278 021	2 001 082
Yıllar	Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	Mobilya İmalatı	Diğer İmalatlar	Suyun Toplanması Arıtılması Dağıtılması	Yayıncılık/ Sinema/ Video/Tv Program, Ses Kaydı/Müzik Faaliyetleri	Toplam	
2013	-	52 010	253 901	-	315	21 495 189	
2014	-	85 750	311 525	99 896	-	16 920 562	
2015	-	309 269	76 131	48 972	4 552	11 090 921	
2016	-	227 843	109 976	87 352	113	10 648 467	
2017	-	89 109	129 755	102 544	489	11 952 417	
2018	-	57 210	112 996	16 524	-	9 521 835	
2019	315	148 419	176 897	106 415	3782	13 499 187	

Tablo 26'da, sektörel bileşenleri Tablo 24'de verilmiş Yozgat ili ithalatının ayrıntılı bir dökümü sunulmuştur.

İthalatta da dikkatlerden kaçmayan husus tıpkı ihracatta olduğu üzere tarımsal bazda Bitkisel/Hayvansal Üretim ve Avcılık Ürünleri ile Gıda Ürünleri'nin, sanayi bazında ise imalat sektörünün değişik alanlarındaki ürünlerinin önemli yer teşkil ettiği'dir.

Tablo 26. Yozgat İthalatının Dökümü (2013-19/Bin Dolar)⁸⁰

Yıl-lar	Bitkisel/ Hayvansal Üretim ve Avcılık	Diğer Madenci- lik/ Taş Ocaklığı	Gıda Ürünleri İmalatı	İçecek- lerin İmalatı	Tekstil Ürünleri İmalatı	Giyim Eşyaları İmalatı	Deri Ürünleri İmalatı
2013	462 075	-	79 022	-	664 177	-	369
2014	387 156	-	685 057	-	990 349	14 766	27 736
2015	2 376 958	-	675 096	-	1 663 507	17 553	3 090
2016	18 152 826	277	759 692	-	2 514 943	11 953	675
2017	15 895 515	-	662 346	-	1 755 860	183 084	68 210
2018	6 833 955	-	609 312	-	4 455 936	532 097	2 068
2019	7 215 742	5 561	183 360	-	9 155 639	193 559	-
Yıl-lar	Ağaç Ürünleri (Mobilya hariç)	Kâğıt/ Kâğıt Ürünleri İmalatı	Kayıtlı Medyanın Basılma- sı/ Çoğal.	Kök Kömü- rü/ Rafine Petrol Ürünleri	Kimyasal/ Kimyasal Ürünlerin İmalatı	Temel Eczacılık Ürünleri/ Ecz. Malz.	Kauçuk/ Plastik Ürünleri İmalatı
2013	-	25 171	-	-	90 070	1 641	72 358
2014	-	31 051	-	-	194 640	-	89 208
2015	3 876	371	-	-	176 891	-	84 156
2016	12 253	-	-	-	511 160	-	290 369
2017	-	21 629	-	-	62 407	-	140 510
2018	5 836	9 622	-	-	119 384	-	1 133 408
2019	-	10 206	-	33 882	80 232	-	394 162
Yıl-lar	Diğer Metalik Olmayan Ürün İmalatı	Ana Metal Sanayii Ürünleri	Fabrikas- yon Metal Ür. (Mak. Teçhizat hariç)	Bilgisay- arlar/ Elek- tronik/ Optik Ür. İmalatı	Elektrikli Teçhizat İmalatı	Diğer Makine/ Teçhizat İmalatı	Motorlu Kara Taşıtı Römork/ Yarı Rö- mork İmal.
2013	2 746 511	19 852	160 266	1127782	207 495	1 017 729	1 201
2014	193 584	127 730	188 710	320 830	441 023	2 995 496	2 422
2015	380 480	145 068	721 672	1056457	153 246	976 821	14 361
2016	1 288 136	115 723	313 604	970 336	250 947	1 283 839	1 914
2017	1 094 315	424 632	2 966 273	3416690	394 502	743 222	4 554
2018	627 081	80 356	73 194	2391896	1 407 996	2 888 772	49 022
2019	358 177	35 329	5 120 839	326 272	183 958	1 229 294	691

⁸⁰ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Yıllar	Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	Mobilya İmalatı	Diğer İmalatlar	Suyun Toplanması Arıtılması Dağıtılması	Yayıncılık/ Sinema/ Video/Tv Program, Ses Kaydı/Müzik Faaliyetleri	Toplam
2013	4 905	-	526 027	-	185	7 215 918
2014	2 611	3 390	1 329 506	-	112	8 050 233
2015	6 897	869	656 284	-	-	9 113 653
2016	52 435	1 234	1 005 235	-	-	27 537 551
2017	42 135	-	576 511	-	249	28 452 644
2018	17 585	-	366 271	-	108	21 883 607
2019	-	-	664 826	-	127	25 330 747

2.2.1.3. Yozgat İli İstihdam Verileri

Yozgat ili şehir ekonomisindeki ekonomik büyümeyi değerlendirebilmek için kullanılacak önemli veri setlerinden birisi de işsizlik ve istihdama dair bilgilerdir. Bu sebeple öncelikle son 11 yıllık süreçte Yozgat ilinde işsizlik/istihdamla ilgili genel durumu gösteren Tablo 27 oluşturulmuştur.

Tablo 27. Yozgat'ta Açık İş/İşe Yerleştirme/Kayıtlı İşsizler- İşgücü(2009-19)⁸¹

Yıllar	Açık İş	İşe Yerleştirme			Kayıtlı İşsizler			Kayıtlı İşgücü		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2009	339	159	35	194	5997	2 808	8 805	-	-	9 304
2010	926	530	125	655	5 259	2 632	7 891	-	-	8 441
2011	2 221	1 345	396	1 741	7 358	3 464	10 822	8 717	3 719	12 436
2012	3 550	2 169	768	2 937	8 823	4 278	13 101	13 670	5 789	19 459
2013	6 437	3 247	910	4 157	8 767	4 908	13 675	16 992	8 093	25 085
2014	7 107	3 093	606	3 699	9 128	5 689	14 817	17 400	8 972	26 372
2015	6 917	3 011	795	3 806	5 559	5 529	11 088	17 880	11 090	28 970

⁸¹ İŞKUR istatistiklerinden hareketle oluşturulmuştur. Burada ifade edilen kavramlar şu şekilde açıklanmaktadır: **Açık İş:** İŞKUR'a işverenlerden intikal eden işçi istemidir. **İşe Yerleştirme:** İş arayanların İŞKUR aracılığı ile işe yerleştirilmesidir. **Kayıtlı İşsiz:** Çalışma çağında ve gücünde olan, çalışmak isteyen, Kuruma başvurduğunda asgari ücret düzeyinde gelir getiren bir işi olmayan, Kurum tarafından henüz kendisine iş bulunamayan aktif kayıtlardaki kişilerdir. Kayıtlı işgücünden, daha iyi şartlarda iş arayanlar, emeklilerden iş arayanlar ve belli bir iş yerinde çalışmak isteyenler çıkarıldığında geri kalanlar kayıtlı işsiz sayılmaktadır. **Kayıtlı İşgücü:** İş arayanlardan aktif kayıtlarda yer alanların tümüdür. Bakınız Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), 2019 İstatistik Yılı, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/>, Erişim Tarihi:21.08.2020

YOZGAT ŞEHİR EKONOMİSİ

2016	10 105	2 982	812	3 794	6 133	6 477	12 610	13 206	9 523	22 729
2017	4 270	1 470	636	2 106	6 103	6 404	12 507	13 210	9 941	23 151
2018	6 525	3 825	1 003	4 828	8 853	10 777	19 630	17 993	14 957	32 950
2019	7 105	3 972	1 433	5 405	9 142	10 600	19 742	21 083	16 806	37 889

Tablo 27 bilgileri Yozgat ilinde son 11 yıl içerisinde kayıtlı işgücünün 4 katından fazla (%407,23) artış göstererek 37 889 kişiye ulaştığını göstermektedir. Bu sayının 21 083 kişisi erkek (%55,64), 16 806 kişisini (%44,36) kadınlar oluşturmaktadır. Herhangi bir işi bulunmayıp iş arayanlar ise (Kayıtlı İşsiz) %124,21'lik artışla 19 742 kişiye yükselmiştir. Kayıtlı işsizlerde, dönem ortasında erkek iş arayanlar çoğunluğu oluştururlarken dönem ortasından sonra kadın iş arayanların sayısı erkek iş arayanları geçmiştir. Nitekim 2019 yılında kayıtlı işsizlerde kadınlar %53,69'luk (10 600 Kişi) paya sahip olurlarken erkekler %46,31'lik (9142 Kişi) bir oran oluşturmuşlardır. Dönem içerisinde açık iş pozisyonlarının sayısında da artış olmuştur. Dönem başında 339 (Kamu-Özel) olan açık iş pozisyonu sayısı yaklaşık 21 kat artış göstererek 7 105 olmuştur. Aynı şekilde dönem boyunca işe yerleştirilenlerin sayısında da ciddi artışlar (Yaklaşık 28 kat) kaydedilmiştir. Böyle olmakla birlikte dönem boyunca her yıl belli sayıda açık iş pozisyonu istihdama dönük kullanılmamış ve yine tezat oluşturacak şekilde her yılın sonu itibarıyla hatırı sayılır rakamlarda kişi (Kayıtlı İşsiz, Kayıtlı İşgücü statüsünde) iş aramayı sürdürmüştür.

Tablo 28. Yozgat'ta Açık İşler Ve İşe Yerleştirmeler (2009-19)⁸²

Yıllar	Açık İş			İşe Yerleştirme		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
2009	30	309	339	24	170	194
2010	358	568	926	292	363	655
2011	599	1 622	2 221	589	1 152	1 741
2012	1 278	2 272	3 550	1 264	1 673	2 937
2013	2 064	4 373	6 437	2 006	2 151	4 157
2014	85	7 022	7 107	40	3 659	3 699
2015	78	6 839	6 917	42	3 764	3 806
2016	85	10 020	10 105	68	3 726	3 794
2017	87	4 183	4 270	11	2095	2 106
2018	153	6 422	6 575	117	4 711	4 828
2019	48	7 057	7 105	46	5 359	5 405

⁸² İŞKUR istatistiklerinden hareketle oluşturulmuştur.

Tablo 28 dönem boyunca açık iş pozisyonlarını ve işe yerleştirme verilerini içermektedir. Dönem boyunca hem açık iş pozisyonlarında hem de işe yerleştirmelerde ciddi artışlar görüldüğü ifade edilmişti. Burada üzerinde durulması gereken nokta dönem boyunca açık iş pozisyonlarını oluşturan sektörün özel sektör olduğu gerçeğidir. Kamu sektörü Yozgat'ta 2012-2013 yılları hariç açık iş pozisyonu üretme konusunda oldukça yetersiz kalmıştır. Bu durum doğal olarak işe yerleştirmelere de yansımış, özel sektör istihdam oluşturma konusunda kamu sektörünün çok önünde olmuştur.

Tablo 29. Yozgat'ta Kayıtlı İşsizlerin Yaşa Göre Dağılımı (2009-19)⁸³

Yaş/ Yıllar	15-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+	Toplam
2009	3 581	1 562	1 090	1 090	719	549		190		29	8 810
2010	2 102	1 062	717	633	453	460		150		10	5 587
2011	3 294	1 421	1 049	716	576	473	162	113	44	20	7 868
2012	4 259	2 356	1 995	1 619	1 214	829	353	162	76	36	12 899
2013	3 645	2 345	1 949	1 535	1 269	851	419	183	70	27	12 281
2014	3 307	2 181	2 048	1 740	1 567	962	458	223	72	30	12 588
2015	4 013	1 909	1 633	1 662	1 396	1 115	709	311	151	54	12 953
2016	4 643	2 395	2 047	1 918	1 566	1 085	843	333	144	56	15 030
2017	5 459	3 193	2 699	2 790	2 307	1 748	1 095	492	171	59	20 053
2018	5 456	2 791	2 439	2 612	2 258	1 944	1 206	639	206	79	19 630
2019	6 380	2 925	2 169	2 325	2 063	1 702	1 134	731	227	86	19 742

Tablo 29 Yozgat ilinde kayıtlı işsizlerin yaş gruplarına göre dağılımını ve dönem boyunca takip ettiği seyri göstermektedir. Burada ilk elden dikkat çeken işsizlerin yoğun olarak 15-24 yaş grubunda kümeleniştir. Teknik anlamda 'Genç İşsizliği'⁸⁴ olarak isimlendirilen bu yaş grubundaki işsizlik dönemi boyunca oldukça yüksek yüzdelerde seyretmiştir.

Dönem başında %40,64 oranında olan Genç İşsizliği, 2019 yılında %32,31 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar Türkiye geneli Genç İşsizlik oranlarının da çok üzerindedir. 2019 yılında Genç İşsizlik oranı 15-19 yaş grubunda

⁸³ İŞKUR istatistiklerinden hareketle oluşturulmuştur.

⁸⁴ Genç İşsizliği denildiğinde yazında farklı ülkelerde farklı yaş aralıklarının kabul edildiği söz konusu olabilmektedir. Türkiye'de TÜİK tarafından Genç İşsizliği ölçümleri, 15-24 yaş aralığı esas alınarak yapılmaktadır. Genç İşsizliğinin tanımı ve özellikleri hakkında bakınız Mehmet Akgün, 2019, Türkiye'de Genç İşsizlik Sorunu Ve Bu Sorunun Çözümüne Yönelik İstihdam Politikaları, Maltepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.13-32

%21,1, 20-24 yaş grubunda %27,6olarak gerçekleşmiştir.⁸⁵ Bu temel gösterenin yanı sıra kayıtlı işsizlerin büyük çoğunluğunu yine iş verimi bakımından oldukça verimli olabilecek yaş gruplarının oluşturduğu dikkat çekmektedir. Nitekim 2019 yılı itibariyle kayıtlı işsizler içerisinde 25-29 yaş grubu %14,81 (2 925 Kişi), 30-34 yaş grubu %10,98 (2 169 Kişi), 35-39 yaş grubu %11,77 (2 325 Kişi), 40-44 yaş grubu %10,44'lük (2 063 Kişi) oranlar oluşturmaktadır.

Tablo 30. Yozgat'ta Kayıtlı İşsizlerin Öğrenimlerine Göre Dağılımı⁸⁶

Yıllar	Okuma Yazma Bilmeyenler	Okur-Yazar Olanlar	İlk Öğretim	Orta Öğretim	Ön Lisans	Lisans	Y. Lisans	Doktora	Toplam
2009	710	315	4 060	3 207	269	239	7	3	8 810
2010	996	167	2 622	1 413	205	178	6	0	5 587
2011	1 480	144	3 449	2 199	313	274	9	0	7 868
2012	554	498	6 414	4 092	720	607	14	0	12 899
2013	507	196	6 131	3 835	927	667	18	0	12 281
2014	606	358	6 864	3 301	810	638	11	0	12 588
2015	1 123	234	6 879	3 229	847	630	11	0	12 953
2016	995	382	7 410	3 951	1 144	1 117	29	2	15 030
2017	994	397	9 988	5 649	1 615	1 385	24	1	20 053
2018	1 672	653	9 233	5 221	1 446	1 385	20	0	19 630
2019	933	596	8 682	5 575	1 572	2 361	23	0	19 742

Tablo 30 kayıtlı işsizlerin öğrenim durumlarına göre dağılımını ve dönem boyunca gelişimini ortaya koymaktadır. Dönem boyunca kayıtlı işsizler içerisinde öğrenim durumları İlköğretim ve Ortaöğretim olanların yoğunluk oluşturduğu fark edilmektedir. Öyle ki bu iki grup dönem başında toplam kayıtlı işsizlerin %82,48'ini (7 267 Kişi) oluşturuyorken 2019 yılında %72,21'ini (14 257 Kişi) oluşturmuştur. Bu durum iş arayanların vasıf itibariyle niteliklerinin düşük olduğuna alamettir. Diğer taraftan görece vasıflı sayılacak Ön Lisans ve Lisans mezunları dönem başında %5,76'lık bir oran teşkil ederken, 2019 yılında bu oran %19,92'ye yükselmiştir.

Tablo 31'de Yozgat ilinde işe yerleştirmelerin yaş gruplarına göre dağılımı ve dönem boyunca seyri verilmiştir. Bu bilgiler ağırlıklı olarak 15-24 yaş grubunun diğer bir deyişle genç yaş aralığında buluna kimselerin tercih edildi-

⁸⁵ TÜİK, İşsizlik Oranları/Genç İşsizlik Oranı (2014-2019 Yılları), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, Erişim tarihi:21.08.2020

⁸⁶ İŞKUR istatistiklerinden hareketle oluşturulmuştur.

ğini göstermektedir. 978 kişilik 25-29 yaş grubu da genç yaş grubuna eklendiğinde işe yerleştirilenlerin %43,25'ini (2 338 Kişi) bu iki yaş grubunun oluşturduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 31. Yozgat'ta Yaş Gruplarına Göre İşe Yerleştirmeler⁸⁷

Yaş/ Yıllar	15-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+	Toplam
2009	47	61	36	18	32	8		2		0	194
2010	220	169	106	69	50	37		4		0	655
2011	391	423	379	262	171	72	28	13	2	0	1 741
2012	753	627	528	434	318	188	53	28	5	3	2 937
2013	1 147	802	630	558	455	313	141	64	31	16	4 157
2014	793	722	719	536	465	282	111	51	18	2	3 699
2015	1 148	722	537	456	424	253	164	59	39	4	3 806
2016	980	724	587	548	435	276	157	58	20	9	3 794
2017	538	400	336	307	245	166	81	23	5	5	2 106
2018	1 107	800	721	758	605	485	236	86	23	7	4 828
2019	1 360	978	827	757	570	489	269	110	36	9	5 405

Tablo 32'de ise işe yerleştirmelerin öğrenim durumlarına göre nasıl dağıldığı ve dönem içerisinde nasıl bir seyir takip ettiği ele alınmıştır.

Tablo 32. Yozgat'ta Öğrenim Durumlarına Göre İşe Yerleştirmeler⁸⁸

Yıllar	Okuma Yazma Bilmeyenler	Okur-Yazar Olanlar	İlk Öğretim	Orta Öğretim	Ön Lisans	Li-sans	Y. Li-sans	Dok-tora	Toplam
2009	1	3	123	63	3	1	0	0	194
2010	16	3	424	198	13	0	1	0	655
2011	26	11	1 073	524	99	8	0	0	1 741
2012	123	142	1 437	977	182	74	2	0	2 937
2013	268	192	2 230	1 084	271	111	1	0	4 157
2014	155	143	2 152	997	162	88	2	0	3 699
2015	534	34	1 722	1 074	309	129	4	0	3 806
2016	334	140	1 751	1 066	314	187	3	0	3 794
2017	60	24	948	669	241	161	3	0	2 106
2018	271	119	2 304	1 431	360	247	6	0	4 828
2019	260	201	2 668	1 558	360	347	9	2	5 405

⁸⁷ İŞKUR istatistiklerinden hareketle oluşturulmuştur.

⁸⁸ İŞKUR istatistiklerinden hareketle oluşturulmuştur.

Veriler dönem boyunca İlköğretim ve Ortaöğretim mezunlarının istihdamda tercih edildiğini göstermektedir. Dönem başında İlköğretim ve Ortaöğretim mezunları %95,87 oranında istihdam edilirlerken, bu oran 2019 yılında yoğunluğunu korumakla beraber %78,18 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ön Lisans ve Lisans mezunları ise dönem başında %2,06 bir istihdam düzeyine sahipken Türkiye geneli işsizlik oranlarının ve bunun içerisinde Ön Lisans ve Lisans mezunlarının artışına bağlı olarak 2019 yılında %13,08 oranında istihdam imkânı bulmuşlardır.

2.2.2. Ekonomik Kalkınma Açısından Yozgat Şehir Ekonomisi

Ekonomik kalkınma olgusu ekonomik büyümeyi kapsamakla birlikte ondan daha geniş anlam içermektedir. Bir ülkenin veya bir şehrin ekonomik kalkınmışlığının belirlenmesinde yukarıda ekonomik büyüme olgusunun izahında kullanılan ölçütler tabii olarak kullanılmaktadır. Ancak ekonomik kalkınma olgusunun farklılığını ortaya koymak için bu verilerin yanı sıra toplumda sosyal, siyasal, kültürel ve diğer alanlardaki değişimleri de ele alıp incelemek gerekmektedir. Özellikle 'Küreselleşme' olgusunun 1990'lı yıllar itibariyle ivme kazanması sonrasında toplumun yapıtışı olan bireyin refahı ya da hayat kalitesinin sadece gelir ve gelir odaklı göstergelerle açıklanamayacağı hemen hemen tüm dünya ülkeleri tarafından kabul görmüştür.⁸⁹

Türkiye ölçeğinde ekonomik kalkınmışlığı tespit etmeye yarayacak verilere ulaşmak Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) farklı alanlardaki düzenli ve süreklilik arz eden çalışmaları sayesinde mümkün olabilmektedir. Ne var ki ekonomik kalkınmışlığı tespit etmeye yarayacak araştırmalar ve bunların istatistik bilgileri bakımından yeterli düzeyde olduğu söylenememektedir. Bilhassa illerdeki ekonomik kalkınmayı ölçümlemek bakımından kullanılabilen istatistikî bilgiler son derece yetersizdir.

Türkiye özelinde TÜİK tarafından 2015 yılı için yapılmış ve 2016 yılında yayımlanmış, illerdeki ekonomik kalkınma düzeyini değerlendirmeye fırsat verecek "İllerde Yaşam Endeksi 2015"⁹⁰ başlıklı bir araştırma söz konusudur. Araştırma, bir ildeki yaşamın tüm boyutları ile izlenmesine ve iyileştirilmesine altlık oluşturacak bir gösterge sistemi geliştirme amacıyla yapılmıştır. Araştırmada bir ildeki yaşam endeksi⁹¹; Konut, Çalışma Hayatı, Gelir ve Servet, Sağ-

⁸⁹ Çiğdem Özarı, Özge Eren, 2018, İllerin Yaşam Endeksi Göstergelerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Ve K-Ortalamalar Kümeleme Yöntemi ile Analizi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, s.304

⁹⁰ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 22 Ocak 2016, İllerde Yaşam Endeksi 2015, Haber Bülteni, Ankara, Sayı 24561

⁹¹ Endeks 0 ile 1 arasında değer almakta ve 1'e yaklaştıkça daha iyi bir yaşam düzeyini ifade etmektedir. Bakınız TÜİK, Haber Bülteni

lık, Eğitim, Çevre, Güvenlik, Sivil Katılım, Altyapı Hizmetlerine Erişim, Sosyal Yaşam ve Yaşam Memnuniyeti olmak üzere yaşamın 11 boyutunu kapsamış ve 41 gösterge üzerinden puanlanmıştır. Bu boyut ve göstergeler Tablo 33'de gösterilmiştir.

Tablo 33. TÜİK Yaşam Endeksleri Araştırması Boyut Ve Göstergeleri (2015)⁹²

Boyutlar	Göstergeler
Konut	Fert Başına Düşen Oda Sayısı
	Konutun İçinde Tuvalet Mevcudiyeti Oranı (%)
	Konutun Kalitesinde Problem Yaşayanların Oranı (%)
Çalışma Hayatı	İstihdam Oranı (%)
	İşsizlik Oranı (%)
	Ortalama Günlük Kazanç (TL)
	İşinden Memnuniyet Oranı (%)
Gelir ve Servet	Kişi Başına Düşen Tasarruf Mevduatı (TL)
	Orta Ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı (%)
	Temel İhtiyaçlarını Karşılamadığını Beyan Eden Hanelerin Oranı (%)
Sağlık	Bebek Ölüm Hızı (%)
	Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)
	Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı
	Sağlığında Memnuniyet Oranı (%)
	Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Eğitim	Okul Öncesi Eğitimde (3-5 Yaş) Net Okullaşma Oranı (%)
	TEOG Sistemi Yerleştirmeye Esas Puan Ortalaması (Puan)
	YGS Puan Ortalaması (Puan)
	Fakülte Veya Yüksekokul Mezunlarının Oranı (%)
	Kamunun Eğitim Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)

⁹² TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi Gösterge Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

Çevre	PM10 İstasyon Değerleri Ortalaması (Hava Kirliliği) ($\mu\text{g}/\text{M}^3$)
	Km ² 'Ye Düşen Orman Alanı (%)
	Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Oranı (%)
	Sokaktan Gelen Gürültü Problemi Yaşayanların Oranı (%)
	Belediyenin Temizlik Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Güvenlik	Cinayet Oranı (Bir Milyon Kişide)
	Ölümlü Ve Yaralanmalı Trafik Kazası Sayısı (Bin Kişide)
	Gece Yalnız Yürürken Kendisini Güvende Hissedenlerin Oranı (%)
	Kamunun Asayiş Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Sivil Katılım	Mahalli İdareler Seçimlerine Katılım Oranı (%)
	Siyasi Partilere Üyelik Oranı (%)
	Sendika/Dernek Faaliyetleri İle İlgili Olanların Oranı (%)
Altyapı Hizmetlerine Erişim	İnternet Abone Sayısı(Yüz Kişide)
	Kanalizasyon Ve Şebeke Suyuna Erişim Oranı (%)
	Havalimanına Erişim Oranı (%)
	Belediyenin Toplu Taşıma Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Sosyal Yaşam	Sinema Ve Tiyatro Seyirci Sayısı (Yüz Kişide)
	Bin Kişi Başına Düşen Alışveriş Merkezi Alanı (Metrekare)
	Sosyal İlişkilerinden Memnuniyet Oranı (%)
	Sosyal Hayatından Memnuniyet Oranı (%)
Yaşam Memnuniyeti	Mutluluk Düzeyi (%)

Hali hazırda yapılmış başka bir çalışma bulunmadığından Yozgat ilinin ekonomik kalkınmışlığına ilişkin değerlendirmeler bu araştırmanın verileri ışığında ele alınmıştır. Böyle olmakla birlikte 2015 yılı öncesi ve bilhassa sonrası gelişmelere ilişkin verilere de ulaşılmaya çalışılmış ve böylelikle 2015 sonrası gelişmelerin de değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Tablo 33'de verilen 11 farklı boyut üzerinden Yozgat ilinin Türkiye'deki diğer iller içerisindeki durumunun ne olduğunu görmek için Tablo 34 hazırlanmıştır. Bu tabloda sadece Yozgat iline değil aynı zamanda endeksleriyle birlikte birinci ve sonuncu olan illere de yer verilmiştir.

Tablo 34. Yozgat'ın Yaşam Endeksi Boyutları Sıralaması (2015)⁹³

Yaşam Endeksi Boyutları	Yozgat'ın Sıralaması	Endeks	Birinci İl	Endeks	Sonuncu İl	Endeks
Genel Sıralama	57	0,4910	Isparta	0,6745	Muş	0,2765
Konut	58	0,6430	Sakarya	0,9369	Ardahan	0,0860
Çalışma Hayatı	49	0,5467	Zonguldak	0,7921	Batman	0,0890
Gelir ve Servet	59	0,3260	İstanbul	0,8788	Adıyaman	0,0191
Sağlık	45	0,6014	Isparta	0,8408	Ağrı	0,3014
Eğitim	58	0,5038	Tunceli	0,7468	Hakkâri	0,0966
Çevre	50	0,5915	Kastamonu	0,8111	Iğdır	0,1955
Güvenlik	21	0,6941	Artvin	0,8222	Muğla	0,3210
Sivil Katılım	62	0,3753	Sakarya	0,7967	Hakkâri	0,1017
Altyapı Hizm. Erişim	62	0,3502	İstanbul	0,9592	Hakkâri	0,0320
Sosyal Yaşam	76	0,2444	İstanbul	0,6747	Şırnak	0,1912
Yaşam Memnuniyeti	40	0,5247	Sinop	1,0000	Tunceli	0,0000

Türkiye'de idari anlamda il olarak tanımlanmış 81 il bulunmaktadır. Araştırmada kullanılan 11 boyutun toplamı üzerinden yapılan hesaplamalarda Yozgat ili 0,4910'luk endeksle 57. Sırada yer almıştır. En yüksek endeks değerinin 1 (Bir) olduğu ve buna göre 0,6745'lik endeksle Isparta ilinin 1. sırada olduğu düşünüldüğünde Yozgat'ın 1. olan Isparta ile %27,21'lik bir farklılığının olduğu ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar bu yüzde farklılık çok büyük bir fark gibi gözükmesede de toplam 81 il içerisinde 57. sırada olmak başarılı olarak tanımlanmak için yeterli değildir.

11 farklı boyut üzerinden yapılan değerlendirmede Yozgat ilinin en başarılı olduğu boyut 'Güvenlik' boyutudur. 0,6941'lik endeks puanıyla Türkiye geneli iller arasında Yozgat ili 21. sırada yer almıştır. En başarısız olunan boyut ise 'Sosyal Yaşam' boyutudur. Bu boyutta 0,2444'lük endeks puanıyla Türkiye geneli iller arasındaki 76. sırada yer alınmıştır. Bunların haricinde Yozgat ili, Yaşam Memnuniyeti, Sağlık, Çalışma Hayatı boyutları bakımından sırasıyla 40, 45, 49. sırada; Çevre, Konut, Eğitim, Gelir ve Servet boyutlarında sırasıyla 50, 58, 58, 59. sırada; Sivil Katılım ve Altyapı Hizmetlerine Erişim boyutlarında yine sırasıyla 62, 62. sırada yer almıştır.

Yozgat ilinde ekonomik kalkınmanın muhtevasını daha yakından görmek için TÜİK'in 2015 yılını esas alarak yaptığı yaşam endeksi araştırmasını,

⁹³ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

bu araştırmada kullanılan boyutların ayrıntısı olan göstergeleri açısından incelemek faydalı olacaktır.

2.2.2.1. Konut Boyutu ve Göstergeleri

Konutun insan hayatındaki en temel işlevi barınma ihtiyacını karşılamasıdır. Kırdan şehre doğru göçün yoğunlaşması şehirlerde konut ihtiyacını tetiklemiş ve konut, klasik işlevinin yanı sıra başka işlevler de kazanmıştır. İlhan Tekeli bu işlevleri üretilen bir mal olma, bir tüketim malı olma, yatırım olarak spekülatif değer artışlarına el koyma, güvence sağlama, toplumsal ilişkilerin yeniden üretilmesinde bir araç olma ve kentsel çevrenin oluşturulmasında bir kültürel araç olma şeklinde belirtmektedir.⁹⁴

Konut üretim faaliyeti diğer bir tabirle konut sektörü ekonomik faaliyetler açısından büyük önem arz etmektedir. Zira bireysel harcama olmasının yanında inşaat safhasında girdi olarak kullanılan malzemeleri üreten sektörlerde üretimi körüklemektedir. Diğer taraftan satılan konutların kullanım aşamasında tefişatlarıyla ilgili sektörlerde de (Beyaz eşya, Mobilya ve Tekstil Sektörü vb. gibi) önemli sayılabilecek ekonomik canlılığa sebep olduğu bilinmektedir.⁹⁵

Yozgat ilinde mukim kimselerin refah düzeylerini görmek bakımından 2013-2019 yılları içerisinde Türkiye geneliyle birlikte Yozgat'ta gerçekleştirilen konut satışları Tablo 35'de gösterilmiştir.⁹⁶ Bu tabloda sadece ilk el olarak satılan konutlar (Sıfır Konut) değil aynı zamanda ikinci el satışlara (İkinci Satış) ilişkin verilere de yer verilmiştir. Türkiye geneli satışlarda öncelikle dikkat çeken husus 2017 yılına kadar toplam konut satışlarının giderek artış gösterdiği, bu yıldan sonra arka arkaya iki yıl (2018, 2019 yılları) düşüş eğilimine girildiğidir. Türkiye genelinde sıfır konutlar 2013 yılından sonra en yüksek satış düzeyine %24,67'lik artışla 2017 yılında (659 698 Konut) ulaşmıştır. İkinci el konutlarda en yüksek düzey %33,27'lik bir artışla 2019 yılında (837 047 Konut) gerçekleşmiştir.

⁹⁴ İlhan Tekeli'den nakleden Leyla Alkan, Aysu Uğurlar, 2015, Türkiye'de Konut Sorunu Ve Konut Politikaları (Rapor), Kent Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, s.34

⁹⁵ Baki Alkaçar, 2016, Verilerin Dili: Ekonomiye Nasıl Okumalıyız?, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, s.130

⁹⁶ Türkiye'de konut sektöründeki gelişmeler teknik anlamda 'Konut Satış İstatistikleri', 'İnşaat Ciro ve Üretim Endeksi', 'Yapı İzin İstatistikleri', 'Konut Fiyat İstatistikleri' gibi veriler üzerinden takip edilebilmektedir. Bu endekslerin ve istatistiklerin içerikleri ve ekonomideki anlamları için bakınız Alkaçar, a. g. e., s.130-133

Toplamda ise en yüksek düzey %21,79'luk bir artışla 2017 yılında (1 409 314 Konut) görülmüştür.

Tablo 35. Türkiye Geneli ve Yozgat'ta Konut Satışları (2013-19)⁹⁷

Yıllar	Türkiye			Yozgat		
	İlk Satış	İkinci Satış	Toplam	İlk Satış	İkinci Satış	Toplam
2013	529 129	628 061	1 157 190	2 343	1 959	4 302
2014	541 554	623 827	1 165 381	1 515	1 898	3 413
2015	598 667	690 653	1 289 320	2 040	2 201	4 241
2016	631 686	709 767	1 341 453	2 336	2 375	4 711
2017	659 698	749 616	1 409 314	2 349	2 662	5 011
2018	651 572	723 826	1 375 398	2 671	2 617	5 288
2019	511 682	837 047	1 348 729	1 875	2 807	4 682

Yozgat ilinde konut satışlarının dönem boyunca dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Sıfır konut satışları en yüksek seviyesine 2 671 konutla 2018 yılında (2014 yılına göre %76,30), ikinci elde 2 807 konutla 2019 yılında (2014 yılına göre %47,89), toplamda ise 5 288 konutla 2018 yılında (2014 yılına göre %54,93) ulaşmıştır. Sıfır, ikinci el ve toplamdaki konut satışları Türkiye genelisiyle paralellik göstererek en düşük seviyesini 2014 yılında görmüştür. İkinci el konut satışları Türkiye genelinde bütün yıllar itibarıyla sıfır konut satışından daha yüksek miktarda gerçekleşirken Yozgat'ta 2013 ve 2019 yıllarında satışlar sıfır konutlarda daha fazla diğer yıllarda ise ikinci el konutlarda daha fazla olmuştur. Konut satış hacmi (en düşük ve en yüksek satış rakamları arasındaki % değişim) itibarıyla Türkiye genelinde %21,79'luk bir hacim büyümesi olurken Yozgat'ta konut satışları %54,93'lük bir büyüme hacmine kadar çıkabilmiştir.

Ekonomik işlevlerinin yanı sıra konut, konut sahibi kimsenin refah düzeyinin göstergesi olarak da değerlendirilmektedir. Bu çerçevede yaşam endeksi araştırmasının konut boyutu üç farklı gösterge bakımından analiz edilmiştir.

Tablo 36'da Konut boyutunun göstergeleri ve sonuçları gösterilmiştir. Konut boyutu bakımından Yozgat ili, Türkiye geneli il sıralamasında 58. sırada

⁹⁷ TÜİK'in Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nden temin ettiği verilerden hareketle hazırlanmıştır.

yer alırken 1. il Sakarya, 81. il ise Ardahan olmuştur. Göstergeler bakımından Yozgat'ta Fert Başına Düşen Oda Sayısı 1,5 olurken, Konutun İçinde Tuvalet Mevcudiyeti Oranı % 85,2 ve Konut Kalitesinde Problem Yaşayanların Oranı ise %28,7 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 36. Konut Boyutu Göstergelerinin Sonuçları (2015)⁹⁸

İller	Konut Göstergeleri		
	Fert Başına Düşen Oda Sayısı	Konutun İçinde Tuvalet Mevcudiyeti Oranı (%)	Konutun Kalitesinde Problem Yaşayanların Oranı (%)
Yozgat (58.)	1,5	85,2	28,7
Sakarya (1.)	1,7	99,5	15,7
Ardahan (81.)	1,0	50,3	44,7

Yozgat ilinin konutlardaki oda sayısı bakımından 1. sıradaki Sakarya iline yakın düzeyde olması başarı olarak değerlendirilebilir. Ne var ki %14,8 oranında konutların içinde tuvalet bulunmaması ile yaşamlarını sürdürdükleri konutun kalitesinde problem yaşayanların yaklaşık %30 oranında olması çok açık bir olumsuzluktur.

2.2.2.2. Çalışma Hayatı Boyutu ve Göstergeleri

İstihdama dair hem talep hem de arz yönlü ortaya çıkan meselelere çözüm bulmak sadece ülke ekonomisinin ihtiyaçlarına değil aynı zamanda sosyal hayatın ihtiyaçlarına da çare üretmek demektir.⁹⁹

Bu çözümler iş piyasasının ihtiyacı olan nitelikli işgücünü oluşturduğu gibi işinden, iş ortamından, özlük haklarından memnun çalışanlar sayesinde ekonomik kalkınmaya da katkı sağlar. Nitekim bu anlayışa bağlı olarak 11. Kalkınma Planı (2019-2023), 'İstihdam ve Çalışma Hayatı' başlığı altında yapılması gerekenlerin amacını, "Toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulması ile başta kadın ve gençler olmak üzere özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması"¹⁰⁰ olarak belirlemiştir.

⁹⁸ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

⁹⁹ T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014, 10. Kalkınma Planı 2014-2018, İstihdam Ve Çalışma Hayatı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, s.119

¹⁰⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji Ve Bütçe Başkanlığı, 2019, 11. Kalkınma Planı (2019-2023), s.141, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, Erişim Tarihi:24.08.2020

Çalışma hayatı, kişilere yeteneklerini geliştirme, kendilerini toplum içerisinde yararlı hissetme, özgüvenlerini arttırmayla birlikte maddi olarak daha çok kaynağa eriştikleri nispette daha kaliteli yaşam fırsatları sunar. Bu minvalde Çalışma Hayatı boyutu TÜİK'in araştırmasında dört temel göstergeden ele alınmıştır. Bunlar İstihdam, İşsizlik, Ortalama Günlük Kazanç ve İşinden Memnuniyet göstergeleridir. Çalışma Hayatı boyutunun göstergelerini değerlendirmeden önce Türkiye geneli, TR72 bölgesi ve Yozgat iline ait işgücü göstergelerine (İşgücüne Katılma Oranı, İstihdam Oranı, İşsizlik Oranı)¹⁰¹ bakmak faydalı olacaktır. Tablo 37'de Türkiye geneli ve Yozgat ili işgücü göstergeleri verilmiştir.

Tablo 37. Türkiye -Yozgat İşgücü Göstergeleri (2009- 13)¹⁰²

Yaş Grubu	İşgücüne Katılma Oranı (%)		İşsizlik Oranı (%)		İstihdam Oranı (%)	
	Türkiye	Yozgat/Sıra	Türkiye	Yozgat/Sıra	Türkiye	Yozgat/Sıra
15+						
2009	47,9	41,7/ 67.	14,0	11,0/ 49.	41,2	37,2/ 61.
2010	48,8	46,9/ 59.	11,9	12,7/ 20.	43,0	40,9/ 73.
2011	50,1	53,5/ 29.	10,7	8,5/ 44.	44,7	48,9/ 33.
2012	50,0	53,2/ 29.	9,2	6,1/ 56.	45,4	50,0/ 27.
2013	50,8	51,5/ 35.	9,7	8,6/ 28.	45,9	47,1/ 43.

¹⁰¹ **İşgücüne Katılma Oranı:** İşgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusa oranıdır. Buna göre; işgücüne katılım oranı, istihdam edilenler ve işsizlerin, üniversite yurtları, yetiştirme yurtları, huzurevi, özel nitelikli hastane, hapishane, kışla vb. gibi yerlerde ikamet edenler dışında kalan, 15 ve üzeri yaşta nüfusa oranını ifade etmektedir. İşgücüne katılma oranının yüksek olması, çalışma çağındaki nüfusun işgücü piyasasına girme yönünde eğilim gösterdiğini, işgücü arzının işgücü piyasasından gelir elde etmek yönünde inisiyatif aldığı ortaya koymaktadır.

İstihdam Oranı: İşgücünün hangi oranda ekonomik faaliyetlere katılabildiğini göstermesi bakımından önemlidir. İstihdam edilen kişilerin kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusa oranı, istihdam oranını ifade etmektedir. Bir ekonominin tam istihdamda olması kaynakların tam olarak kullanıldığı anlamına gelmektedir. İşgücü piyasasında da tam istihdam durumu, işgücü içerisinde yer alanların tamamının istihdam edilebildiği durumu ifade etmektedir.

İşsizlik Oranı: İşgücü piyasasında iş aramakta olanların işe ulaşamama durumunu ifade etmektedir. Bakınız T.C. Kalkınma Bakanlığı On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), 2018, İşgücü Piyasası Ve Genç İstihdamı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, s. 42,50-51,61

¹⁰² TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi sonuçlarından hareketle hazırlanmıştır. TÜİK İşgücü Göstergelerini 2013 yılından sonra il bazlı değil ulusal ve bölge bazlı açıkladığından 2014-2019 yılları Tablo 38'de bölge bazlı olarak verilmiştir. Bakınız İŞKUR, Yozgat İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2019, s.49

Tablo 37'deki veriler beş yıllık dönem zarfında Türkiye genelinde İşgücüne Katılma Oranının genel itibariyle (2012 yılı hariç) artarken, Yozgat ilinde başlangıçta Türkiye genelinden daha düşük olduğu halde sonradan Türkiye genelinin üzerine çıktığını göstermektedir.

İşsizlik Oranında ise Türkiye genelinde istikrarlı bir azalma dikkat çekerken Yozgat ilinde İşsizlik Oranının (2010 yılı hariç) Türkiye genelinden daha düşük seyrettiği görülmektedir.

İstihdam Oranlarında ise Türkiye geneli istikrarlı bir artış gösterirken, Yozgat ilinde de (2013 yılı hariç) istikrarlı bir artış olmuştur.

Tablo 38. Türkiye - TR72 İşgücü Göstergeleri (2014- 19)¹⁰³

Yaş Grubu 15+	İşgücüne Katılma Oranı (%)		İşsizlik Oranı (%)		İstihdam Oranı (%)	
	Türkiye	TR72	Türkiye	TR72	Türkiye	TR72
2014	50,5	47,9	9,9	9,6	45,5	43,3
2015	51,3	48,9	10,3	9,7	46,0	44,2
2016	52,0	49,6	10,9	8,4	46,3	45,4
2017	52,8	49,4	10,9	11,9	47,1	43,5
2018	53,2	47,9	11,0	13,2	47,4	41,6
2019	53,0	47,5	13,7	14,5	45,7	40,6

Tablo 38, 2014-2019 yılları arasında İşgücüne Katılma Oranı bakımından TR72 bölgesinin (Kayseri, Sivas, Yozgat) Türkiye genelinin altında kaldığını ve de birinci dönemde (2009-2013) gösterilen performanstan gerilere düştüğünü göstermektedir.

İşsizlik Oranı açısından Türkiye geneli ve TR72 bölgesi dönemin ilk yarısında azalma eğilimi gösterirken ikinci yarısında yükseliş eğilimine girmiştir. İstihdam Oranında ise dönemin ilk yarısında hem Türkiye geneli hem de TR72 bölgesi yükseliş eğilimindeyken ikinci yarısında Türkiye geneli bu yükselişini sürdürürken TR72 bölgesi azalış eğilimine girmiştir.

Tablo 39'de çalışma hayatı boyutu göstergelerinin Yozgat ili sonuçları, yine bu göstergeler açısından Türkiye genelinde birinci ve sonuncu sırada yer alan illerin sonuçlarıyla birlikte verilmiştir.

¹⁰³ TÜİK İşgücü Göstergeleri İstatistiklerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 39. Çalışma Hayatı Boyutu Göstergelerinin Sonuçları (2015)¹⁰⁴

İller	Çalışma Hayatı Göstergeleri			
	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Ortalama Günlük Kazanç (TL)	İşinden Memnuniyet Oranı (%)
Yozgat (49.)	47,1	8,6	59,0	77,4
Zonguldak (1.)	51,2	7,6	85,6	80,5
Batman (81.)	27,8	23,4	59,2	65,0

Çalışma Hayatı boyutunun göstergeleri itibariyle genel sıralamada Yozgat 49. sırada yer alırken Zonguldak 1. , Batman sonuncu sırada yer almıştır. Yozgat ili, İstihdam, İşsizlik ve İşinden Memnuniyet Oranı göstergeleri açısından 1. olan Zonguldak ilinden sırasıyla %4,2-%1-%3,1 düzeylerinde gerideyken, Ortalama Günlük Kazanç göstergesi bakımından da 26,6 TL'lik eksiklik söz konusudur. Buna karşılık sonuncu olan Batman'dan İstihdam, İşsizlik ve İşinden Memnuniyet Oranı göstergeleri açısından sırasıyla %20,1-%14,8-%12,4'lük düzeylerde daha iyi durumdadır. Ortalama Günlük Kazanç göstergesi bakımından Batman ili 0,2 TL Yozgat iline göre ileridedir. Yozgat ili %41,1'lik İstihdam Oranı itibariyle 49. sırada yer alırken 1. sırada %51,2'lik oranla Zonguldak, sonuncu sırada %27,8'lik oranla Batman ili yer almıştır.

2.2.2.3. Gelir - Servet Boyutu Ve Göstergeleri

Gelir ve Servet boyutu üç farklı gösterge üzerinden araştırılmıştır. Bunlar 'Fert Başına Düşen Tasarruf Mevduatı', 'Orta ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı', 'Temel İhtiyaçlarını Karşılamadığını Beyan Edenlerin Oranı' şeklindedir. Gelir ve Servet boyutu göstergelerinin sonuçları Tablo 40'da düzenlenmiştir.

Yozgat ili, Gelir ve Servet boyutu göstergeleri itibariyle Türkiye geneli iller sıralamasında 59. sırada yer almıştır.

Bu boyut açısından İstanbul ili 1.sırada, Adıyaman ili ise sonuncu sıradadır. Göstergeler bakımından Yozgat ilinde Fert Başına Düşen Tasarruf Mevduatı 3 806 TL¹⁰⁵, Orta ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı %26,0, Temel İhtiyaçlarını Karşılamadığını Beyan Eden Hanelerin Oranı %51 olarak çıkmıştır.

¹⁰⁴ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

¹⁰⁵ Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu verilerine göre 2015 yılında Yozgat'ta Kişi Başına Tasarruf Miktarı 4 068,41 TL olarak gözükmetedir. Bakınız Tablo 43

Tablo 40. Gelir - Servet Boyutu Göstergeleri ve Sonuçları (2015)¹⁰⁶

İller	Gelir ve Servet Göstergeleri		
	Fert Başına Düşen Tasarruf Mevduatı (TL)	Orta ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı (%)	Temel İhtiyaçlarını Karşalayamadığını Beyan Eden Hanelerin Oranı (%)
Yozgat (59.)	3 806	26,0	51,0
İstanbul (1.)	18 131	56,2	45,4
Adıyaman (81.)	1 543	16,3	74,8

Bu göstergeler bakımından Yozgat ili, Türkiye geneli 1. sırada yer alan İstanbul iline göre Fert Başına Düşen Tasarruf Mevduatında yaklaşık 5 kat, Orta ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı bakımından 1 kattan daha fazla ve Temel İhtiyaçlarını Karşalayamadığını Beyan Eden Hanelerin Oranı bakımından da yaklaşık 1/10 kat geri durumdadır. Adıyaman iline göre ise sırasıyla 2 kattan daha fazla, yaklaşık 2/3 kat ve yaklaşık 1/2 kat daha iyi durumdadır. 2015 yılı öncesi ve sonrası gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmak üzere Yozgat ilinde kullanılan krediler, kullanılan kredilerin kaynakları itibariyle dağılımları ve yine mevduatın şube ve nüfusa göre dağılımlarına bakmak aydınlatıcı olacaktır. İlk olarak Tablo 41’de bankacılık sektörünün Yozgat ilinde kullandığı kredi tür ve miktarları hakkında bilgiler derlenmiştir.

Tablo 41. Bankacılık Sektörünün Yozgat’a Sağladığı Krediler (2009-19)¹⁰⁷

Yıllar/Bin TL	Nakdi Krediler	Takipteki Alacaklar	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler
2009	778 341	34 625	812 966	58 991
2010	1 264 981	47 012	1 311 993	103 119
2011	1 691 216	44 555	1 735 771	110 022
2012	1 944 694	67 918	2 012 612	131 942
2013	2 265 646	90 820	2 356 466	140 469
2014	2 620 495	119 671	2 740 166	182 995
2015	3 023 299	139 021	3 162 320	194 704
2016	3 465 536	158 304	3 623 840	207 559
2017	4 396 168	158 945	4 555 113	340 638
2018	4 772 991	183 852	4 956 843	392 960
2019	5 271 301	285 276	5 556 577	451 959

¹⁰⁶ TÜİK’in “İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri” tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

¹⁰⁷ Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu’nun verilerinden hareketle hazırlanmıştır. <https://www.bddk.org.tr/Veriler/Finturk---Illere-Gore/13>, Erişim Tarihi:26.08.2020

Tablo 41 verileri Yozgat ilinde kredi kullanım düzeylerinin çok ciddi oranlarda yükseldiğini göstermektedir. Eşanlı olarak takipteki alacaklar miktarında da artışlar olmuştur.

11 yıllık dönemde toplam nakdi krediler %583,49'luk artışla 5 556 577 Bin TL'ye, gayr-i nakdi krediler %666,14'lük bir artışla 451 959 Bin TL'ye, takipli alacaklar da %723,90'lık bir artışla 285 276 Bin TL'ye yükselmiştir. Kullanılan kredilerin banka türleri ve sağlandığı kaynaklar itibariyle dağılımı Tablo 42'de düzenlenmiştir.

Tablo 42. Yozgat'ta Banka Türleri ve Kredilerin Kaynak İtibariyle Dağılımı¹⁰⁸

Yıllar/ Bin TL	Banka Türleri İtibariyle Krediler				Sağlandığı Kaynak İtibariyle Krediler			
	Mevduat	Katılım	Kalkınma ve Yatırım	Toplam	Kamu	Yerli Özel	Yabancı	Toplam
2009	808 549	4 417	-	812 966	500 761	266 079	46 126	812 966
2010	1 252 944	26 523	32 526	1 311 993	786 520	439 345	86 128	1 311 993
2011	1 659 897	35 143	40 731	1 735 771	1 049 239	565 213	121 319	1 735 771
2012	1 907 705	49 786	55 121	2 012 612	1 151 875	671 930	188 807	2 012 612
2013	2 197 100	64 736	94 630	2 356 466	1 314 429	774 333	267 704	2 356 466
2014	2 593 773	54 151	92 242	2 740 166	1 511 787	891 541	336 838	2 740 166
2015	3 008 378	59 806	94 136	3 162 320	1 759 545	878 898	523 877	3 162 320
2016	3 458 686	56 352	108 802	3 623 840	2 072 583	898 307	652 950	3 623 840
2017	4 374 032	77 016	104 065	4 555 113	2 553 504	1 092 945	908 664	4 555 113
2018	4 731 309	80 512	145 022	4 956 843	2 962 764	1 049 784	944 295	4 956 843
2019	5 315 396	85 402	155 779	5 556 577	3 525 481	1 104 110	926 986	5 556 577

Yozgat ilinde kullanılan kredilerin (2019 yılında) %95,66'sı mevduat bankalarından, %1,54'ü katılım bankalarından, %2,80'ni ise kalkınma ve yatırım bankalarından kullanılmıştır.

Dönem başı ve sonu itibariyle mevduat bankalarından kullanılan krediler %557,40'lık, katılım bankalarından %1833,48'lik, kalkınma ve yatırım bankalarından %378,94'lük artış göstermiştir. Kullanılan kredilerin (2019 yılı) %63,44'ü kamu, %19,87'si yerli özel, %16,69'u yabancı bankalar tarafından

¹⁰⁸ Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu'nun verilerinden hareketle hazırlanmıştır. <https://www.bddk.org.tr/Veriler/Finturk---Illere-Gore/13>, Erişim Tarihi:26.08.2020

sağlanmıştır. Dönem başı ve sonu itibariyle kamu bankalarından kullanılan kredi miktarı %604,02'lik, yerli özel bankalardan %314,95'lik, yabancı bankalardan ise %1900,68'lik artış göstermiştir. Mevduatın şube ve nüfus itibariyle dağılımı ve gelişimi Tablo 43'de düzenlenmiştir.

Tablo 43. Yozgat'ta Mevduatın Şube Ve Nüfusa Göre Dağılımı (Kişi/TL)¹⁰⁹

Yıllar	Mevduat					
	Yurt İçi Şube Sayısı	Şubeye Düşen Nüfus	Kişi başı Nakdi Kredi	Kişi Baş Takipteki Alacak	Kişi Baş Tasarruf Mevduatı	Kişi Baş Toplam Mevduat
2009	42	11 528	1 598,36	71,49	1 613,06	1 827,53
2010	43	11 334	2 479,24	91,61	1 884,44	2 226,94
2011	43	11 072	3 398,14	88,34	2 224,39	2 605,59
2012	47	9 908	3 957,36	139,10	2 471,89	2 831,19
2013	51	8 886	4 660,22	187,63	3 161,50	3 807,60
2014	52	8 542	5 581,89	257,17	3 532,29	4 223,99
2015	53	8 161	6 648,53	306,30	4 068,41	4 909,21
2016	54	7 767	7 881,55	364,41	5 060,86	6 016,56
2017	55	7 655	10 021,40	367,21	5 283,61	6 398,28
2018	53	7 899	10 881,91	419,44	6 630,00	7 509,19
2019	52	8 172	11 869,19	638,18	8 096,82	9 233,33

Yozgat ilinde şube sayısı dönem başına göre %23,80'lik artışla 52 sayısına ulaşırken, şubeye düşen nüfus sayısı 3 356 (%29,11'lik) azalmayla 8172 kişiye düşmüştür.

Kişi başına nakdi kredi kullanımı %624,58'lik artışla 11 869,19 TL'ye, kişi başına takipteki alacaklar %792,68'lik artışla 638,18 TL'ye, kişi başına tasarruf miktarı %401,95'lik artışla 8 096,82 TL'ye, kişi başına toplam mevduat %405,23'lük artışla 9 233,33 TL'ye yükselmiştir.

2.2.2.4. Sağlık Boyutu ve Göstergeleri

Ekonomik kalkınmışlığı gösteren önemli verilerden bir diğeri sağlıkla ilgili hizmetlerin niteliğindeki yüksekliktir. Sağlık boyutu beş farklı gösterge üzerinden araştırılmıştır. Bunlar Bebek Ölüm Hızı, Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi, Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı, Sağlığından Memnuniyet Oranı,

¹⁰⁹ Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu'nun verilerinden hareketle hazırlanmıştır. <https://www.bddk.org.tr/Veriler/Finturk---Illere-Gore/13>, Erişim Tarihi:26.08.2020

Kamunun sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı göstergeleridir. Yozgat ilinde Sağlık boyutunun bahse konu göstergelerinin sonuçları, Türkiye genelinde ilk ve son sırada yer alan illerin verileriyle beraber Tablo 44'de düzenlenmiştir.

Tablo 44. Sağlık Boyutu Göstergeleri ve Sonuçları (2015)¹¹⁰

İller	Sağlık Göstergeleri				
	Bebek Ölüm Hızı (%)	Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı (TL)	Sağlığından Memnuniyet Oranı (%)	Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Yozgat (45.)	10,7	77,8	5 404	69,7	81,1
Isparta (1.)	9,4	78,7	3 847	79,4	89,1
Ağrı (81.)	14,4	75,6	6 720	66,2	63,3

Yozgat ili yukarıda verilen göstergeler bakımından sırasıyla %10,7'lik Bebek Ölüm Hızı, 78,7 yıllık Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi, 5404 adet Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı, %69,7'lik Sağlığından Memnuniyet Oranı ve %81,1'lik Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı ile Türkiye sıralamasında 45. sırada yer almıştır. Türkiye genelinde Isparta ili, Yozgat ilinden Bebek Ölüm Hızında %1,3, Doğuşta Beklenen Yaşam Süresinde 0,9 yıl, Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısında 1557, Sağlığından Memnuniyet Oranında %9,7 ve Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranında %9 gibi olumlu farklarla ilk sırada yer almıştır. Yine Yozgat ili, sonuncu olan Ağrı ilinden sırasıyla %3,7, 2,2 yıl, 1316 müracaat sayısı, %3,5 ve %17,8'lik olumlu farklarla ilerde bulunmaktadır. Yozgat ilinde 2015 yılından sonra sağlık alanındaki gelişmeleri anlamlandırabilmek için bazı sağlık göstergelerinin yer aldığı Tablo 45'e bakmak yerinde olacaktır.¹¹¹

¹¹⁰ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

¹¹¹ Bu konuda Tablo 15'e de bakmak faydalıdır. Dönem başında (2009 yılı) Türkiye geneli ve Yozgat ilinde Kaba Doğum Hızı birbirine yakın düzeylerde iken dönem içerisinde Türkiye genelinde Kaba Doğum Hızı daha süratli bir düşüş göstererek %11,8'lere inmiştir. Yozgat

Tablo 45. Yozgat'ta Bazı Sağlık Göstergeleri (2012-18)¹¹²

Yıllar	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	10.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı	Yoğun Bakım Yatağı Sayısı	10.000 Kişiye Düşen Yoğun Bakım Yatak Sayısı	Aile Hekimi Başına Düşen Nüfus Sayısı	112 İstasyon Başına Düşen Nüfus	112 Ambülans Başına Düşen Nüfus
2012	16	988	21,8	56	-	3 382	30 214	20 601
2013	17	1 018	22,9	64	-	3 315	23 380	18 509
2014	17	1 018	23,5	74	-	3 204	18 023	11 691
2015	16	894	21,3	82	2	3 084	16 778	7 490
2016	16	976	23,2	89	2,1	2 986	17 543	6 902
2017	16	1 176	28,1	100	2,4	2 907	17 444	6 978
2018	16	1 286	30,3	123	2,9	2 972	15 740	7 589

2012 yılından bu tarafa Yozgat ilinde hastane sayısı (2013-2014 yıllarında sayı 17 olmuşsa da) 16 adet olup bu hastanelerde yatak sayısında %30,16'lık bir artışla yatak sayısı 1.286'ya çıkartılmıştır.

On bin kişiye düşen yatak sayısında %39'luk (30,3 rakamına ulaşılmış), yoğun bakım yatağı sayısında %119,65'luk (123 rakamına ulaşılmış), 10 000 (On bin) kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısında % 290'lık (sıfırdan 2,9'a) artışlar gerçekleştirilmiştir.

Bunun yanı sıra aile hekimi başına düşen nüfus sayısında %12,12'lik, acil servis istasyon başına düşen nüfus sayısında %47,90'lık ve acil servis ambulans başına düşen nüfus sayısında %63,16'lık azalışlar sağlamak suretiyle olumlu adımlar atılmıştır.

2.2.2.5. Eğitim Boyutu ve Göstergeleri

Eğitim kelimesi, "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etmek" olarak tanımlanmaktadır.¹¹³

ilinde de düşüş seyri olmakla birlikte, bu düşüş oldukça yavaş seyretmiş ve dönem sonunda Türkiye genelininin %2,5 puan üzerinde %14,3 seviyesine inmiştir. Kaba Ölüm Hızında ise Yozgat ili Türkiye geneline göre daha düşük oranlarda seyretmiştir.

¹¹² T.C. Sağlık Bakanlığı İstatistik Yıllıklarından hareketle hazırlanmıştır. <https://www.saglik.gov.tr/TR,11588/istatistik-yilliklari.html>, Erişim Tarihi:26.08.2020; 2019 verileri henüz yayımlanmadığından kullanılamamıştır.

¹¹³ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, 'Eğitim' Kelimesi, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi:27.08.2020

Türkçede eġmek, bükme, uygulamak, öğretmek, yetiştirmek, egemenlik altına almak gibi anlamları olan eġitim kelimesi Latince 'Educere' kelimesinden türetilmiştir. Latince' de de benzer şekilde bitki ve hayvanların yetiştirilmesinin yanı sıra çocukların bakımı ve yetiştirilmesi anlamlarına gelmektedir.¹¹⁴Eġitim faaliyeti bireyi geleceġe hazırlarken, toplumsal ilişki aġlarının bütününe düşünmek durumundadır. Zira kültürden spora, ekonomiden teknolojiye insanla ilintili her sahada eġitimin rolü kaçınılmaz hale gelmiştir. Konumuz açısından eġitim, ekonomik büyümenin ve ekonomik kalkınmanın adeta motor gücü hüviyetindedir.

Ekonomik refah düzeyinin yükseltilmesi için nitelikli (Teknik anlamda üretim yapma becerilerine sahip) bireylerin yetiştirilmesi kadar toplumsal barışın tesisi ve sürdürülebilirliġi bakımından da yetişmiş/eġitilmiş insan vazgeçilmezdir. Ülkelerin ekonomik büyümelerinde, iş hayatında istihdam edilecek kimselerin işgücü konusundaki bilgi, beceri ve tecrübelerinin zenginliġi beşeri sermaye olarak isimlendirilmektedir.¹¹⁵

Ekonomik büyüme için veri kabul edilen bu olgu süreç içerisinde ekonomik kalkınmanın da itici gücü haline gelmiştir. Bu bağlamda eġitim, nitelikli beşeri sermayenin oluşması, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması, gelir dağılımının belirlenmesi, hayat standartlarının yükseltilmesi ve sosyal eşitsizliklerin azaltılmasında en önemli faktörlerden biri olmuştur.¹¹⁶

Yozgat ilinde Eġitim boyutu beş farklı gösterge üzerinden ele alınmıştır. Bunlar Okul Öncesi Eġitimde (3-5 Yaş) Net Okullaşma Oranı, TEOG Sistemi Yerleştirmeye Esas Puan Ortalaması (Liselere Giriş Sınavı), YGS Puan Ortalaması (Üniversiteye Giriş Sınavı), Fakülte veya Yüksekokul Mezunlarının Oranı, Kamunun Eġitim Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı göstergeleridir. Bu göstergelerin Yozgat ili sonuçları Türkiye genelinde birinci ve sonuncu olan illerle birlikte Tablo 46'da düzenlenmiştir.

¹¹⁴ Banu Cantekin, 28 Kasım 2019, Eġitim Nedir? , İstanbul İşletme Enstitüsü, <https://www.iienstitu.com/blog/egitim-nedir>, Erişim Tarihi:27.08.2020

¹¹⁵ Umut Taş, Füsün Yenilmez, 2008, Türkiye'de Eġitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eġitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, s.459-160

¹¹⁶ Salih Öztürk, Selen Çoltu, Aralık 2016, Eġitim Kalkınmaya Etkisi Üzerine Bir Deġerlendirme, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, s.691

Tablo 46. Eğitim Boyutu Göstergeleri ve Sonuçları (2015)¹¹⁷

İller	Eğitim				
	Okul Öncesi Eğitimde (3-5 Yaş) Net Okullaşma Oranı (%)	TEOG Sistemi Yerleştirmeye Esas Puan Ortalaması (Puan)	YGS Puan Ortalaması (Puan)	Fakülte veya Yüksekokul Mezunlarının Oranı (%)	Kamunun Eğitim Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Yozgat (58.)	32,6	300,7	195,6	9,9	82,5
Tunceli (1.)	53,2	338,0	199,1	17,9	63,3
Hakkâri (81.)	23,5	235,3	179,0	12,9	48,2

Tablo 46 verilerine göre Yozgat ili Eğitim boyutu açısından Türkiye sıralamasında 58. sırayla gerilerde sayılacak bir noktadadır. Birinci sırada Tunceli, sonuncu sırada ise Hakkâri ili bulunmaktadır.

Bilhassa Okul Öncesi Eğitimde Net Okullaşma Oranındaki birinciye göre %20,6'lık; Fakülte veya Yüksekokul Mezunlarının Oranındaki %8'lik eksiler dikkat çekmektedir.¹¹⁸

Diğer taraftan dikkat çeken bir diğer husus Tunceli ilindeki başarıya rağmen Kamunun Eğitim Hizmetlerinden Memnuniyet Oranının düşüklüğüdür. Buna mukabil eğitim boyutu itibariyle Tunceli'den daha olumsuz durumda olan Yozgat ilinde, Kamunun Eğitim Hizmetlerinden Memnuniyet Oranının %82,5 gibi yüksek sayılacak bir düzeyde olması oldukça manidardır. Yozgat ilinde eğitim boyutunun 2009-2019 yılları arasında mezuniyet ölçeğinde nasıl bir seyir izlediği Tablo 47'da verilmiştir. Bu tabloda 15 yaş üzeri Yozgat il nüfusunun mezuniyet durumları ve bahse konu yıllar içerisinde nasıl gelişim gösterdikleri takip edilmeye çalışılmıştır.

¹¹⁷ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

¹¹⁸ Verilerin Tunceli ili lehine olmasında şehir nüfusunun az olması ve eğitim verilerinin nüfus oranlanmasında yüksek sonuçlar vermesinin etkisi de düşünülmelidir.

Tablo 47. Yozgat Nüfusunun Mezuniyet Durumu (15 + Nüfus)¹¹⁹

Yıllar	Genel Toplam	Ok. Yaz. Bilmeyen	Ok. Yaz. Bilen Okul Bitirmeyen	İlk okul	İlk Öğretim	Orta Okul Ve Dengi MO	Lise ve Dengi MO	Y.okul Veya Fakülte	Y. Lisans	Doktora	Bilinmeyen
2009	355 932	36 420	22 605	135 945	44 064	14 761	56 573	16 033	697	162	29 122
2010	349 471	29 415	22 012	117 736	59 726	16 894	60 448	16 308	910	265	26 207
2011	344 942	26 297	21 509	110 461	65 887	15 631	62 468	20 077	981	309	21 322
2012	338 626	20 722	23 315	112 883	67 310	15 673	63 528	21 854	1 017	315	12 009
2013	335 067	19 654	23 202	109 314	68 074	15 274	60 901	25 316	1 418	398	11 516
2014	329 774	18 993	21 706	105 312	57 420	26 582	61 119	27 608	1 437	397	9 200
2015	320 645	18 070	20 127	101 478	47 970	33 080	60 712	29 550	1 528	419	7 711
2016	323 210	17 341	19 409	97 242	41 405	39 787	65 771	32 852	1 568	438	7 397
2017	321 814	16 556	18 436	94 787	42 026	41 652	65 391	33 412	2 432	605	6 517
2018	327 744	15 859	17 824	89 754	44 219	43 121	72 009	34 968	2 664	633	6 693
2019	326 685	14 629	17 058	84 389	28 574	61 269	73 850	36 582	2 855	642	6 837

¹¹⁹ TÜİK Eğitim İstatistikleri verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 47 verileri Yozgat ilinde nüfusun azalışına bağlı olarak eğitim kurumlarının muhatabı olan kişi sayısının azaldığını göstermektedir. Bununla birlikte eğitim boyutunun mezuniyet ölçeğinde bütün başlıkları itibariye ilgili dönemde olumlu gelişmeler kaydettiği de ortadadır. Bunu teyit maksadıyla olumlu gelişmeler şu şekilde ifade edilebilir. Dönem başında Okuma Yazma Bilmeyen ve Okuma Yazma Bilip Okul Bitirmeyenlerin Oranı %16,58 düzeyindeyken 2019 yılında bu oran %9,69'lar düzeyine gerilemiştir. Dönem başında Yüksekokul/Fakülte, Yüksek Lisans ve Doktora Mezunları %4,74 oranındayken 2019 yılı sonu itibariyle bu oran %12,26'lara yükselmiştir.¹²⁰ Buna rağmen her iki başarıyı da yeterli görmek mümkün değildir. Yozgat ilinde mezuniyet itibariyle kümelenmenin öncelikle İlkokul ve İlköğretim mezunlarında olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim dönem boyunca süren bütün olumlu gelişmelere rağmen İlkokul ve İlköğretim mezunlarının oranı %34,57 seviyesindedir. Bunu sırasıyla Lise ve Ortaokul mezunları %22,60 ve %18,75'lik oranlarla takip etmektedir. En ciddi olumsuzluk her ne kadar olumlu adımlar atılmış olsa bile (Dönem başında %10,23 oranında) 2019 yılı sonu itibariyle Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranının %4,47 düzeyinde bulunmasıdır.

2.2.2.6. Çevre Boyutu ve Göstergeleri

Çevre, insanların ve diğer canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Bir başka ifade ile yeryüzünde ilk canlı ile birlikte var olan çevre, bir organizmanın var olduğu ortam ya da şartlardır.¹²¹ İnsanın ve diğer canlıların nitelikli bir hayat sürdürebilmeleri için çevrenin korunması elzemdir. Değişik gerekçelerle canlı hayatını zorlaştıran ya da imkânsız hale getiren tasarruflar günümüzde kabul gören yaklaşımlar değildir. Böyle olmakla birlikte çevre sorunları günümüzde insanlığın çözmek zorunda olduğu en temel sorun alanlarından birini oluşturmaktadır.

Canlıların, hayatlarını yüksek kalitede sürdürebilmeleri için hazır buldukları çevre koşullarını kötüleştirmemeleri tam aksine verili çevre koşullarını korumak adına azami titizlik sergilemeleri icap eder. Bu nedenle dünya ölçeğinde sorumluluk üstlenen kuruluşlar oluşturulduğu gibi ulusal ölçekte kurum ve kuruluşlar da mevcuttur. Nitekim ülkemizde müstakil olarak bu alanda va-

¹²⁰ Bu başarıda 2006 yılında Yozgat Bozok Üniversitesi'nin müstakil bir üniversite olarak kurulmuş olmasının ve yeni kurulan fakülteleri ile birlikte ilk mezunlarını 2010 yılı itibariyle vermiş olmasının etkisi açıktır.

¹²¹ T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/bolu/icerikler/cevre-20180222082618.pdf>, Erişim Tarihi:28.08.2020

zife yapmak üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kurulmuş olması ve illerde müdürlük düzeyindeki birimleriyle faaliyet yürütmesi bu yüzdendir.

Kalkınmanın durağan değil dinamik bir süreç olması çevrenin ve çevresel kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Bu nedenledir ki, II. Dünya Savaşı'ndan sonra çevre kirliliğinin büyük boyutlara ulaşması, artık ne olursa olsun büyümek yerine, özünde insana önem veren, mevcut ve gelecek kuşakların menfaatini gözetken, doğal ve kültürel kaynakların optimum kullanımını öngören, kalkınmanın her aşamasında ekonomik ve sosyal politikaların çevre politikaları ile uyumunu savunan sürdürülebilir kalkınma politikasını gündeme getirmiştir.¹²²

Yozgat iline ilişkin Çevre boyutu araştırması beş gösterge üzerinden yapılmıştır. Bunlar PM10 İstasyon Değerleri Ortalaması (Hava Kirliliği), Km²'ye Düşen Orman Alanı, Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Oranı, Sokaktan Gelen Gürültü Problemi Yaşayanların Oranı ve Belediye Temizlik Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı göstergeleridir. Tablo 48'de Yozgat ilinde Çevre boyutunun göstergelerine ait sonuçlar Türkiye geneli birinci ve sonuncu olan illerin sonuçları ile birlikte verilmiştir.

Tablo 48. Çevre Boyutu ve Göstergeleri (2015)¹²³

İller	Çevre Göstergeleri				
	PM10 İstasyon Değerleri Ortalaması (Hava Kirliliği) (m ³)	Km ² 'ye Düşen Orman Alanı (%)	Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Oranı (%)	Sokaktan Gelen Gürültü Problemi Yaşayanların Oranı (%)	Belediye Temizlik Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Yozgat (50.)	42	16,4	70,6	14,2	72,1
Kastamonu (1.)	34	68,1	56,2	8,4	88,3
İğdır (81.)	106,0	0,0	62,3	21,7	34,0

¹²² H. Hayrettin Tıraş, 2012, Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre: Teorik Bir İnceleme, Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi, İİBF Dergisi, Sayı 2, s.69

¹²³ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 48 verileri Çevre boyutu göstergeleri itibarıyla Yozgat ilinin Türkiye sıralamasında 50. sırada olduğunu göstermektedir.

Genel sıralamada Kastamonu ili birinci, Iğdır ili ise son sırada yer almıştır. Hava Kirliliği göstergesi bakımından Yozgat ilinin PM10¹²⁴ değeri m³'de 42 birimle Kastamonu'dan 8 birimlik (%23,52 oranında) bir olumsuz içermektedir. Buna karşılık sonuncu Iğdır iline göre 64 birimlik (%152,38'lik) olumlu hava şartlarını haizdir.

Orman Alanı göstergesi bakımından birinci olan Kastamonu'ya kıyasla %51,7'lik olumsuz fark önemli bir eksikliktir.

Atık Hizmeti Alan Nüfus Oranı göstergesi bakımından Yozgat, çevre göstergelerinin toplamı bakımından kendisinden önde olan Kastamonu'dan daha iyi durumdadır. Sokaktan Gelen Gürültü Problemi Yaşayanların Oranı göstergesi bakımından birinci Kastamonu ilinden %5,8'lik, Belediye Temizlik Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı göstergesi bakımından da %15,2'lik olumsuzluğu söz konusudur.

Günümüz şehirlerinin bilhassa gelişmekte olan ülke şehirlerinin yaşadığı en önemli çevre meselelerinden birisi hiç şüphesiz hava kirliliği olgusudur. Yozgat ilinin hali hazırda bir sanayi şehri olmaması münasebetiyle sanayileşmeye bağlı ciddi bir hava kirliliği yaşadığı söylenemez. Bu durum Yozgat ilinde bulunan Hava Kalitesi İzleme İstasyonu'nun yaptığı ölçümlerle de ortaya konmuş durumdadır. Bu istasyonda PM ve SO₂ (Kükürt dioksit)¹²⁵ ölçümleri yapılmaktadır. 2015-2018 yıllarına ilişkin Yozgat ilinin hava kalitesini gösteren bilgileri Tablo 49'da düzenlenmiştir.

¹²⁴ Partikül madde (PM), atmosferde veya bir gaz kütleinde 0,0002 µm molekülden büyük ve 500 µm'den küçük katı veya sıvı halde bulunan, elementel ve organik karbon, amonyum, nitrat, sülfat, mineral toz, iz elementler ve suyun kompleks bir karışımıdır. Partikül maddeler boyutlarına göre isimlendirilirler. 2,5 µm'den küçük partiküller (PM_{2.5}), 10 µm'nin altındaki partiküller (PM₁₀) olarak adlandırılır. Parçacık ne kadar küçülürse, solunum sistemine sirayeti de o denli artar. Hava ile solunan partiküller solunum sisteminin savunma mekanizmasını bozar ve hücresel boyutta hasarlara neden olur. Nemli ve sıcak akciğer alveollerinde kimyasal olarak çözülüp hidrolize olarak kana geçebilirler. Böylece solunum sisteminin ardından, dolaşım sistemine karışan çeşitli zehirli maddeler, hedef seçtikleri diğer organlara kadar ulaşırlar. Bakınız Sezen Özkan, 09.01.2018, Halk Sağlığı Tehdit Altında, Hava Kirliliği Nereye Gidiyor? , Kent ve Doğa, Politeknik Yazılar, <http://politeknik.org.tr/>, Erişim Tarihi:28.08.2020

¹²⁵ Renksiz bir gaz olan Kükürt dioksit (SO₂), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı partiküller oluşturur. Bakınız Yozgat Valiliği, Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2019, Yozgat İli 2018 Yılı Çevre Durum Raporu, s.6

Tablo 49. Yozgat'ta Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ort. Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayısı (2015-18) ¹²⁶

Aylar	Ortalama Değer		2015		2016		2017		2018	
	SO ₂ [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] 1 Saat Ortalaması	PM10 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] 24 Saat Ortalaması	SO ₂	PM	SO ₂	PM	SO ₂	PM	SO ₂	PM
Ocak	0-50 /yılı	0-50 /yılı	60	41	136/ 6 kez aşıldı	32	33	15	25	17
Şubat	51-100 /Orta	51-100 /Orta	40	37	119/ 4 kez aşıldı	40/ 1 kez aşıldı	47	22	38	0
Mart	101-150 / Hassas	101-260 /Hassas	31	50/ 2 kez aşıldı	44	37/1 kez aşıldı	19	29	33	41
Nisan	151-200 /Sağlıksız	261-400/Sağlıksız	23	45	5	53/3 kez aşıldı	13	27	12	58
Mayıs	201-300/Kötü	401-520/Kötü	9	38	3	53/3 kez aşıldı	3	24	3	89
Haziran	301-500/Tehlikeli	521>Tehlikeli	3	30	2	54/2 kez aşıldı	2	24	1	38
Temmuz	-	-	3	34	2	46	2	35/1 kez aşıldı	1	41
Ağustos	-	-	5	36	1	60/3 kez aşıldı	2	28	10	35
Eylül	-	-	9	48	2	52/2 kez aşıldı	3	27	6	39
Ekim	-	-	12	37	9	71/7 kez aşıldı	17	24	20	63
Kasım	-	-	112	56	48	62/8 kez aşıldı	46	29	62	46
Aralık	-	-	188/Sınır 14 kez aşıldı	51/ 4 kez aşıldı	38	17	56	26	62	33
Ortalama	-	-	41	42	34	48	20	26	22	41

¹²⁶ T.C. Yozgat Valiliği, Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2015-2016-2017-2018 Yılları Çevre Durum Raporlarında yer alan verilerden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 49 verileri, Yozgat ilinde 2015-2018 yıllarında yapılan PM ve SO₂ (Kükürt dioksit) ölçümleri sonucunda elde edilen ortalama verilerin “iyi” kabul edilen değerler aralığında olduğunu kanıtlamaktadır. Buna rağmen yer yer değer aşımaları ildeki fosil yakıtların kullanımına bağlı olarak ve özellikle de kış aylarında havaların soğuması sonrasında havadaki SO₂ oranının artması kaynaklıdır. PM değerlerinin yükselmesi yine kış aylarında olmakta dolayısıyla kullanılan yakıttan dolayı havadaki partiküle madde miktarı artmaktadır.¹²⁷

2.2.2.7. Güvenlik Boyutu ve Göstergeleri

Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korusuzca yaşamlarını sürdürebilmeleri durumu güvenlik olarak tanımlanmaktadır.¹²⁸ Güvenlik kelimesinin bu şekilde tanımlanmış olması şehirlerde kümelmiş insanlar açısından güvenliğin ne denli önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Günümüzde şehirler, sakinlerine sundukları imkânlar açısından olduğu kadar sakinlerinin kendilerini o şehirde güvende hissetmeleri bakımından da sınıflandırılmaktadır. Diğer bir bakış açısıyla güvenlik problemini asgari seviyelere çekmeyi başarmış şehirler kendilerini yaşanması cazip şehirler olarak takdim etmektedirler ve hatta kimi kuruluşlarca değişik kıstaslar (Suç istatistikleri vb. gibi) esas alınmak üzere her yıl dünyanın en güvenilir şehirleri listesi ilan edilmektedir.¹²⁹ Bu bakış açısı aynı zamanda geniş çerçevede ekonomik kalkınmışlık (Ekonomik büyümeyi de kapsayıcı) ölçüsü olarak da değerlendirilebilmektedir. Zira ekonomik faaliyetlerin yanı sıra sosyal, kültürel, siyasi, sportif vb. akla gelecek herhangi bir uğraş alanıyla ilgili faaliyet yapabilmenin ön şartı bu tür faaliyetlerin yapılacağı mekânlarda/bölgelerde güvenliğin sağlanmış olmasıdır.

TÜİK'in yaptığı yaşam endeksi araştırmasında Güvenlik boyutu dört farklı gösterge açısından ele alınmıştır. Bunlar sırasıyla Cinayet Oranı, Ölümlü

¹²⁷ Yozgat İli 2018 Yılı Çevre Durum Raporu, s.10

¹²⁸ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Güvenlik kelimesi, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi:28.08.2020

¹²⁹ Bu konuda her yıl farklı kurumlar tarafından değişik ölçütler kullanılmak suretiyle dünyanın en güvenilir şehirleri tespit edilip ilan edilmektedir.2020 yılında Numbeo araştırma şirketi tarafından yapılan araştırma sonucunda (374 şehir arasında) sırasıyla Abu Dabi (Birleşik Arap Emirlikleri), Doha (Katar), Taipei (Tayvan), Quebec City (Kanada), Zurich (İsviçre), Dubai (Birleşik Arap Emirlikleri), Münih (Almanya), Eskişehir (Türkiye), Bern (İsviçre), Irvine/Kaliforniya (ABD) ilk ona giren şehirler olarak belirlendiler. (Türkiye'den Bursa 52. , Antalya 57. , İzmir 60. , Ankara 167. , İstanbul 234. sırada yer aldılar) Bakınız 2020'nin En Güvenli Şehirleri Açıklandı! Türkiye'den 6 Şehir Listede, 23.01.2020, <https://www.mynet.com/2020-nin-en-guvenli-sehirleri-aciklandi-turkiye-den-6-sehir-listede-110106413701#18895820>, Erişim Tarihi:28.08.2020

Ve Yaralanmalı Trafik Kazası, Gece Yalnız Yürürken Kendisini Güvende Hissedenlerin Oranı ve Kamunun Asayiş Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı göstergeleridir. Tablo 50'de güvenlik boyutunun göstergeleri itibariyle Yozgat ilinin, Türkiye geneli kaçınıcı sırada olduğu, birinci ve sonuncu sırada olan illerin verileriyle birlikte düzenlenmiştir.

Tablo 50. Güvenlik Boyutu ve Göstergeleri (2015)¹³⁰

İller	Güvenlik Göstergeleri			
	Cinayet Oranı (Milyon Kişide)	Ölümlü ve Yaralanmalı Trafik Kazası (Bin Kişide)	Gece Yalnız Yürürken Kendisini Güvende Hissedenlerin Oranı (%)	Kamunun Asayiş Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Yozgat (21.)	23,1	2,4	72,8	89,2
Artvin (1.)	17,7	2,2	81,6	94,9
Muğla (81.)	52,5	4,6	63,8	79,8

Tablo 50 verileri Güvenlik boyutu göstergeleri açısından Yozgat ili, Türkiye geneli sıralamasında 21. sırada yer almaktadır. Bu sıralama TÜİK'in yaşam endeksi araştırmasında incelenen boyutlar çerçevesinde Yozgat ilini en iyi konumda gösteren boyuttur. Birinci sırayı Artvin ili, sonuncu sırayı ise Muğla ili almıştır. Türkiye'nin en önemli illeri sayılabilecek İstanbul 73. , Ankara 75. , İzmir ise 66. sırada yer almıştır. Boyutun göstergeleri bakımında sırasıyla Cinayet Oranlarında milyonda 23,1 kişi, Ölümlü Ve Yaralanmalı Trafik Kazasında binde 2,4 kişi, Gece Yalnız Yürürken Kendisini Güvende Hissetmede %72,8, Kamunun Asayiş Hizmetlerinden Memnuniyetinde %89,2 verileri oldukça olumlu neticelerdir. Bu olumlu neticeler Yozgat ilinin güvenliğinin yüksek düzeyde olduğunu ve güvenlik boyutu itibariyle yaşanılabilir bir şehir olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2.2.2.8. Sivil Katılım Boyutu ve Göstergeleri

Katılım, kamuyu ilgilendiren konularda bireysel olarak sivil toplum kuruluşları ve siyasi partiler aracılığı ile kararlara ortak olmaktır. Sıklıkla karşılaşılan katılım türleri seçme ve seçilme hakkını kullanmak için oy vermek, toplumsal sorunların çözümüne katkı sunmak için sivil toplum kuruluşlarına ve

¹³⁰ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

siyasi partilere üye olmak, sorunları kurum ve kuruluşlara iletmek için kitle iletişim araçlarını takip etmek şeklindedir.¹³¹

Sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları gibi kavramlar 21. yüzyılda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sık sık gündem olan kavramlardır. Sivil toplum kavramını devletin ve piyasanın dışında kalan alanda varlık ifade eden ve işlev gören yapılar olarak ifade etmek mümkündür. Sivil toplum kuruluşları ise Avrupa’da hükümet dışında (Nongovernmental organizations), ABD’de özel sektör dışında (Non-profit sector), Türkiye’de ise daha çok siyasal alanın dışında sivil toplumu referans alarak faaliyet gösteren yapılar olarak düşünülmektedir.¹³²

Katılım, insanların yaşamlarını etkileyen toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelere dair söz sahibi olmaları açısından temel bir insan hakkı olarak da görülmektedir. Bir ülkede katılım düzeyinin yüksekliği toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelere vatandaşların duyarlılığını gösterdiği kadar temel bir insan hakkının da kullanıldığına alamettir. TÜİK yaşam endeksi araştırmasında sivil katılım boyutu üç farklı gösterge üzerinden incelenmiştir. Bunlar sırasıyla Mahalli Seçimlere Katılım Oranı, Siyasi Partilere Üyelik Oranı, Sendika/Dernek Faaliyetleriyle İlgili Olanların Oranı şeklindedir. Yozgat ilinin sivil katılım boyutuyla ilgili gösterge verileri Türkiye sıralamasında birinci ve sonuncu olan illerin gösterge sonuçları ile birlikte Tablo 51’de verilmiştir.

Tablo 51. Sivil Katılım Boyutu ve Göstergeleri (2015)¹³³

İller	Sivil Katılım Göstergeleri		
	Mahalli İdare Seçimlerine Katılım Oranı (%)	Siyasi Partilere Üyelik Oranı (%)	Sendika/Dernek Faaliyetleri İle İlgili Olanların Oranı (%)
Yozgat (62.)	84,4	24	6,4
Sakarya (1.)	91,3	23,6	22,1
Hakkâri (81.)	80,8	12,4	4,9

¹³¹ Demokrasi Ve İnsan Hakları Konularında Geniş Bilgi Platformu, 30.11.2018, Katılım Nedir, Ne demektir? , <https://www.demokrasi.gen.tr/katilim-nedir-ne-demektir/>, Erişim Tarihi:30.08.2020

¹³² Nurhan Yentürk (Derleyen), Sivil Toplum Nedir? (Panel ve Tartışma), 4. ve 6. sunu, https://stk.bilgi.edu.tr/media/cd/01/doc/okuma_02-3.pdf, Erişim Tarihi:30.08.2020.

¹³³ TÜİK’in “İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri” tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

Yozgat ili Sivil Katılım boyutunun gösterge sonuçları itibariyle Türkiye sıralamasında 62. sırada yer almıştır. Birinci sırada Sakarya ili, sonuncu sırada ise Hakkâri ili yer almıştır. Gösterge sonuçları açısından özellikle Mahalli İdare Seçimlerine Katılım Oranları oldukça yüksek olmakla birlikte Siyasi Partilere Üyelik ile Sendika/Dernek Faaliyetleriyle İlgili Olanların Oranları bakımından durum iç açıcı değildir. Yozgat ili Siyasi Partilere Üyelik göstergesi açısından, birinci olan Sakarya ilinden iyi durumda olmakla birlikte Sendika/Dernek Faaliyetleriyle İlgili Olanların Oranı bakımından %15,7 gibi olumsuz bir fark içerisindedir. Bu gösterge bakımından sonuncu olan Hakkâri ilinden sadece %1,5'luk olumlu bir fark içerisinde olan Yozgat ilinde sivil toplum bilincinin geliştirilmesi yönünde ciddi çalışmalar yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

2.2.2.9. Altyapı Hizmetlerine Erişim Boyutu ve Göstergeleri

Şehrin yaşanılır kılınmasını sağlayan en önemli unsur altyapı hizmetlerinin ihtiyaca cevap verecek nicelik ve nitelikte olmasıdır. Bu yönüyle altyapı hizmetleri gerek ekonomik kalkınma gerekse yaşam kalitesi açısından önemli giderek artan hizmetlerden birini oluşturmaktadır. Başlıca enerji, haberleşme, ulaştırma ile su ve kanalizasyon alt sektörlerinden oluşan altyapı hizmetlerinden yararlanma imkânı özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorundur. Birtakım ortak özellikler taşımakla birlikte, belirli nitelikler açısından farklılaşan bu sektörler; sanayileşme, globalleşme, kentleşme, hızlı nüfus artışı gibi ekonomik ve demografik değişimler karşısında daha etkin ve kaliteli hizmet sunumu ihtiyacını ortaya koymaktadır.¹³⁴

Türkiye’de ağırlıklı olarak göçe bağlı olarak hızlı şehirleşme olgusu şehirlerde ihtiyaç duyulan altyapı hizmetlerinin yeterince üretilmemesi meselesini doğurmuştur. Hali hazırda da şehirlerimizde bu meselelerin tam anlamıyla çözüme kavuşturulduğu söylenememektedir. Zira göç olgusuna bağlı olarak şehirlerde kümeleşme yüksek oranlarda devam etmekte ve şehir yönetimleri altyapı yatırımları konusunda ciddi harcamalar yapmaktadırlar. Bu sebeplerdir ki, altyapı hizmetleri itibariyle yaşanabilir bir şehir ortamı sunan şehirler diğerlerine göre daha cazip ve tercih edilir şehirler haline gelmektedir.

Altyapı Hizmetlerine Erişim boyutu TÜİK’in araştırmasında İnternet Aboneliği, Kanalizasyon Ve Şebeke Suyuna Erişim, Havalimanına Erişim, Belediyenin Toplu Taşıma Hizmetlerinden Memnuniyet gibi dört farklı gösterge açısından ele alınmıştır. Bu göstergeler itibariyle araştırmadan elde edilen sonuçlar Yozgat ili özeli yanı sıra Türkiye genelinde birinci ve sonuncu olan illerinin verileriyle birlikte Tablo 52’de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

¹³⁴ C. Can Aktan ve Dilek Dileyici, 2005, Genel Olarak Altyapı Hizmetleri, (Ed. Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Yaşar Vural), Altyapı Ekonomisi Altyapı Hizmetlerinde Serbestleşme Ve Özelleştirme, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.19

Tablo 52. Altyapı Hizmetlerine Erişim Boyutu ve Göstergeleri (2015)¹³⁵

İller	Altyapı Hizmetlerine Erişim Göstergeleri			
	İnternet Abone Sayısı (Yüz kişiye)	Kanalizasyon ve Şebeke Suyuna Erişim Oranı (%)	Havalimanına Erişim Oranı (%)	Belediyenin Toplu Taşıma Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı (%)
Yozgat (62.)	5,7	70,2	0,0	10,7
İstanbul (1.)	17,6	100,0	9874,8	69,9
Hakkâri (81.)	3,0	36,2	2,3	23,5

Tablo 52 verileri Altyapı Hizmetlerine Erişim boyutu açısından Yozgat ilinin hiç de olumlu bir durumda olmadığını göstermektedir. Bu alanda en iyi durumda olan il İstanbul, en olumsuz durumda olan il ise Hakkâri ilidir. Günümüzde en yaygın iletişim araçlarından birisi haline gelmiş olan İnternet Erişimi göstergesinde %5,7'lik oran oldukça yetersizdir. Kanalizasyon Ve Şebeke Suyuna Erişim Oranı göstergesinde %70,2 oranı en sondaki il olan Hakkâri ili kıyaslanamayacak ölçüde iyi durumda sayılsa bile hala nüfusun yaklaşık %30'unun kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim konusunda sıkıntı yaşıyor olması üzerinde düşünülmesi ve hızlıca çözüme kavuşturulması gereken bir meseledir. Daha da vahim durum ise Belediyenin Toplu Taşıma Hizmetlerinden Memnuniyet Oranında ortaya çıkmaktadır. Zira %10,7'lik memnuniyet oranı bu gösterge bakımından şehir sakinlerinin büyük sıkıntıda olduğunu göstermektedir. Bu konuda da şehir yönetiminin hızlı ve kalıcı çözüm üretmesi gerektiği tartışma dışıdır. Havalimanına erişim konusunda araştırmanın yapıldığı tarihte Yozgat ilinde bir havalimanı olmaması sebebiyle sonuç %0 şeklinde çıkmıştır. Araştırma sonrası tarihlerde Yozgat ilinin ihtiyacını karşılamak üzere bir havalimanı inşasına başlanmıştır. Henüz bitirilip hizmete sokulmadığı için havalimanına erişim düzeyi aynı şekilde devam etmektedir.

2.2.2.10. Sosyal Yaşam Boyutu ve Göstergeleri

İnsanın en önemli vasfı sosyal bir varlık olmasıdır. Bu sosyallik onun hayatını tek başına değil, bir topluluk içerisinde diğer bireylerle iletişim ve etki-leşim halinde sürdürmesini zorunlu kılmaktadır.

¹³⁵ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

Şehir hayatı insanın sosyalleşmesi açısından değişik imkânları içermesi bakımından çoğu insan için cezbedici olmaktadır. Bu halin aksi de doğrudur. Şöyle ki kır hayatı, sakinlerine sosyal imkânlar bakımından şehirler kadar fırsat sun/a/madığından tercih sebebi olamamaktadır. Bundan dolayı idari anlamda şehir olarak tavsif olursa bile sosyal imkânları görece yetersiz olan şehirlerin henüz köylükten kurtulamadığı yönünde eleştiriler yapılabilmektedir.

Sosyallik oldukça geniş bir kavramdır. Bireyin günlük hayatı içerisinde kendisini gerçekleştirebilmek için şehrin, sakinlerine sunacağı sosyal, kültürel, sportif vb. bir dizi etkinliği bünyesinde barındırıyor olmasıdır. Bu sosyal nitelikli etkinliklere katılım sadece bireyin kendisini gerçekleştirmesini sağlamaz aynı zamanda hem bireysel hem de kolektif nitelikli olanları üzerinden şehrin diğer şehirlerle olan rekabetinin önemli bir parçası haline dönüşür. Bu rekabette gösterilen başarılar şehrin tanınırlığı açısından vazgeçilmez niteliktedir.

Sosyal Yaşam boyutu TÜİK'in yaşam endeksi araştırmasında dört farklı gösterge üzerinden araştırılmıştır. Bunlar sırasıyla Sinema ve Tiyatro Seyircisi Sayısı, Kişi Başına Düşen Alış-Veriş Merkezi Alanı (Bin kişi/m²), Sosyal İlişkilerinden Memnuniyet ve Sosyal Hayatından Memnuniyet göstergeleridir. Tablo 53, Sosyal Yaşam boyutunun göstergeleri itibarıyla Yozgat ilinin verileriyle birlikte Türkiye genelinde birinci ve sonuncu sırada olan illerin verilerini kapsamaktadır.

Tablo 53. Sosyal Yaşam Boyutu ve Göstergeleri (2015)¹³⁶

İller	Sosyal Yaşam Göstergeleri			
	Sinema ve Tiyatro Seyircisi Sayısı (Yüz Kişide)	Bin Kişi Başına Düşen Alış-Veriş Merkezi Alanı (m ²)	Sosyal İlişkilerinden Memnuniyet Oranı (%)	Sosyal Hayatından Memnuniyet Oranı (%)
Yozgat (76.)	57,0	0,0	87,0	46,4
İstanbul (1.)	147,4	277,3	82,2	51,4
Şırnak (81.)	0,4	0,0	84,4	46,4

¹³⁶ TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

Yozgat ili Sosyal Yaşam boyutu göstergeleri itibariyle de tatmin edici durumda değildir. Türkiye geneli itibariyle 76. sırada yer alması bunun açık kanıtıdır. Türkiye genelinde özellikle Sinema Ve Tiyatro Seyircisi Sayısı ile Kişi Başına Düşen Alış-Veriş Merkezi Alanı göstergeleri itibariyle İstanbul ili açık ara önde bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihte Yozgat ilinde Sinema Ve Tiyatro Seyircisi Sayısı %57 (Yüz kişide elli yedi kişi)¹³⁷ düzeyinde seyredirken Kişi Başına Düşen Alış-Veriş Merkezi Alanı 0 m² seviyesindedir. Yalnız bu tarihten sonra Yozgat ilinde kişilerin sosyalleşmesine katkı sağlayıcı mahiyette bir alış-veriş merkezi inşa edilmiş ve hizmete sunulmuştur. Sosyal İlişkilerden Memnuniyet Oranı göstergesi bakımından İstanbul ilinden daha olumlu bir sonuçlar elde edilirken; Sosyal Hayatından Memnuniyet Oranı göstergesi bakımından da İstanbul iline yakın bir sonuç elde edilmiştir.

Sosyal Yaşam boyutu itibariyle 2015 öncesi ve sonrası gelişmeleri değerlendirebilmek bakımından Tablo 54'de sinema istatistikleri, Tablo 55'de tiyatro-müze istatistikleri, Tablo 55'de ise kitap, kütüphane ve kullanıcı istatistikleri derlenmiştir.

Tablo 54. Yozgat'ta Sinema İstatistikleri (2009-19)¹³⁸

Yıllar	Film Sayısı	Salon Sayısı	Koltuk Sayısı	Seyirci Sayısı
2009	152	3	285	264 000
2010	129	3	285	56 970
2011	58	3	265	23 120
2012	108	4	485	42 748
2013	165	4	485	35 030
2014	82	3	596	42 200
2015	169	5	584	71 100
2016	111	6	784	77 200
2017	250	12	1 250	108 578
2018	275	13	1 303	146 295
2019	315	13	1 303	138 470

¹³⁷ Bu %57'lik oran TÜİK'in Kültür istatistiklerindeki veriler ile örtüşmemektedir. Zira 2015 yılında toplam sinema seyircisi sayısını (71 100) 2015 yılı Yozgat ili nüfusuna (419 440) oranladığımızda çıkan rakam %16,95 tir. Aynı işlem 2015 yılı tiyatro seyircisi açısından yapıldığında %2,38'lik bir rakam ortaya çıkmaktadır. Bu durumda sinema ve tiyatro seyircisi oranı 2015 yılı itibariyle %19,33 olmaktadır.

¹³⁸ TÜİK Kültür İstatistikleri verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 54 verileri Yozgat ilinde 2015 yılından sonra sinema salonu, kol-tuk sayısı ve film sayısı artışıyla birlikte seyirci sayısında da 2015 yılı öncesi dönemine göre çok ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir.

Ayrıca 2018 yılında sinema seyircisinin nüfusa oranı %34,42 düzeyinde, 2019 yılında ise %32,82 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tablo 55. Yozgat'ta Tiyatro-Müze İstatistikleri (2009-19)¹³⁹

Yıllar	Tiyatro Salonu Sayısı	Tiyatro Seyirci Sayısı	Müze Sayısı	Müze Ziyaretçi Sayısı
2009	0	0	0	0
2010	0	0	0	0
2011	5	5 350	0	0
2012	5	5 690	1	9 891
2013	5	3 750	1	8 430
2014	3	4 015	1	10 024
2015	2	6 878	1	10 024
2016	4	5 471	1	8 494
2017	2	105 770	1	10 198
2018	3	11 393	1	9 215
2019	4	4 550	-	-

Müze ve ziyaretçi sayısı bakımından 2012 yılından itibaren bir gelişme olduğu Tablo 55 verilerinden anlaşılmaktadır. 2018 yılı itibariyle müze ziyaretçi sayısının nüfusa oranı %2,16 seviyesindedir.

Tiyatro seyircisi bakımında ilk olarak dikkat çeken salon sayısındaki azalış-artışlardır. Buna rağmen salon sayısı beşi geçememiştir. Seyirci bakımından ise 2017 yılındaki 105 770'lik seyirci sayısı istisnai bir durum olarak fark edilmektedir.

Bunu haricinde 2018 yılında nüfusa oranla %2,68 olan seyirci sayısı 2019 yılında %1,08 düzeyine inmiştir.

2015 yılı sonrasında bir gelişme kaydedilmiş olsa bile sosyal yaşam boyutunun önemli göstergelerinden birisi olan tiyatro seyretme göstergesi açısından olumsuzluk bariz bir şekilde görülmektedir.

¹³⁹ TÜİK Kültür İstatistikleri verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 56. Yozgat'ta Kitap/Kütüphane/Kullanıcı İstatistikleri (2009-18)¹⁴⁰

Yıllar	Kütüphane Sayısı	Kitap Sayısı	Kullanıcı Sayısı
2009	19	163 711	145 880
2010	19	167 470	135 691
2011	19	176 688	140 461
2012	19	184 813	126 615
2013	19	189 989	133 534
2014	19	199 845	112 419
2015	19	202 438	119 464
2016	19	210 576	92 345
2017	19	227 331	143 048
2018	19	227 395	146 417

Tablo 56'ya göre Yozgat ilinde 2009-2018 yılları arasında 19 adet halk kütüphanesinin hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Bahse konu dönemde kütüphanelerde okuyucuların hizmetine sunulan kitap sayısında %38,90'lık bir artışla 227 395 sayısına ulaşılmışsa da kullanıcı sayısı bakımından aynı olumlu sonuçlar elde edilememiştir. Dönem içerisinde kullanıcı sayısında ciddi azalışlar olmakla birlikte 2018 yılında ulaşılan rakam 2009 yılından ancak 537 fazlayla 146 417 düzeyinde gerçekleşmiştir.

2.2.2.11. Yaşam Memnuniyeti Boyutu ve Göstergeleri

İnsan, sosyal bir varlık olmasının sonucu olarak bir takım iletişim ve etkileşimler içerisinde yer almaktadır. Bu iletişim ve etkileşimler doğal olarak bir takım ortamlarda gerçekleşirler. Bu ortamlar aile ortamı, iş hayatının sürdürüldüğü iş ortamı ve aile ile iş hayatı dışında kalan zamanların geçirildiği diğer sosyal ortamlardır. İnsanın bu ortamların her biri için tayin ettiği hedefleri söz konusudur. İşte insanın, bulunduğu ortamlardaki konumuyla hedefi arasında anlamlı bir uyum varsa o kişi kendisini mutlu kabul etmektedir. Yalnız burada dikkat çekilen husus insanın içerisinde bulunduğu ortamlardan sadece birisinin mutluluğu değildir. Yaşam memnuniyeti bakımından tek bir ortamdaki mutluluktan ziyade bulunulan ortamların tamamında belli bir mutluluk düzeyinin kişi tarafından yakalanabilmiş olması esas alınmaktadır. Bu bilgiler ışığında yaşam memnuniyeti kavramı, bireyin kendi yaşam kalitesini bütünüyle değerlendirmesi sonucunda ulaştığı olumluluk derecesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda yaşam doyumu olarak da ifade edilebilen memnuniyet ve haz

¹⁴⁰ TÜİK Kültür İstatistikleri verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

içeren yaşam memnuniyeti, bireyin sürdürmekte olduğu yaşamından ne kadar hoşlandığını ifade etmektedir.¹⁴¹

TÜİK'in yaşam endeksi araştırmasında Yaşam Memnuniyeti boyutu tek bir gösterge üzerinden araştırılmıştır. Bu da Mutluluk Düzeyi göstergesidir. Tablo 57'de Yaşam Memnuniyeti boyutu, Mutluluk Düzeyi göstergesi sonuçları Yozgat ili özelinin yanı sıra Türkiye genelinde birinci ve sonuncu olan illerin verileriyle birlikte sunulmuştur.

Tablo 57. Yaşam Memnuniyeti Boyutu ve Göstergeleri (2015)¹⁴²

İller	Yaşam Memnuniyeti
	Mutluluk Düzeyi (%)
Yozgat (40.)	60,7
Sinop (1.)	77,7
Tunceli (81.)	42,0

Tablo 57'deki Yaşam Memnuniyeti boyutu, Mutluluk Düzeyi göstergesi verilerine göre Yozgat ili, Türkiye sıralamasında %60,7'lik Mutluluk Düzeyi oranıyla 40. sırada yer almıştır. Birinci sırada %77,7'lik oranla Sinop ili, sonuncu sırada ise %42,0'lik oranla Tunceli ili bulunmaktadır. Birinci olan Sinop iliyle olan %17,0'lik fark Yozgat ilini 40. sıraya yerleştirmişse de Yozgat ilinde ikamet edenlerin mutluluk düzeyinin yükseltilmesi için yapılacak işlerin, atılacak adımların olduğunu da göstermektedir.

¹⁴¹ B.K. Güler ve H. Emeç'ten nakleden Yasemin Bahar Yücel, 2017, Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Sınıflama Ve Regresyon Ağacı İle Belirlenmesi, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.24

¹⁴² TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" tablosundaki bilgilerle hareketle hazırlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Küreselleşme olgusunun ekonomik ilişkilere köklü değişiklikler getirdiği bir vakıdır. İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki yenilikler ekonomik hareketliliği hem ulusal hem de uluslararası düzeyde hızlandırmıştır. Daha da önemlisi ülke ekonomileri birbirine bağımlı hale gelmiş, dünyada gelişen herhangi bir olayın ekonomik etkilerinden ülkelerin kendilerini soyutlamaları imkânsız hale gelmiştir. Bununla birlikte mikro ölçekte şehirler müstakil ekonomik birimler olarak öne çıkmış ve hatta kimi şehirler ekonomik üretkenlikleri bağlamında kimi ülke ekonomilerinden güçlü konuma gelmiştir¹⁴³. Tam da bu noktada şehirlerin ekonomik yapıları bütün boyutlarıyla incelenmesi gereken bir alan olarak belirginleşmiştir.

Bir ülke ekonomisinin toplamda ürettiği değer, o ülke şehirlerinin ürettikleri ekonomik değerlerin toplamı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu minvalde makro plandaki ekonomik uygulamaların mikro düzeyde, şehirlerin ekonomik dokusuna uygun bir şekilde yürütülmesi, son raddede ülke ekonomisini daha da ileriye taşıyacaktır.¹⁴⁴ Bu durum dahi şehir ekonomilerinin üzerine disiplinli bir şekilde eğilmeyi zorunlu kılmaktadır.

‘Şehir Ekonomisi’ ekonomi biliminin giderek etkisini artıran bir alt bilim dalıdır. Bir bilim dalı olarak Türkiye’de henüz yaygın düzeyde olmasa bile kimi üniversitelerin akademik müfredatlarında yerini almış hem örgün hem de yaygın eğitim süreçlerinin bir parçası haline gelmiştir. Şehir Ekonomisi bilim

¹⁴³ Dünya ekonomisinde şehirlerin rolünün ne olduğu ve gelecek 15 yıl içerisinde küresel ekonomiye hangi şehirlerin hangi özellikleri dolayısıyla hâkim olacağına dair bakınız Hamish Mc Rae, 29.02.2019, Önümüzdeki 15 Yıl İçerisinde Küresel Ekonomiye Egemen Olacak Şehirler, Independent (Çeviren:Bekir Korkmaz), <https://indyturk.com/node/36616/> ekonomi%CC%87/%C3%B6n%C3%BCm%C3%BCzdeki-15-y%C4%B1l-i%C3%A7inde-k%C3%BCresel-ekonomiye-egemen-olacak-%C5%9Fehirler, Erişim Tarihi: 22.09.2020

¹⁴⁴ Erdal Tanas Karagöl, 04.05.2015, Şehir Ekonomileri Neden Önemli? , Yeni Şafak Gazetesi, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/erdaltanaskaragol/ehir-ekonomileri-neden-onemli-2010543>, Erişim tarihi:22.09.2020; Bu konuda Karagöl’ün Yeni Şafak gazetesinde yayımlanan 23.11.2017 tarihli “Şehirlerin Ekonomik Beklentileri (ŞEB) Forumları Başlıyor”; 08.01.2018 tarihli “Her Şehrin Ekonomik Hikâyesi Farklı” ve 21.05.2018 tarihli “Ekonominin Yeni Başarı Hikâyesi: Şehirler” isimli makalelerine bakılabilir.

dalının bir şehir ölçeğinde “Ekonomik teori ile pazar ekonomilerinde kentsel planlamanın amaçları ve işlevleri arasındaki ilişkiyi”¹⁴⁵, diğer bir yaklaşımla “Arazi, konut ve ulaştırma piyasalarının altında yatan faktörleri incelediği”¹⁴⁶ ifade edilmektedir. Daha çok şehrin fizikî yapısındaki değişim ve dönüşümün şehrin ekonomik hayatındaki etkilerini ifade eden bu içerikler ‘Şehir Ekonomisi’nin içeriğini açıklamakta yer yer eksik kalmaktadır. Zira bir şehirde ekonomik ilişkiler sadece fizikî mekân düzenlemelerinin oluşturduğu ekonomik sinerjiyle sınırlı değildir. Bu sebeple bütüncül bir bakış açısıyla Şehir Ekonomisi bilim dalının inceleme alanını şehirdeki tüm ekonomik nitelikli faaliyetlerin sebep ve sonuçları çerçevesinde incelenmesi şeklinde düşünülmesi yerinde olacaktır.

3.1. Yozgat Şehir Ekonomisi Hakkında Değerlendirmeler ve Öneriler

Yozgat Şehir Ekonomisi hakkında değerlendirme ve öneriler yine çalışmada takip edilen sıra esas alınarak yapılmıştır. İlk olarak nüfus yapısı ve nüfus yapısındaki değişimlerin neler olduğu ve bu hususta neler yapılabileceğine dair değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur. Müteakiben ekonomik büyüme, ekonomik kalkınma başlıkları hakkında değerlendirme ve önerilere geçilmiştir.

3.1.1. Nüfusa İlişkin Değerlendirme ve Öneriler

Bir şehrin ekonomik dinamizminin motor gücü, nüfusu ve o nüfusun ekonomik üretkenlik bağlamındaki niteliğidir. Yozgat ili nüfus yapısı tahlil edildiğinde öncelikle dikkat çeken husus 2000 yılı itibariyle başlayan nüfus azalma eğiliminin araştırma konusu olan dönemde de (2009, 2016, 2018 yılları hariç) istikrarlı denecek bir şekilde devam etmesidir. Yozgat ili her ne kadar dışarıdan göç alıyorsa da verdiği göç daha fazla olduğundan ilin nüfusu her geçen yıl azalmaktadır. Dönem başında (2009 yılı) 487 365 olan toplam il nüfusu dönem sonunda (2019 yılı) %13,57’lik (66 165 kişi) bir azalmayla 421 200’e düşmüştür. Nüfus hareketliliği ilçe bazında analiz edildiğinde Merkez İlçe haricinde bütün ilçelerde nüfus azalışları söz konusudur. Durumu daha vahim kılan yapılan nüfus projeksiyonunda Yozgat ili nüfusunun azalma eğilimini sürdüreceği yönündeki tespittir. Tablo 58, TR72 bölgesi illerinin ve Türkiye geneli 2023 nüfus projeksiyonu verilerini göstermektedir.

¹⁴⁵ İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilgi Sistemi, Şehir Ekonomisi Dersi İzleme Formu, <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izleme/?id=658606&bid=1119&yil=2020>, Erişim Tarihi:22.09.2020

¹⁴⁶ Çankaya Üniversitesi, İktisat Bölümü Ders İçerikleri, Kent Ekonomisi Dersi, <https://iktisat.cankaya.edu.tr/ders-icerikleri/>, Erişim Tarihi:22.09.2020

Tablo 58. TR72 İlleri ve Türkiye Nüfus Projeksiyonları/Nüfus Artış Hızları¹⁴⁷

İller	2012	2023	2023-2012 Nüfus Artış Hızı
Kayseri	1 274 968	1 488 752	%1,41
Sivas	623 535	582 283	%-0,62
Yozgat	453 211	305 907	%-3,57
TR 72	2 351 714	2 376 942	%0,10
Türkiye	75 627 384	84 247 088	%0,98

Tablo 58 verileri, 2012 yılından yapılan projeksiyon çerçevesinde Yozgat ili nüfusunun 2023 yılına kadar %32,50 oranında azalarak 305 907 kişiye ineceği öngörülmüştür. Ancak 2012'den bu tarafa Yozgat ili nüfusu hareketliliği tahlil edildiğinde nüfus azalmasının süreceği ancak azalmanın 2012 projeksiyonunda öngörülen düzeyde olmayacağı anlaşılmaktadır.¹⁴⁸ Burada vurgulanması gereken önemli konulardan birisi şehir-köy nüfusu dağılımıdır. Bu durumun tahlili için Türkiye ve Yozgat ili verileri (oran itibariyle) Tablo 59'da bir araya getirilmiştir.

Tablo 59. Türkiye-Yozgat İl/İlçe-Köy/Belde Nüfusları (%)¹⁴⁹

Yıllar	Türkiye		Yozgat	
	İl-İlçe Nüfusu %	Köy/ Belde Nüfusu %	İl-İlçe Nüfusu %	Köy/ Belde Nüfusu %
2009	75,5	24,5	55,7	44,3
2010	76,3	23,7	56,4	43,6
2011	76,8	23,2	57,9	42,1
2012	77,3	22,7	58,7	41,3
2013	91,3	8,7	59,5	40,5
2014	91,8	8,2	61,4	38,6
2015	92,1	7,9	62,7	37,3
2016	92,3	7,7	63,7	36,3
2017	92,5	7,5	64,3	35,7
2018	92,3	7,7	63,7	36,3
2019	92,8	7,2	65,3	34,7

¹⁴⁷ ORAN (Orta Anadolu Kalkınma Ajansı), Yozgat Sosyal Durum Analizi, s.8

¹⁴⁸ 2012 yılından 2019 yılına kadar değişim analiz edildiğinde nüfus azalış miktarının 32 011 kişi ve azalış hızının %7,06 oranında kaldığını göstermektedir. Azalış hızının bu oranda devam ettiği düşünüldüğünde 2023 yılında, şayet tedbir alınmazsa Yozgat il nüfusunun 2012 yılında yapılan projeksiyonda tahmin edildiği üzere 305 907 kişi değil yaklaşık 29 736 kişilik bir azalmayla 391 464 kişi seviyesine ineceği söylenebilir.

¹⁴⁹ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur

Tablo 59 çok açık bir şekilde Yozgat ilinde kır nüfusunun azalırken şehir nüfusunun arttığına ancak bu verilerin Türkiye geneli verilerinin çok gerisinde olduğunu göstermektedir.

Nüfusun ekonomik anlamda değerini ölçmeye yarayan diğer bir unsur doğum ve ölüm oranlarıdır. Kaba doğum ve ölüm oranları Türkiye geneliyle kıyaslandığında Yozgat ili özelinde Kaba Doğum Oranının Türkiye geneli gibi azalma eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Yalnız Yozgat ilinde azalma hızı daha hızlı seyretmiştir. Türkiye geneli dönem başında % 17,6 iken dönem sonunda %14,3 düzeyine inmiş buna mukabil Yozgat ilinde dönem başında %17,7 iken azalma istikrarlı bir şekilde sürmüştü ve dönem sonunda %11,8 oranına gerilemiştir. Ölüm oranlarında ise farklı bir durum söz konusudur. Türkiye genelinde Kaba Ölüm Oranı dönem boyunca durağan (%4,9-%5,3 arasında) seyrederken Yozgat ilinde dönem başında Türkiye geneline göre yüksek olan oran (%6,3) yaklaşık %1'lik bir ilave artışla %7,3 düzeyiyle dönemi kapatmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak Yozgat ilinde Çocuk Bağımlılık Oranı %40,6'dan %31,5 oranına inerken Yaşlı Bağımlılık Oranı %13,3'den %20,2'ye yükselmiştir. Bunun anlamı çalışma çağındaki nüfusa külfeti bakımından Çocuk Bağımlılık Oranının azalması olumlu değerlendirilebilirken Yaşlı Bağımlılık Oranının yükselmesi olumsuz bir durumdur.

Tablo 60. Türkiye ve Yozgat İli Nüfusunun Bağımlılık Oranları¹⁵⁰

Yıllar	Türkiye			Yozgat		
	Çocuk Bağımlılık Oranı (%)	Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)	Toplam Bağımlılık Oranı (%)	Çocuk Bağımlılık Oranı (%)	Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)	Toplam Bağımlılık Oranı (%)
2009	38,8	10,5	49,2	40,6	13,3	53,9
2010	38,1	10,8	48,9	39,8	14,1	53,9
2011	37,5	10,9	48,4	38,6	14,6	53,2
2012	36,9	11,1	48,0	37,4	15,2	52,6
2013	36,3	11,3	47,6	35,8	15,8	51,6
2014	35,8	11,8	47,6	34,7	17,1	51,8
2015	35,4	12,2	47,6	34,1	18,1	52,2
2016	34,9	12,3	47,2	33,1	18,1	51,2
2017	34,7	12,6	47,2	32,8	18,7	51,5
2018	34,5	12,9	47,4	32,2	19,3	51,5
2019	34,1	13,4	47,5	31,5	20,2	51,7

¹⁵⁰ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hareketle oluşturulmuştur

Tablo 60'da Türkiye geneli ve Yozgat ili Bağımlılık Oranları verileri birlikte verilmiştir. Bağımlılık Oranları itibariyle bilhassa Toplam Bağımlılık Oranı ile Yaşlı Bağımlılık Oranı itibariyle Yozgat ili verilerinin olumsuzluğu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

2000 yılından bu yana süregelen hale gelen göçün önlenmesi konusunda Yozgat ili kamuoyunda duyarlılık geliştirme çabaları söz konusudur. Yerel düzeyde yayımlanan yayın organlarında konuyu dile getiren yazarları¹⁵¹ başta olmak üzere, Ticaret Odası gibi yarı resmi kuruluşların temsilcileri ve ilin siyasetçileri bu konuya ilişkin duyarlılık ortaya koymuşlardır. Ne var ki bütün bu çabalar bugüne kadar toplu ve netice alıcı bir iradeye dönüştürülemediğinden göç olgusu halen devam etmektedir.

Yukarıdaki verilerin ortaya koyduğu üzere Yozgat ilindeki eksi nüfus hareketliliğinin merkezinde göç olgusunun, bilhassa da kırsaldaki göç hareketliliğinin yattığı anlaşılmaktadır. Kırsaldaki göçün temelde iki sebebi olduğu tespit edilmiştir. Bunların ilki kırsaldaki ekonomik faaliyetlerin getirisindeki düşüşler ve istihdam yetersizliğidir.

Ayrıca tarım üretimindeki verim kaybı, üretimin doğal olaylara bağlı olması, ekilebilir arazilerin zaman içerisinde miras yoluyla küçülmesi gibi sebeplerin tarımdan kaçışı hızlandırması ve devletin tarımsal desteklerinin gerçek muhataplarına ulaştırılamaması da oldukça etkilidir. İkincisi ise kırsalda sosyal altyapı imkânlarının kısıtlı olmasıdır.

¹⁵¹ Bu konuda çaba harcayan ve konuyu kamuoyunun gündeminde diri tutan yazarlardan birisi Osman Hakan Kiracı'dır. Kiracı, değişik zamanlarda kaleme aldığı yazılarıyla konuyu sadece gündemde tutmakla kalmamış, çözüm önerilerinde de bulunmuştur. "İşte Yozgat'ta Göçü Durdurmanın Reçetesi" başlıklı yazısında göçün önlenmesine çözüm olarak iller arasındaki kalkınmışlık farkının giderilmesi için göç veren illere mahsus teşvik düzenlemesi ve Yozgat'ın 5. Bölgeden 6. Bölge kapsamına alınması, lojistik amaçlı büyük askerî birliklerin ve Milli Savunma Bakanlığı'nın savunma yatırımlarının göç veren illerde konuşlandırılması Hızlı Tren ve Havalimanı yatırımlarının bir an önce tamamlanması, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi yönünde desteklerin artırılması, ilin siyasetçileri vasıtasıyla ile yatırım programı dışında yatırımların çekilmesi, Yozgat Bozok Üniversitesi'nin yeni fakültelerle daha işlevsel hale gelmesi ve ilçelerde Meslek Yüksek Okullarının açılması, İŞKUR'un Toplum Yararına Programlar projesinin güçlendirilmesinin yanında Yozgat Merkez İlçe Belediyesi ile İl Özel İdaresi'nin istihdama yönelik yatırımlar gerçekleştirmeleri şeklinde somut önerilerde de bulunmuştur. Bakınız Osman Hakan Kiracı, 19 Kasım 2019, *İşte Yozgat'ta Göçü Durdurmanın Reçetesi*, Sorgun Postası Gazetesi, <http://www.sorgunpostasi.com/?p=49122>, Erişim Tarihi: 13.10.2020; Bu konuda Ahmet Sargın, "Yozgat Neden Göç Veriyor" başlıklı yazısında Yozgat'ta göçün ana sebebinin istihdam yetersizliği olduğunu vurgulamış ve istihdam oluşturacak alanları sıralamıştır. Bakınız Ahmet Sargın, 20 Şubat 2018, *Yozgat Neden Göç Veriyor*, İleri Gazetesi, <http://www.ilerigazetesi.com.tr/yozygat-neden-goc-veriyor-makale,14861.html>, Erişim Tarihi: 13.10.2020

Bu meyanda eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlara ulaşmada yaşanan güçlüklerin rolü büyüktür. Şehir merkezinden diğer illere göçün de iki temel sebebi olduğu tespit edilmiştir.

Birincisi Yozgat'ın önemli bir yatırım altyapısı ve dolayısıyla istihdam sorunu bulunması ve şehirdeki özel müteşebbislerin sermaye eksikliği sebebiyle yatırım imkânlarının kısıtlı olmasının doğurduğu işsizlik sorunudur. İkincisi ise Yozgat ilinde sosyal altyapının yetersiz olması ve özellikle refah düzeyi yükseldikçe insanların eğitim, sağlık, sosyal imkânlar gibi ihtiyaçların karşılanması için büyükşehirilere göç etmeleridir.¹⁵²

Yozgat ilinde ekşi nüfus hareketliliğinin önüne geçilmesi için yerel yönetimler başta olmak üzere, sivil toplum kuruluşları, üniversite birimleri ile birlikte diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ortaklığında yapılacak çalışmalar yürütülmelidir. Kırsal alanlarda istihdam, eğitim, sağlık ve temel ihtiyaçları karşılayacak altyapı eksikliğine ilişkin planlama yapılması ve bu planlamaya göre altyapı eksikliğinin giderilmesi gerekir.

Bu amaçla kırsal alanlara yönelik yatırımlarda devlet teşviklerinin gözden geçirilmesi ve avantaj sağlanması, tarımsal destek mekanizmalarının gözden geçirilmesi ve tarımla uğraşanlar için yeni bir sosyal güvenlik sistemi tanımlanması, tarım alanında kaymakamlıklar ve valilikçe sosyal destek projeleri uygulanması, alınması gereken diğer önlemlerdir.¹⁵³

3.1.2. Ekonomik Büyüme Hakkında Değerlendirme ve Öneriler

Çalışmada Yozgat Şehir Ekonomisi, ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma başlıkları altında incelenmişti. Ekonomik büyüme olgusu ise Yozgat ili özelinde GSYH, kişi başına GSYH, temel sektörlerin piyasadaki payları, dış ticaret ve istihdam verileri üzerinden analiz edilmişti. Bu aşamada ekonomik büyümenin belirtilen kıstasları sırayla ele alınacak ve değerlendirilecektir.

3.1.2.1. GSYH/Kişi Başına GSYH Ve Sektör Verilerinin Değerlendirilmesi

Yozgat ilinin ekonomik hacmi 2008-2018 yıllarında GSYH, kişi başına GSYH ve de temel sektörler itibarıyla genişlemiştir. Bahse konu hacim genişlemesine değerlendirme fırsatı oluşturması bakımından önce GSYH, kişi başına GSYH, Türkiye ve Yozgat verileri Tablo 61'de bir araya getirilmiştir.

¹⁵² ORAN, Yozgat Sosyal Durum Analizi, s.26-27

¹⁵³ ORAN, a. g. e. , s.20

Tablo 61. Türkiye/Yozgat GSYH, Kişi Başına GSYH (2008-18)¹⁵⁴

Yıllar	Türkiye	Yozgat	Türkiye	Yozgat	Türkiye	Yozgat
	Toplam GSYİH (Bin TL)	Toplam GSYİH (Bin TL)	Kişi Başına GSYH (TL)	Kişi Başına GSYH (TL)	Kişi Başına GSYH (ABD Doları)	Kişi Başına GSYH (ABD Doları)
2008	994 782 858	3 662 582	14 001	7 503	10 931	5 857
2009	999 191 848	3 895 886	13 780	8 020	8 980	5 192
2010	1 160 013 978	4 618 135	15 860	9 587	10 560	6 383
2011	1 394 477 166	5 290 979	18 788	11 236	11 205	6 701
2012	1 569 672 115	5 559 969	20 880	12 101	11 588	6 716
2013	1 809 713 087	6 251 777	23 766	13 933	12 480	7 317
2014	2 044 465 876	6 877 572	26 489	15 688	12 112	7 174
2015	2 338 647 494	7 738 300	29 899	18 165	11 019	6 694
2016	2 608 525 749	8 566 791	32 904	20 385	10 883	6 742
2017	3 110 650 155	9 579 797	38 732	22 817	10 616	6 254
2018	3 724 387 936	11 097 200	45 750	26 308	9 693	5 574

Bu verilerin ışığında Yozgat ekonomisinde TL bazında dönem başına göre %202,98'lük büyüme gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde büyüme oranı ise %274,39 düzeyindedir. Kişi başına GSYH'nin TL bazlı gelişmesine bakıldığında Türkiye genelinde dönem başına göre %226,76 düzeyinde büyüme olurken Yozgat ili ölçeğinde oran %250,63 seviyesindedir. Burada değerlendirmenin sıhhatini korumak için dönem boyunca Türkiye genelinde nüfusun artarken Yozgat ilinde ciddi bir azalışın yaşandığını hatırlamak gerekir. Bir diğer husus ise enflasyonist bir ekonomide TL bazlı değerlendirmelerin reel ekonomik büyümeyi tam göstermeyeceği gerçeğidir. Görece bu durumun doğurduğu olumsuzluğu gidermek amacıyla ABD Doları bazında kişi başına GSYH değişimine bakıldığında ortaya çıkan sonuçlar hem Türkiye geneli hem de Yozgat ili özelinde için tatminkâr kabul edilecek seviyede değildir. Zira kişi başına düşen GSYH, ABD doları bazında ele alındığında Türkiye ve Yozgat ili verileri dalgalı bir seyir izlemiştir. Ancak dönem başı ve dönem sonu mukayesesi yapıldığında Türkiye genelinde %-11,32, Yozgat ili özelinde %-4,83'lük gerileme vardır. Bunun da ana sebebi TL'nin ABD Doları karşısında dönem boyunca değer kaybetmesidir.

¹⁵⁴ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır

Temel sektörler (Tarım, Sanayi, Hizmetler) açısından dönem boyunca gelişmelerin nasıl cereyan ettiğini değerlendirebilmek için Tablo 62'ye bakmak gerekir.

Tablo 62. Türkiye/Yozgat GSYH'nin Sektörel Dağılımı (2008-18)¹⁵⁵

Yıllar/Bin TL	Türkiye			Yozgat		
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2008	74 451 345	260 996 668	550 190 966	875 964	620 322	1 764451
2009	81 234 274	240 365 442	569 482 714	1 023 730	571 442	1 879191
2010	104 703 635	285 383 871	629 823 047	1 353 659	651 558	2 055152
2011	114 838 169	375 613 697	736 243 999	1 558 519	770 669	2 325189
2012	121 692 893	420 266 164	843 453 712	1 433 691	802 872	2 670737
2013	121 709 079	501 220 607	962 395 396	1 505 866	966 424	3 004322
2014	134 724 745	576 440 635	1 097 024 575	1 656 771	1026018	3 399952
2015	161 447 917	652 582 965	1 246 695 908	1 946 488	1183947	3 688259
2016	161 304 618	735 168 540	1 402 423 306	1 911 597	1404034	4 234291
2017	189 193 521	908 455 932	1 659 105 796	2 130 778	1566442	4 792696
2018	216 666 387	1 097 683 431	2 020 863 410	2 358 748	1833809	5 745057

Üç temel sektörün hacmi dönem boyunca hem Türkiye hem de Yozgat ili itibariyle genişlemiştir. Türkiye genelinde %320,57 oranıyla 'Sanayi' sektörü ilk sırada, %267,30'luk oranla 'Hizmetler' sektörü ikinci sırada ve %191,01'lik oranla 'Tarım' sektörü üçüncü sıradadır.

Yozgat ilinde ise %225,60 oranıyla 'Hizmetler' sektörü birinci sırada, %195,62 oranıyla 'Sanayi' sektörü ikinci sırada ve %169,27 oranıyla 'Tarım' sektörü üçüncü sırada yer almıştır. Bu veriler, Yozgat şehir ekonomisinin tarım ve hayvancılık ağırlıklı bir il olduğu genel kanaatinin aksine bir durum ortaya koymuştur. Zira dönem başı ve sonu itibariyle sektörlerin hacim olarak büyümesinde tarım sektörü son sırada yer almıştır.

Toplam GSYH içerisindeki payı itibariyle de tarım sektörü %23,73'lük payıyla (2018 yılı) ikinci sırada yer almıştır. İlk sırada %57,81'lik payla hizmetler sektörü yer alırken %18,45'lik payla sanayi sektörü son sırada yer almıştır. Dönem başına göre ise (2008 yılı) tarım ve sanayi sektörlerinde sırası-

¹⁵⁵ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

la %3,13'lük ve %0,57'lik bir genişleme olurken hizmetler sektöründe %3,70'lik bir daralma meydana gelmiştir.

Yozgat ilinin sektörler itibariyle gelişim potansiyellerini tespiti için olarak farklı kurumlar tarafından çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN) Yozgat Destek Ofisi'nin yaptığı çalışmalar yatırımcılara ciddi rehberlikler oluşturacak düzeydedir. Bu anlamda Mayıs 2017'de hazırlanan Yozgat Yatırım Rehberi tarım ve hayvancılıktan sanayiye, kültür ve turizmden enerji ve lojistik'e kadar farklı alanların yatırım potansiyellerine ilişkin bilgileri içermektedir.¹⁵⁶

Bu çerçevede Yozgat Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü tarafından 2018 yılına ilişkin hazırlanan Yozgat İl Sanayi Durum Raporu'nda ilin mevcut ve gelecek vadeden sanayi yatırım alanlarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır.¹⁵⁷

3.1.2.2. Dış Ticaret Verilerinin Değerlendirilmesi

Bir ilin ekonomik büyümesinin önemli göstergelerinden bir tanesi de o ilin dış ticaret ilişkileridir. Üretimi merkeze alıp ürettiğini uluslararası piyasalarda satma başarısı gösteren ülkeler gibi şehirler de aynı başarıyı sağladıklarında şehrin ekonomisine yurt dışından kaynak aktarmış olurlar.

Diğer bir bakış açısıyla şehirlerin üretme ve ürettiklerini yurt dışında satılabilir başarıları şehrin ekonomisinin olduğu kadar ülke ekonomisinin de gelişmesi anlamına gelir.

Aksi durum ise tam tersi bir sonuç doğurur.

Şehrin üretim birimlerinin (Kamu-özel) yurt dışından satın aldıklarının yurt dışına sattıklarından daha fazla olması durumunda şehirde üretilen kaynakların bir kısmı yurt dışına transfer edilmiş olacaktır. Özellikle uluslararası ticaretin rezerv para cinsinden yapılma zorunluluğuna bir de ulusal paranın rezerv para karşısından sürekli değer kaybetmesi eklendiğinde dış ticaret açıklarının maliyetinin çok daha ağırlaşacağı açıktır.

Türkiye geneli ve Yozgat ilinin dış ticarete konu (İhracat-ithalat) verileri Tablo 63'de bir araya getirilerek Yozgat şehir ekonomisinin dış ticaret bağlamında durumu değerlendirilmeye çalışılmıştır

¹⁵⁶ ORAN Kalkınma Ajansı, Mayıs 2017, Yozgat Yatırım Rehberi 2017, https://www.oran.org.tr/images/dosyalar/20170915090910_0.pdf, Erişim Tarihi:13.10.2020

¹⁵⁷ T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yozgat Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Yozgat İl Sanayi Durum Raporu 2018,<https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari/mu0403011771>, Erişim Tarihi:13.10.2020

Tablo 63. Türkiye/Yozgat İhracat-İthalat Rakamları (2013-19)¹⁵⁸

Yıllar/ Bin Dolar	Türkiye				Yozgat			
	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşı- lama Oranı (%)	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Denge- si	İhracatın İthalatı Karşı- lama Oranı (%)
2013	161 480 915	260 822 803	- 99 341	61,9	21 495	7 216	14 279	297,8
2014	166 504 862	251 142 429	- 84 637	66,3	16 921	8 050	8 871	210,1
2015	150 982 114	213 619 211	- 62 637	70,7	11 091	9 114	1 977	121,6
2016	149 246 999	202 189 242	- 52 942	73,8	10 648	27538	-16 890	38,6
2017	164 494 619	238 715 128	-74 220	68,9	11 952	28453	-16 501	42,0
2018	177 168 756	231 152 483	- 53 983	76,6	9 522	21884	-12 362	43,5
2019	180 832 722	210 345 224	- 29 511	86,0	13 499	25331	-11 832	53,3

Yozgat ili ihracat ve ithalatının Türkiye'nin dış ticareti içerisindeki yeri oldukça düşüktür. Dönem başında (2013 yılı) Yozgat ili Türkiye ihracatının %0,01'ini ithalatı ise Türkiye'nin ancak %0,002'sini oluşturmaktadır. Dönem sonu itibarıyla bakıldığında Türkiye ihracatının %0,007'sine gerilediği, ithalatının ise %0,012'ye yükseldiği anlaşılmaktadır.

İhracat, ithalat verileri Yozgat ili özelinde değerlendirildiğinde dönem boyunca dış ticaret gelişmelerinin ithalatın lehine ihracatın aleyhine olduğu ortadadır. Öyle ki ihracat dönem başından itibaren düzenli bir azalış içerisine girmiş, son yıl (2019 yılı) nispi bir gelişme göstermişse de dönem başı ihracat rakamının oldukça gerisinde kalmıştır. Buna karşılık ithalat rakamları istikrarlı bir şekilde yükselmiş, son iki yıl (2018, 2019 yılları) yükselme hızı düşmüşse de dönem başına göre %251,03'lük artışla (2019 yılı) 25 331 Bin Dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Dış ticaret dengesi açısından Türkiye dış ticareti dengesinin dönem boyunca istikrarlı bir şekilde ekside olduğu ancak açığın giderek azaldığı görülmürken, Yozgat ili özelinde dönemin ilk üç yılında dış ticaretin fazla, kalan dört yılda açık olduğu görülmektedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı açısından Türkiye geneli dönem boyunca istikrarlı bir şekilde iyileşme gösterirken Yoz-

¹⁵⁸ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

gat ili özelinde dönemin son dört yılında oldukça gerilediği dikkat çekmektedir. Bu da Yozgat ilinde üretilen kaynakların önemli bir kısmının yurt dışına transfer edildiğine yorumlanabilir.

İhracat-ithalat hareketliliği sektörler açısından ele alındığında Yozgat ilinde beş sektör öne çıkmaktadır. Bunlar İmalat, Tarım-Ormanlık-Balıkçılık, Maden Ve Taş Ocakçılığı, Su Temini/Kanalizasyon Atık Yönetimi ve İyileştirme ile Bilgi ve İletişim sektörleridir.

İhracat ölçeğinde dönem boyunca azalan bir seyir takip etse de ilk sırada İmalat Sektörü sonra da sırasıyla Tarım-Ormanlık-Balıkçılık, Maden Ve Taş Ocakçılığı, Su Temini/Kanalizasyon Atık Yönetimi ve İyileştirme ile Bilgi ve İletişim sektörleri yer almıştır. İthalatta ise artan bir seyirle yine İmalat sektörü ilk sırayı almış, sonra onu sırasıyla Tarım-Ormanlık-Balıkçılık, Su Temini/Kanalizasyon Atık Yönetimi ve İyileştirme, Maden Ve Taş Ocakçılığı ile Bilgi ve İletişim sektörleri izlemiştir.

3.1.2.3. İstihdam Verilerinin Değerlendirilmesi

Yozgat ili istihdam verilerini değerlendirebilmek için öncelikle üç temel işgücü verisinden faydalanılmıştır. Bunlar sırasıyla İşgücüne Katılım Oranı, İşsizlik Oranı ve İstihdam Oranı¹⁵⁹ verileridir. İlk olarak 2009-2013 yıllarına ait Türkiye geneli ve Yozgat ili oranları Tablo 64'de verilmiştir.¹⁶⁰

Tablo 64. Türkiye/Yozgat İşgücü Verileri (2009-13,15+ /%)¹⁶¹

Yıllar	Türkiye			Yozgat		
	İşgücüne Katılım Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılım Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı
2009	47,9	14,0	41,2	41,7	11,0	37,2
2010	48,8	11,9	43,0	46,9	12,7	40,9
2011	49,9	9,8	45,0	53,5	8,5	48,9
2012	50,0	9,2	45,4	53,2	6,1	50,0
2013	50,8	9,7	45,9	51,5	8,6	47,1

¹⁵⁹ Bakınız dipnot 101

¹⁶⁰ TÜİK İşgücü İstatistiklerini 2013 yılına kadar il düzeyinde tespit ettiğinden 2009-2013 yılları ayrı bir tabloda değerlendirilmiştir. 2013'den sonra ise veriler TÜİK tarafından il düzeyinde değil bölge düzeyinde çalışılmıştır. Bu nedenle Tablo 100'de Türkiye geneli ve TR72 (Kayseri, Sivas ve Yozgat illeri) verileri bir araya getirilmiştir.

¹⁶¹ TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 64 verileri beş yıllık dönemde özellikle İşsizlik Oranı açısından Yozgat ilinin Türkiye genelinden (2010 yılı hariç) daha iyi durumda olduğunu göstermektedir. İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranları açısından ise dönemin ilk iki yılında Yozgat ili Türkiye genelinin altında son üç yılında ise Türkiye genelinin üzerindedir. 2014-2019 yıllarına ilişkin veriler Tablo 65’de derlenmiştir.

Tablo 65. Türkiye/TR72 Bölgesi İşgücü Verileri (2014 -19,15-64/%)¹⁶²

Yıllar	Türkiye			TR 72 Bölgesi		
	İşgücüne Katılım Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılım Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı
2014	55,1	10,1	49,5	52,6	9,7	47,5
2015	56,1	10,5	50,2	54,0	10,0	48,6
2016	57,0	11,1	50,6	54,9	8,7	50,1
2017	58,0	11,1	51,5	55,0	12,3	48,2
2018	58,5	11,2	52,0	53,2	13,5	46,0
2019	58,5	14,0	50,0	52,8	14,9	44,9

İşsizlik Oranı açısından 2014-2019 döneminin ilk üç yılında TR72 bölgesinde Türkiye genelinin altında iken son üç yılında Türkiye genelinin üzerine çıkmıştır. İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranları bakımından ise bahse konu altı yıllık dönemde TR72 bölgesinde Türkiye genelinin altında performans sergilenmiştir. Yalnız bu veriler TR72 bölgesinde yer alan üç ilin (Kayseri, Sivas, Yozgat) toplam sonuçları olduğundan birebir Yozgat ilinin durumunu yansıttığı söylenemez.

Yozgat ili özelinde istihdam piyasası Açık İşler, İşe Yerleştirmeler, Kayıtlı İşsizler, Kayıtlı İşgücü gibi ölçütler açısından da değerlendirilebilir. Bu kıstaslara ilişkin verileri içeren Tablo 27, 2009-2019 döneminde kıstasların tamamının yıllık bazda aritmetik olarak arttığını ortaya koymuştu. Somut olarak ‘Açık İşler’in 339’tan 7 105’e, ‘İşe Yerleştirmeler’in 194’ten 5 405’e, ‘Kayıtlı İşsizler’in 8 805’ten 19 742’ye ve ‘Kayıtlı İşgücü’nün 9 304’ten 37 889’a yükseldiği belirlenmişti.¹⁶³ Aritmetik artışla birlikte Yozgat ili özelinde işgücü istatistikleri bakımından farklılık arz eden hususiyetler söz konusudur. Bunların ilki ‘Açık İş’ pozisyonlarının kaynağının çoğunluğunun özel sektör kaynaklı

¹⁶² TÜİK verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

¹⁶³ Bakınız Tablo 27

(2012, 2013 yılları hariç) olduğudur. Dolayısıyla da 'İşe Yerleştirmeler'de yine özel sektör kamu sektörünün çok önündedir. İkinci olarak 'Kayıtlı İşsizler'de 15-24 yaş grubunun diğer bir deyişle Genç İşsizliğinin Türkiye ortalamasının üzerinde olmasıdır. Her ne kadar dönem sonunda dönem başına göre Genç İşsizliğinde düşüşler yaşanmışsa da %32,31 (2019 yılı) gibi yüksek oranda Genç İşsizliği mevcuttur. Bu durumun doğal sonucu olarak 'Kayıtlı İşsizler'in çoğunluğunu genç yaştaki insanlar oluşturmuştur. Üçüncü olarak Yozgat ilinde iş arayanların çoğunluğunu vasıfsız kimseler oluşturmaktadır. Zira 'Kayıtlı İşsizler'in %72,21'i (2019 yılı) İlköğretim ve Ortaöğretim mezunlarıdır. Bu durumun doğal neticesi olarak 'İşe Yerleştirmeler'de öne çıkan grup bahse konu genç ve tahsil itibarıyla İlköğretim ve Ortaöğretim mezunlarıdır.

Yozgat ilinde işsiz olan ve iş arayan kimseler olduğu kadar tezat bir şekilde 'Açık İş' pozisyonları da olabilmektedir. En son 2019 yılına ilişkin Yozgat İŞKUR tarafından yapılan 'İşgücü Piyasası Araştırma Raporu'na göre Açık İş Oranı Türkiye genelinde %1,5 düzeyinde iken Yozgat ilinde %1,2 düzeyindedir. Hem Açık İş Oranı açısından (%2,3 oranında) hem de aranan meslek mensuplarının bulunamaması açısından ilk sıradaki sektör imalat sektörüdür. Yine bu araştırmaya göre ilave istihdam imkânları için işverenlerin %52'si, ilave istihdam teşvikine ve yine %21,7'si, yeni istihdam edilecek kimseler için İŞKUR'un sigorta, prim ve ücret desteği yapmasını lüzumlu görmekteyler.¹⁶⁴

3.1.3. Ekonomik Kalkınma Hakkında Değerlendirmeler

Yozgat ilinin ekonomik kalkınmışlığını değerlendirebilmek için TÜİK tarafından 2015 yılı özelinde yapılan ve 2016 yılında yayımlanan "İllerde Yaşam Endeksi 2015" başlıklı araştırmadan faydalanılmıştır. Ayrıca her boyut itibarıyla ulaşılabildiği ölçüde 2016-2019 dönemindeki gelişmelere dair bilgilere de yer verilmeye çalışılmıştır. TÜİK'in araştırmasında 11 boyut ve 41 gösterge kullanılmıştır. Toplam 11 boyut üzerinden yapılan hesaplamalarda Yozgat ili, Türkiye geneli iller arasında 57. sırada yer almıştır. 81 il içinde 57. sırada olmak başarı kabul edilemeyeceği gibi en iyi olunan 'Güvenlik' boyutunda bile ancak 21. sırada bulunmak, Yozgat ilinde ekonomik kalkınmışlık için planlı ve sürekli çabalar gerektiğinin delili olarak değerlendirilebilir.

Ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma birbirinden soyutlanamaz. Zira bu iki olgu birbirini tetikleyen bir mahiyeti haizdirler. Ekonomik büyümenin

¹⁶⁴ Bu raporda istihdam konusunda mevcut durum ve yapılması gerekenlerle ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşabilirsiniz. Bakınız. T.C. Yozgat İŞKUR (A. Abdülkadir Karaduman), 2019, Yozgat İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2019, s.1-2

yeterli olmadığı bir coğrafyada ekonomik kalkınmışlığın çok yüksek düzeylerde olmaması şaşırtıcı değildir. Bu münasebetle ekonomik kalkınmanın, ekonomik büyüme ihmal edilmeksizin sağlanması gereken dinamik bir süreç olduğu unutulmamalıdır.

Bu aşamada TÜİK'in araştırmasında ekonomik kalkınmanın ölçütleri olarak ele alınmış 11 boyutun Yozgat ili özelinde sonuçları hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

3.1.3.1. Konut Boyutunun Değerlendirilmesi

Yozgat ili özelinde en dinamik sektörlerden birisi konut sektörüdür. Nitekim 2019 yılı itibarıyla imalat sektörü içerisinde yer alan işletmelerin ilk sırasında 41 rakamıyla inşaat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler gelmektedir. Ayrıca inşaat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin Türkiye geneli payı %13,5 düzeyinde iken bu pay Yozgat ili özelinde %21,3 düzeyindedir.¹⁶⁵ Bu durumu teyit eden bir diğer veri ise 2013 yılından 2019 yılına kadar Yozgat ili konut satışlarında (Sıfır-ikinci el) Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde bir artışın (Yozgat ilinde %54,93, Türkiye geneli %21,79)¹⁶⁶ olmasıdır.

Konutlar, ekonomik hareketliliğin kaynağı olması haricinde refah düzeyini de göstermektedir. TÜİK'in araştırmasının sonuçları (Kullanılan göstergeler açısından) itibarıyla Yozgat ili 58. sırada yer almıştır. Fert başına düşen oda sayısı itibarıyla Yozgat ilinin durumu iyi (Yozgat ili fert başına 1,5 oda, 1.olan Sakarya ilinde fert başına 1,7 oda) olarak değerlendirilebilir.

Yalnız konutların içerisinde tuvalet mevcudiyeti açısından ve kullanılan konutun kalitesi açısından aynı değerlendirmeyi yapmak mümkün değildir. Zira mevcut konutların ancak %85,2'sinin içerisinde tuvalet bulunurken, konut kullanıcılarının %28,7'sinin konutlarında problem yaşamaları acilen çözüm bulunması gereken iki temel meseledir. Her ne kadar bu göstergelerin iyileşmesi için 2015 yılından sonra olumlu adımlar atılmışsa da bilhassa ilde faal olan müteahhitlerin, meslek odalarının ve yerel yönetimlerin, ilin konut ihtiyacı ve konutların nitelikleri konusunda arz-talep analizleri yapmaları gerekir. Özellikle kentsel dönüşüm çalışmalarıyla nitelikli konut ihtiyacına uygun maliyetlerle çözüm üretilirken, şehrin ihtiyacı olan fizikî altyapı ve üstyapı çalışmaları yerine getirilmek suretiyle de şehrin imar planına uygun büyümesi sağlanabilir.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Yozgat İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2019, s.15

¹⁶⁶ Bakınız Tablo 35

¹⁶⁷ ORAN, Yozgat Sosyal Durum Analizi, s.126-128

3.1.3.2. Çalışma Hayatı Boyutunun Değerlendirilmesi

Ekonomik kalkınmanın ölçütü olarak 'Çalışma Hayatı' boyutunun değerlendirilmesi bilgilerine yukarıda 'İstihdam Verilerinin Değerlendirilmesi' başlığı altında ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Burada çalışma hayatı boyutunun göstergelerinden özellikle ikisi hakkında (diğer ikisi olan İstihdam ve İşsizlik Oranları hakkında yukarıda yapılmıştır) değerlendirme yapmakla yetinilecektir. Bunlar Ortalama Günlük Kazanç ve İşinden Memnuniyet Oranı göstergeleridir.

Yozgat ili, 'Çalışma Hayatı' boyutu açısından Türkiye sıralamasında 49. sırada yer almıştır. İlk sırada yer alan Zonguldak iline göre özellikle Ortalama Günlük Kazanç miktarı açısından dikkat çekici bir olumsuzluk vardır. Zonguldak ilinde Ortalama Günlük Kazanç miktarı 85,6 TL iken bu miktar Yozgat ilinde 59,0 TL seviyesindedir.

Bu 26,6 TL'lik farkın sebepleri analiz edilmeli ve bu konuda çözümler üretilmelidir. Yine İşinden Memnuniyet Oranı bakımından Zonguldak ilinde bu oran %80,5 düzeyinde iken Yozgat ilinde %77,4 düzeyindedir. Oransal olarak birinci sırada olan Zonguldak iliyle çok büyük fark yokmuş gibi gözüküyorsa da %22,6 düzeyinde olan memnuniyetsizlerin, hangi sebeplerden dolayı işlerinden memnun olmadıklarının tespiti ve bunlara dair çözümler üretilmesi gerekmektedir.

Çalışma hayatının daha nitelikli hale getirilmesi için zayıf olan girişimcilik kültürünün geliştirilmesi yönünde girişimcilik eğitimleri artırılmalıdır. Bu anlamda girişimcilik kültürünü benimsetilmeli ve bilinçlendirilme artırılmalı, girişimcilik panel ve proje pazarı yarışmaları yapılmalı, toplumsal güvenin geliştirilmesi ve girişimcilere bakış açısının olumlu olarak değişimine dönük çalışmalar yapılmalıdır¹⁶⁸. Ayrıca Yozgat ilinin belirlenmiş ekonomik büyüme stratejileri ve istihdam piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda mevcut vasıfsız işgücüne nitelik kazandırılması yönünde uygulamalı ve istihdam garantili kursların sayısı artırılmalıdır.¹⁶⁹

¹⁶⁸ ORAN, a. g. e. , s.106

¹⁶⁹ Bu konuda işverenler, İŞKUR'dan ilk sırada % 61,1 oranında yeni alım yapılacak çalışanlar için sigorta ve prim desteği, ikinci sırada %53,7 oranında yeni alım yapılacak çalışanlar için ücret desteği, üçüncü sırada %46,8 oranında işe uygun eleman temini, dördüncü sırada %38,3 oranında işbaşı eğitimi programı, beşinci sırada %14,9 oranında çalışanların niteliklerinin artırılması için mesleki eğitim desteği sunulması, altıncı sırada %5,3 oranında işyerine özel sektörel danışmanlık vermesini beklemektedirler. Bakınız Yozgat İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2019, s.25

3.1.3.3. Gelir ve Servet Boyutunun Değerlendirilmesi

Ekonomik büyümeye bağlı olarak bireylerin gelir ve servetlerinde artış olacağı kabul edilir. Elde edilen gelir, iki temel fonksiyon çerçevesinde kullanılacaktır. Diğer bir deyişle gelir ya tüketim ya da tasarruf fonksiyonu itibariyle değerlendirilecektir. Gelir, insanî ihtiyaçların karşılanmasına yetecek kadarı tüketim harcamalarında kullanılacak ve varsa kalan kısmı tasarruf araçları vasıtasıyla tasarruf edilecektir.

Yozgat ilinde 'Gelir ve Servet' boyutu, üç gösterge üzerinden analiz edilmiştir. Bunlar 'Fert Başına Düşen Tasarruf Mevduatı', 'Orta ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı' ve 'Temel İhtiyaçlarını Karşılıyamadığını Beyan Edenlerin Oranı' göstergeleridir. Yapılan hesaplamalarda Yozgat ili bahse konu göstergeler açısından Türkiye sıralamasında 59. sıradadır.¹⁷⁰

Birinci olan İstanbul ili ile olan fark özellikle Fert Başına Düşen Tasarruf Mevduatı ve Orta ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı göstergeleri bakımından çok belirgindir. Fert Başına Düşen Tasarruf Mevduatı açısından İstanbul iline göre %70'lik bir gerilik, Orta ve Üstü Gelir Grubundaki Hanelerin Oranı açısından da %30.2'lik olumsuz bir fark mevcuttur. Temel İhtiyaçlarını Karşılıyamadığını Beyan Edenlerin Oranında ise fark sadece %5,6 düzeyindedir.

Gelir ve servet düzeyindeki yetersizliğin üretim merkezli artırılamayışının doğal sonucu olarak 2009-2019 döneminde finans kuruluşlarından sağlanan kaynaklarda ciddi bir artış söz konusudur. Öyle ki bu dönemde nakdî kredilerde %583,49'luk, gayr-i nakdî kredilerde %666,14'lük bir artışlar olurken takipli alacaklarda da %723,90'luk bir artış olmuştur.¹⁷¹

Dönem başı ve sonu itibariyle mevduat bankalarından kullanılan krediler %557,40'lık, katılım bankalarından %1833,48'lik, kalkınma ve yatırım bankalarından %378,94'lük artış göstermiştir.¹⁷² Yine bu dönemde Kişi Başına Nakdî Kredi Kullanımı 1 598,36 TL'den 11 869,19 TL'ye (%624,58'lik artış), Kişi Başına Tasarruf Miktarı 1 613,06 TL'den 8 096,82 TL'ye (%401,95'lik artış), Kişi Başına Toplam Mevduat ise 1827, 53 TL'den 9 233,33 TL'ye (%405,23'lük artış) yükselmiştir. Bu yükselmeye bağlı olarak Kişi Başına Takipteki Alacaklar miktarı da 71, 49 TL'den 638,18 TL'ye (%792,68'lik artış) çıkmıştır.¹⁷³

¹⁷⁰ Bakınız Tablo 40

¹⁷¹ Bakınız Tablo 41

¹⁷² Bakınız Tablo 42

¹⁷³ Bakınız Tablo 43

3.1.3.4. Sağlık Boyutunun Değerlendirilmesi

Yozgat ilinde 'Sağlık' boyutu Bebek Ölüm Hızı, Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi, Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı, Sağlığından Memnuniyet Oranı, Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı göstergeleri üzerinden ele alınmıştır. Bu göstergeler itibariyle Yozgat ili Türkiye genelinde 45. sırada yer almıştır. Göstergelerin sonuçları itibariyle 1. sırada olan Isparta ili ile Yozgat ili arasındaki farklılıklar özellikle Bebek Ölüm Hızı, Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı, Sağlığından Memnuniyet Oranı göstergelerinde görülmektedir. Öyle ki Bebek Ölüm Hızı Oranında %1,3'lük, Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısında 1 557 kişilik ve Sağlığından Memnuniyet Oranında ise %9,7'lik olumsuz fark bulunmaktadır.¹⁷⁴

2015 yılından sonra Yozgat ilinde yapılan sağlık yatırımı harcamalarının Yozgat ilinde yaşayanların sağlık boyutu memnuniyetini arttırdığı düşünülebilir. Zira bu tarihten sonra hastane sayısında bir artış olmamasına rağmen yatak sayısında %43,84'lük (894'ten 1286'ya), 10 000 kişiye düşen yatak sayısında %42,25'lik (21,3'ten 30,3'e), yoğun bakım yatak sayısında %50'lik (82'den 123'e) artışlar olmuştur. Bunun yanı sıra Aile Hekimi başına düşen nüfus sayısında 112 kişilik, 112 istasyonu başına düşen nüfus sayısında 1038 kişilik azalmalar sağlanmıştır. 112 ambulans sayısı ise 2015 yılı seviyelerinde kalmıştır.¹⁷⁵

Sağlık personeli gelişmeleri de bu konuda fikir verebileceğinden 2015-2018 yılları arasında sağlık personeline nicelik itibariyle meydana gelen gelişmeler Tablo 66'da bir araya getirilmiştir.

Tablo 66. Yozgat'ta Sağlık Personeli Sayılarının Gelişimi (2015-19)¹⁷⁶

Yıllar	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Asistan Hekim	Top. Hekim	Top.Dış Hekimi	Eczacı	Hemşire	Ebe	Diğer Sağlık Pers.
2015	250	304	37	591	68	119	866	381	1075
2016	222	332	37	591	67	119	882	371	1093
2017	307	355	37	699	63	125	1029	387	1197
2018	282	325	41	648	84	149	1083	427	1117

¹⁷⁴ Bakınız Tablo 44

¹⁷⁵ Bakınız Tablo 45

¹⁷⁶ T.C. Sağlık Bakanlığı İstatistik Yıllıkları (2015-2015-2017-2018) verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

Tablo 66 verileri Yozgat ili özelinde sağlık personeli sayısının her branşta arttığını göstermektedir. Bu artışın sağlık hizmetlerinde kaliteyi yükselttiğini söylemek de yerinde bir tespit olacaktır. Bu durumu teyit edici diğer bir veri TÜİK'in her yıl yaptığı Kamunun Genel Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi araştırması verileridir. Bu araştırmaya göre Türkiye geneli Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi 2015 yılında %72,3, 2016 yılında %75,4, 2017 yılında %71,7 ve 2018 yılında %70,4 olarak gerçekleşmiştir.¹⁷⁷ TÜİK'in 2015 yılı araştırmasında Yozgat ili özelinde Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı %81,1 çıktığına göre (Bakınız Tablo 43) sonraki yıllarda ilave sağlık yatırımlarıyla birlikte bu oranın en az mevcut seviyesini koruduğu düşünüldüğünde bile Yozgat ilinde Kamunun Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranının Türkiye genelinin üzerinde bir düzeyde seyrettiği rahatlıkla söylenebilir.

Sağlık hizmetlerinin daha nitelikli hale getirilmesi ve bu hizmetlerden memnuniyetin yükseltilmesi için sağlık yatırımları arttırılmalıdır. Her ne kadar Şehir Hastanesi ile birlikte Merkez İlçede altyapı ve personel ihtiyacı kısmen giderilmişse de farklı branşlarda uzman hekimlerin istihdamında ve istihdamın sürekliliğinin sağlanmasındaki zorlukların aşılması gerekmektedir. Özellikle nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak artacak sağlık hizmetlerine talebin şehirde karşılanabilmesi için sağlık altyapısının güçlendirilmesi sürdürülmelidir. Yine özellikle ilçelerin şehir merkezine olan uzaklıkları dolayısıyla ilçelerde yeterince sağlık hizmeti alamayanlar için ilçelerin sağlık altyapılarının geliştirilmesi lüzumu vardır.¹⁷⁸

3.1.3.5. Eğitim Boyutunun Değerlendirilmesi

Eğitim hizmetlerinin çok yönlü olumlu dışsallıkları dolayısıyla ekonomik kalkınmada motor gücü rolü oynadığı düşünülebilir. Bu sebeple bir ülkede olduğu kadar o ülkenin her yerleşim biriminde eğitim faaliyetlerinin önemsenmesi mecburiyeti tartışılmazdır. Yozgat ili 'Eğitim' boyutu itibarıyla Türkiye geneli sıralamasında 58. sırayla maalesef çok olumlu bir seviyede değildir.

'Eğitim' boyutunun Okul Öncesi Eğitimde (3-5 Yaş) Net Okullaşma Oranı, TEOG Sistemi Yerleştirmeye Esas Puan Ortalaması (Liselere Giriş Sınavı), YGS Puan Ortalaması (Üniversiteye Giriş Sınavı) ve Fakülte veya Yüksekokul Mezunlarının Oranı göstergeleri açısından Yozgat ili Türkiye genelinde 1.sıradan Tunceli ilinden daha olumsuz durumdadır. Bu göstergeler itibarıyla Tun-

¹⁷⁷ TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırmaları (2013-2018) verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

¹⁷⁸ Bu konuda bakınız ORAN, Yozgat Sosyal Durum Analizi, s. 44-63

celi ili sırasıyla %53,2, 338 puan, 199,1 puan, %17,9 değerlerine sahipken Yozgat ili bahse konu göstergeler açısından sırasıyla %32,6, 300,7 puan, 195,6 puan ve %9,9 değerlerine sahiptir. Bütün bu olumsuz tabloya rağmen Tunceli ilinde Kamunun Eğitim Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı %63,3 iken Yozgat ilinde bu oran %82,5 gibi yüksek düzeydedir.¹⁷⁹

2015 yılı sonrasında Yozgat ilinde gerçekleştirilen eğitim hizmetlerine dönük harcamaların nicelik ve nitelik bakımından olumlu gelişmelere sebep olduğu söylenebilir. Bilhassa Yozgat ili nüfusunun (15+ Nüfus) 2015 sonrası (2015-2019 yılları) için mezuniyet durumu gelişmeleri incelendiğinde öne çıkan husus nüfusun içerisindeki Okuma Yazma Bilmeyen, Okuma Yazma Bilip Okul Bitirmeyen, İlkokul, İlköğretim, Ortaokul ve Dengi Meslek Okulu mezunlarının sayısının giderek azalmasıdır. Buna karşın Lise ve Dengi Meslek Okulu, Yüksekokul veya Fakülte, Yüksek Lisans ve Doktora mezunlarının sayısının artış göstermesidir.¹⁸⁰

Yozgat ilinde 'Eğitim' boyutunun son durumunu görmek bakımından eğitim-öğretim kurumlarına ilişkin veriler derlenmiştir. İlk olarak Yozgat ilindeki okul, öğrenci, derslik ve öğretmen sayıları Tablo 67'de verilmiştir.

Tablo 67. Yozgat'ta Okul, Öğrenci, Derslik Ve Öğretmen Verileri (2018-19)¹⁸¹

Kurum Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	
Okul Öncesi	24 (Bağımsız Anaokulu)	5 135	89 Derslik Anaokulu (Bağımsız İlköğretim Bünyesinde:235) 89+235=324	324	
İlkokul	184	22 514	2 087	1 630	
Ortaokul	207	25 734	1 030	1 871	
Ortaöğretim (Lise)	Genel Ortaöğretim	39	11 082	591	802
	Meslekî ve Teknik Ortaöğretim	60	10 277	849	1 117
	Toplam	99	21 539	1 440	1 919
Genel Toplam	514	74 742	4 881	5 744	

¹⁷⁹ Veriler için bakınız Tablo 46

¹⁸⁰ Bakınız Tablo 47

¹⁸¹ T.C. Yozgat Valiliği, Milli Eğitim Verileri, <http://www.yozgat.gov.tr/milli-egitim-verileri>, Erişim Tarihi:27.09.2020

Tablo 67 verilerine göre Yozgat ilinde, okul öncesinde öğretmen başına 15,8 öğrenci, ilkokulda 13,8 öğrenci, ortaokulda 13,7 öğrenci, lisede 11,2 öğrenci toplamda ise 13,0 öğrenci düşmektedir. Yine derslik başına düşen öğrenci sayısı hesaplandığında okul öncesinde derslik başına 15,8 öğrenci, ilkokulda 10,7 öğrenci, ortaokulda 24,9 öğrenci, lisede 14,9 öğrenci ve toplamda ise 15,3 öğrenci düşmektedir. Bu ortalamaların Yozgat ilinde okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim-öğretim personelinin ve derslik sayısının yeterli olduğuna yorumlanabilir.¹⁸² Tablo 68'de de Yozgat ilinde türlerine göre okul sayıları ve mevcut liselerin türlerine göre dağılımları düzenlenmiştir.

Tablo 68. Yozgat'ta Okul Türlerine Göre Liseler Ve Okul Sayıları
(2018-19)¹⁸³

Okul Türlerine Göre Liseler		Okul Sayıları	
Okul Türü /Lise	Sayısı	Okul Türü	Sayısı
Fen Lisesi	9	Anaokulu	24
Anadolu Öğretmen Lisesi	0	İlkokul	184
Anadolu Lisesi	29	Ortaokul	207
Genel Lise	0	İmam-Hatip Ortaokulu	65
Güzel Sanatlar Lisesi	1	Genel Lise	0
Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	7	Anadolu Öğretmen Lisesi	0
Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	7	Anadolu Lisesi	29
Anadolu Kız Teknik ve Melek Lisesi	11	Fen Lisesi	9
Anadolu Ticaret ve Meslek Lisesi	5	Meslek Lisesi	60
Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	1	Rehberlik ve Araştırma Merkezi	1
Anadolu İmam Hatip Lisesi	20	Bilim ve Sanat Merkezi	-
Çok Programlı Lise (ÇPL Tic. Tur. Gen. Md. Bağlı)	6	Toplam	579
METEM	1		
Özel Eğitim Lisesi	2		
Toplam	99		

Tablo 68 verileri Yozgat ilinde ihtiyacı karşılayacak düzeyde eğitim-öğretim kurumunun bulunduğunu göstermektedir. Lise özelinde de meslekî

¹⁸² Bu konuda Mehmet Kara da aynı kanaati paylaşmaktadır. Bakınız Mehmet Kara, Yozgat Ekonomik Görünüm Raporu 2019, Eğitim Başlığı, <http://bogazliyantso.org.tr/Portals/22/faaliyet%20raporu/ekonomik/Yozgat%20Ekonomik%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm%202019.pdf>, Erişim Tarihi:27.09.2020

¹⁸³ T.C. Yozgat Valiliği, Milli Eğitim Verileri, <http://www.yozgat.gov.tr/milli-egitim-verileri>, Erişim Tarihi:27.09.2020

niteliği ağır basan eğitim-öğretim kurumlarının çoğunlukta olduğu dikkat çekmektedir. Yozgat ilinin ekonomik kalkınmasında başat rol oynayacak kurumlardan bir tanesi hiç şüphesiz Yozgat Bozok Üniversitesi'dir. Bu konuda Yozgat ili genelinde görev yapan kamu kuruluşları ile mahalli idarelerin yöneticileri ve yine Yozgat ilinde faaliyet gösteren siyasi parti temsilcileri ile esnaf kuruluşlarının yöneticileriyle yapılan nitel bir çalışmada Yozgat Bozok Üniversitesi'nin Yozgat ilinin kalkınmasında lokomotif rolü üstlenmesinin beklendiği net bir şekilde belirlenmiştir.¹⁸⁴

Yozgat Bozok Üniversitesi, 01 Mart 2006 tarihinde 5467 Sayılı Kanun'la kurulmuştur. Kuruluş kanunu ile Erciyes Üniversitesi bünyesinde bulunan Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Ziraat Fakültesi, Sağlık Yüksekokulu, Meslek Yüksekokulu ve Cumhuriyet Üniversitesi bünyesinde bulunan Akdağmadeni Meslek Yüksekokulu, Yozgat Bozok Üniversitesi'ne bağlanmıştır. Ayrıca Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitüleri kurulmuştur.¹⁸⁵ Yozgat Bozok Üniversitesi kurulduğu günden bu tarafa hızlı bir gelişme göstermiş ve bu gelişmesi artan bir hızla devam etmektedir. Yozgat Bozok Üniversitesi'nin gelişmesini teyit etmek bakımından Tablo 69'daki veriler oldukça anlamlıdır.

Tablo 69. Yozgat Bozok Üniv. Personel, Akd. Birim Ve Öğrenci Sayıları 2020)¹⁸⁶

Personel Sayısı				Öğrenci Sayısı		Akademik Birimler	
Akademik Personel	Sayı	İdari Personel	Sayı	Türü	Sayı	Birim	Sayı
Profesör	56	İdari Görevli	661	Lisans	13 916	Fakülte	14
Doçent	71	Yardımcı Görevli	469	Ön Lisans	8 827	Yüksek Okul	4
Dr. Öğretim Üyesi	278	-	-	Yüksek Lisans	702	Meslek Yüksekokulu	9
Öğretim Görevlisi	267	-	-	Doktora	60	Enstitü	4
Araştırma Görevlisi.	263	-	-	-	-	Arşt. Merk.	15
Toplam	935	-	1 130	Toplam	23 505	Sağlık Uyg. Arşt. Merk.	1

¹⁸⁴ Recep Temel, Fahri Seker, 2017, Yozgat ve Sosyo - Ekonomik Kalkınma: Bozok Üniversitesi'nden Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma, İktisadiyat, Cilt 1, Sayı 1, s.249-287

¹⁸⁵ Yozgat Bozok Üniversitesi İletişim, Protokol Ve Enformasyon Müdürlüğü,2020, Yozgat Bozok Üniversitesi Tanıtım Kataloğu, Yozgat, s.8

¹⁸⁶ Yozgat Bozok Üniversitesi Resmi Web Sitesi, 2020 Yılında Sayılarla Yozgat Bozok Üniversitesi, <http://tanitim.bozok.edu.tr/sayibozok.html>, Erişim Tarihi:27.09.2020

Günümüz itibariyle Yozgat Bozok Üniversitesi 935 akademik, 1130 idari personeli;14 fakülte, 4 Yüksekokul, 9 Meslek Yüksekokulu, 4 Enstitü, 15 araştırma Merkezi, 1 Sağlık Uygulama Araştırma Merkezi ve toplam23 305 öğrencisiyle sadece Yozgat ilinin değil bölgesinin kalkınmasında da etkin rol üstlenecek konuma gelmiştir.

Bu konumunu teyit edici mahiyetteki en son gelişme ise Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK), Yozgat Bozok Üniversitesi'ni "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi", kapsamında "Sürdürülebilir Biyomalzeme ve Biyoenerji için: Endüstriyel Kenevir" başlıklı projesi ile ihtisas üniversitesi olarak tayin etmesidir.¹⁸⁷

YÖK'ün bu kararıyla Yozgat Bozok Üniversitesi'nin, ilinin ve bölgesinin ekonomik büyüme ve kalkınmasında öncü kuruluşlardan birisi olduğu tescil edilmiştir.

3.1.3.6. Çevre Boyutunun Değerlendirilmesi

Yozgat ili 'Çevre' boyutu göstergeleri açısından 2015 yılı araştırmasının sonuçlarına göre Türkiye genelinde 50. sırada yer almıştır. Bu göstergelerden özellikle PM10 İstasyon Değerleri Ortalaması (Hava Kirliliği) ve Km²'ye Düşen Orman Alanı göstergeleri bakımından 1. Sırada olan Kastamonu iline göre olumsuzluklar daha belirgindir.¹⁸⁸

Yozgat ilinde hava kirliliğine sebep olan temel unsur konutların ısınmasında kullanılan kömür ve doğalgaz gibi fosil yakıtlardır.¹⁸⁹

Doğalgazın kömüre göre hava kirliliğine etkisinin daha az olması nedeniyle konutların ısınmasında kullanılmasıyla birlikte Hava Kirliliği Oranında düşmeler olmuştur.¹⁹⁰

Tablo 70'de Yozgat ilinde 2016-2018 yılları arasında konutların ısınmasında kullanılan katı yakıt ve doğalgaz miktarları verilmiştir.

¹⁸⁷ Bu konuda bakınız Yozgat Bozok Üniversitesi İletişim, Protokol Ve Enformasyon Müdürlüğü, 23.01.2020, Üniversitemiz "Endüstriyel Kenevir" Alanında Bölgesel Kalkınma Odaklı Üniversite Seçildi", <http://bozok.edu.tr/basin/haber/universitemiz-endustriyel-kenevir-alaninda-bolgesel-kalkinma--odakli-ihstiaslasan-universite-secildi,1130.aspx>, Erişim Tarihi:27.09.2020

¹⁸⁸ Bakınız Tablo 48

¹⁸⁹ Fosil yakıtlar, mineral yakıtlar olarak da bilinirler. Hidrokarbon ve yüksek oranlarda karbon içeren kömür, petrol, doğalgaz gibi doğal enerji kaynaklarıdır.

¹⁹⁰ Yozgat ilinde 2006 yılının Kasım ayından itibaren konutların ısınmasında doğalgaz kullanılmaya başlanmıştır. Bakınız Kasım Kahraman (Sürmeli Gaz Genel Müdürü), 15.08.2010, Yozgat'ta 2010 Yılı Doğalgaz Çalışmaları Başladı, <https://www.internethaber.com/yozygatadogalgaz-calismalari-basladi-253187h.htm>, Erişim Tarihi:28.09.2020

Tablo 70. Yozgat'ta Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların ve Doğalgazın Cinsi/Miktarı/Temin Edildiği Yer (2016-18/Tüm İlçeler)¹⁹¹

Yıllar	Yakıtın Kullanıldığı Yer	Kömür (Yerli-Tüketim Miktarı-Ton) Sosyal Yardımlaşma Vakfı	Kömür (İthal-Tüketim Miktarı-Ton)	Doğalgaz (m ³)
2016	Sanayi	-	-	-
	Konut	40 000 (SYV)	300 000	100 000 000
2017	Sanayi	-	-	-
	Konut	27 256 (SYV)	300 000	109 007 786
2018	Sanayi	-	-	-
	Konut	27 000 (SYV)	300 000	111 683 707

Yozgat ilinin tüm ilçeleri dâhil konutların ısınmasında kullanılan kömür miktarında özellikle Sosyal Yardımlaşma Vakfı aracılığıyla dağıtılan kömür miktarında azalma olurken ithal edilen kömür miktarında bir azalma olamamıştır. Kullanılan doğalgaz miktarında ise yıllara göre bir artışın olduğu gözlenmektedir. Yozgat ili, ormanlık alan itibarıyla Türkiye genelinde birinci sırada olan Kastamonu iline göre oldukça geri düzeydedir. Yozgat ilinde toplam 732 547,50 Hektarlık alanın 615 507,30 Hektarlık alanı (%84,02) açık alan 117 040,20 Hektarlık alan (%15,98) ise ormanlık alandır. Bu ormanlık alanın da 47 013,40 Hektarlık alanı normal koru (%40,16) şeklinde kalan 70 026,80 Hektarlık alan ise bozuk koru (%59,84) niteliğindedir.¹⁹² Bu alanlarda yapılacak iyileştirmeler ve ağaçlandırma çalışmalarıyla ormanlık alanların genişlemesi sağlanabilir. Yozgat ili bünyesinde belediyelerin atık hizmetlerinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bu olumlu gelişmeler Tablo 71'de ortaya konulmuştur.

Tablo 71. Yozgat'ta Belediye Atık Verileri (2014-18)¹⁹³

Yıllar	Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusu	Atık Hizmeti alan Bel. Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)		Kişi Başına Ortalama Atık Miktarı (Kg/Kişi/Gün)		Toplam Belediye Atık Miktarı (Ton/Yıl)
	Yozgat	Yozgat	Türkiye	Yozgat	Türkiye	Yozgat
2014	305 342	97	98	1,14	1,08	126 632
2016	308 770	99	99	1,17	1,17	131 942
2018	312 598	100	99	1,08	1,16	123 054

¹⁹¹ Yozgat İli 2016, 2017, 2018 Çevre Durum Raporlarındaki verilerden hareketle hazırlanmıştır

¹⁹² T.C. Orman Genel Müdürlüğü, Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, Tanıtım, <https://kayseriobm.ogm.gov.tr/YozgatOIM/Sayfalar/default.aspx>, Erişim Tarihi:28.09.2020

¹⁹³ TÜİK İstatistiklerinden hareketle hazırlanmıştır

Yozgat ilinde atık hizmeti alması gereken belediye nüfusunun tamamına (%100) atık hizmeti verilmektedir. Kişi başına toplanan atık miktarı Türkiye geneline yakın düzeyde olup yıllık olarak toplanan atık miktarı yaklaşık 120 000 - 130 000 ton arasındadır.

3.1.3.7. Güvenlik Boyutunun Değerlendirilmesi

TÜİK'in 2015 yılı araştırmasında ele alınan 11 boyut içerisinde Yozgat ilinin en iyi olduğu boyut 'Güvenlik' boyutudur. 'Güvenlik' boyutuna göre Yozgat ili Türkiye sıralamasında 21. sırada yer almıştır.

Cinayet Oranı, Ölümlü ve Yaralanmalı Trafik Kazası, Gece Yalnız Yürüyen Kendisini Güvende Hissedenlerin Oranı ve Kamunun Asayiş Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı göstergeleri üzerinden tahlil edilen 'Güvenlik' boyutu verilerinde Yozgat ili 1. sıradaki Artvin iline çok yakın değerler almıştır.¹⁹⁴

Yozgat ilinin güvenlik konusunda durumunu daha iyi anlamak için Yozgat ilinde vuku bulan hukukî mahiyetteki anlaşmazlıkların gelişimine bakılabilir. Bu çerçevede ilk olarak ceza mahkemelerindeki dava sayıları Tablo 72'de verilmiştir.

Tablo 72. Yozgat'ta Ceza Mahkemelerinde Dava Sayıları (2015-19)¹⁹⁵

Yıllar	Ceza Mahkemelerinde Dava Sayıları				
	Asliye Ceza	İcra Ceza	Yozgat Toplam		Türkiye Toplam Sayı
			Sayı	% Oran	
2015	8 285	961	9 246	0,39	2 370 531
2016	6 761	992	7 753	0,34	2 218 375
2017	7 629	958	8 587	0,36	2 366 400
2018	8 740	896	9 636	0,37	2 558 191
2019	8 217	943	9 160	0,33	2 711 261

Tablo 72 verileri gerek Asliye Ceza gerekse de İcra Ceza davalarında son 5 yıllık zaman diliminde büyük artışlar olmadığını hatta az da olsa azalışlar olduğunu göstermektedir. Türkiye geneliyle oranlandığında ise Yozgat ilindeki

¹⁹⁴ Bakınız Tablo 50

¹⁹⁵ T.C. Adalet Bakanlığı, 2015-2019 Yılları Adalet İstatistikleri verilerinden hareketle hazırlanmıştır. Bakınız https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2082019114113Adalet_ist_2015.pdf, Erişim tarihi:28.09.2020

ceza mahkemelerindeki dava sayıları %0,33-%0,39 oranları arasında seyretmektedir. Hukuk mahkemelerindeki durum ise Tablo 73'de düzenlenmiştir.

Tablo 73. Yozgat'ta Hukuk Mahkemelerinde Dava Sayıları (2015-19)¹⁹⁶

Yıllar	Hukuk Mahkemelerinde Dava Sayısı								Türkiye Toplam
	Asliye Hukuk	İcra Hukuk	Sulh Hukuk	İş	Ka-das-tro	Ai-le	Yozgat Toplam		
							Sayı	% Oran	
2015	12 192	673	5706	917	212	793	20 493	0,60	3 391 249
2016	11 900	640	7266	1026	123	819	21 774	0,61	3 524 898
2017	11 161	642	7167	1227	76	788	21 061	0,58	3 594 197
2018	10 171	654	6841	1140	106	817	19 729	0,53	3 701 265
2019	8022	733	6653	735	86	823	17 052	0,45	3 787 161

Hukuk mahkemelerinin türlerine göre dönem boyunca dava sayılarında dalgalanmalar olsa bile çok büyük artışlar söz konusu değildir. Hukuk mahkemeleri davalarının Yozgat ilindeki toplam sayıları itibariyle ise istikrarlı bir azalış vardır. Öyle ki 2015 yılında 20 493 olan hukuk mahkemelerindeki dava sayısı 2019 yılında 3 441 azalarak 17 052 sayısına inmiştir. Bu azalışın oranı %16,79'a karşılık gelmektedir. Türkiye genelinde hukuk mahkemelerindeki dava sayıları artarken Yozgat genelinde azalması ayrı bir başarı göstergesidir. Dönem boyunca Yozgat ili hukuk mahkemelerinde dava sayıları Türkiye genelinde %0,45-%0,61 arasında bir yekün oluşturmuştur.

3.1.3.8. Sivil Katılım Boyutunun Değerlendirilmesi

Yozgat ili 'Sivil Katılım' boyutu açısından Türkiye genelinde 62. sırada yer almıştır. Mahalli Seçimlere Katılım Oranı, Siyasi Partilere Üyelik Oranı, Sendika/Dernek Faaliyetleriyle İlgili Olanların Oranı göstergeleri çerçevesinde yapılan araştırmada Yozgat ilinde Mahalli Seçimlere Katılım Oranının yüksekliğine (%84,4) rağmen seçmenlerin siyasi partilere üyeliği konusunda aynı katılımı göstermedikleri (%24,0) anlaşılmaktadır. Bu çelişki bir yana özellikle Sendika/Dernek Faaliyetleriyle İlgili Olanların Oranı bakımından yetersizlik

¹⁹⁶ T.C. Adalet Bakanlığı, 2015-2019 Yılları Adalet İstatistikleri verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

(%6,4) daha çarpıcıdır.¹⁹⁷ Bu konuda 2015 yılından sonra da fark edilen bir gelişme olmamıştır. Tablo 74’de verilen Yozgat ilinde 2015-2019 yıllarında faaliyet gösteren dernek sayıları, çalışanları ve Türkiye’de faal dernekler toplamı içerisindeki payları bu tespiti teyit eder mahiyettedir.

Tablo 74. Yozgat’ta Yıllara Göre Dernek Çalışan Sayıları (2015-19)¹⁹⁸

Yıllar	Gönüllü Çalışan	Maaşlı Çalışan	Yozgat		Türkiye Dernek Sayısı (Faal)	Yozgat Dernek Sayısı (Faal)	Yozgat Dernek Sayısı/Tr Dernek Sayısı (%)
			Çalışan Toplamı	Nüfusuna Oranı %			
2015	46	69	115	0,02	106 400	460	0,43
2016	13	69	82	0,01	108 170	439	0,40
2017	23	435	458	0,10	110 782	445	0,40
2018	16	69	85	0,02	114 044	442	0,38
2019	2	96	98	0,02	118 287	463	0,39

Derneklerde aktif olarak mesai harcayanlar gönüllü ve maaşlı olarak sınıflandırılmıştır. Katılımcılığın esas itibarıyla gönüllülük esasına dayandığı düşünüldüğünde, Yozgat ilindeki derneklerde gönüllü çalışanların sayısının azlığı sivil katılımın ne denli yetersiz olduğuna kanıttır. Nitekim gönüllü ve maaşlı çalışanların toplamı ilgili yılın nüfusuna oranlandığında katılımın %0,2 (Binde 2) seviyelerinde olduğu anlaşılmaktadır. Faal dernek sayısı itibarıyla da bir gelişmenin olmadığını veriler çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. 2015 yılında 460 olan faal dernek sayısı sonraki yıllarda azalmalar göstermekle birlikte 2019 yılında 463 rakamına ancak ulaşabilmiştir. Türkiye genelinde faal dernek sayısında düzenli bir artış gözlenmektedir. Yozgat ilindeki faal dernek sayısı Türkiye genelinin %40’ları (Binde 40) düzeyindedir.

Yozgat ilinde sivil katılımın düzeyini derinlemesine tahlil etmek için faal dernekleri, faaliyet alanları açısından da ele almak gerekir. Yozgat ili genelinde faaliyet gösteren dernekler faaliyet alanları itibarıyla incelendiğinde ilk elden dikkat çeken bu derneklerin çoğunluğunu ibadethane yaptırma ve yaşatma

¹⁹⁷ Bakınız Tablo 51

¹⁹⁸ T.C. İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü, Derneklere İlişkin İstatistik verilerinden hareketle hazırlanmıştır. Bakınız <https://www.siviltoplum.gov.tr/yillara-gore-faal-dernek-sayilari#>, Erişim Tarihi:28.09.2020

amaçlayan dernekler oldukları görülmektedir. Yine sportif amaçlı, insanlara yardım amaçlı, eğitim hizmetleri amaçlı dernekler de faaliyetlerini sürdürmektedirler.

3.1.3.9. Altyapı Hizmetlerine Erişim Boyutunun Değerlendirilmesi

TÜİK 2015 yılı araştırmasında 'Altyapı Hizmetlerine Erişim' boyutu İnternet Aboneliği, Kanalizasyon Ve Şebeke Suyuna Erişim, Havalimanına Erişim, Belediyenin Toplu Taşıma Hizmetlerinden Memnuniyet göstergeleri üzerinden ele alınmıştır.

Bu göstergeler üzerinden yapılan hesaplamalarda Yozgat ili, Türkiye geneli sıralamada 62. sırada yer almıştır. Özellikle İnternet Aboneliği, Havalimanına Erişim, Belediyenin Toplu Taşıma Hizmetlerinden Memnuniyet göstergeleri iç açıcı değildir. Kanalizasyon Ve Şebeke Suyuna Erişim göstergesinde ise durum görece daha iyidir.¹⁹⁹

2015 yılından sonra bu göstergeler itibariyle yapılan yatırımlar Yozgat ilinde hissedilir derecede iyileşmelere sebep olmuştur. Öncelikle İnternet Aboneliği konusunda tüm Türkiye'de yaşanan hızlı gelişme Yozgat ilinde de görülmüştür. Tablo 75 verileri bu durumu açıkça göstermektedir.

Tablo 75. Orta Anadolu Bölgesinde Evde İnternet Erişim İmkânı (2016-19)²⁰⁰

Yıllar/%	Türkiye			Orta Anadolu		
	İnternet Erişimi Var	İnternet Erişimi Yok	Bilinmiyor	İnternet Erişimi Var	İnternet Erişimi Yok	Bilinmiyor
2016	76,3	23,4	0,3	72,1	27,5	0,4
2017	80,7	19,3	-	77,0	23,0	-
2018	83,8	16,2	-	82,8	17,2	-
2019	88,3	11,7	-	88,7	11,3	-

Bölge düzeyi esas alınarak yapılan bu araştırmada Orta Anadolu Bölgesi'nde internet erişim imkânları Türkiye geneliyle paralellik arz eden bir biçimde hızla artmış Türkiye genelinde %88,7 oranına, Orta Anadolu Bölgesi genelinde ise %88,3 oranına yükselmiştir. Yozgat özelinde ise rakamların bu oranlara yakın bir şekilde gerçekleştiği tahmin edilebilir.

¹⁹⁹ Bakınız Tablo 52

²⁰⁰ TÜİK'in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmaları (2016-2019) verilerinden hareketle hazırlanmıştır. Bu araştırma bölge düzeyinde yapılan bir araştırmadır.

Araştırmanın yapıldığı tarihte Yozgat ilinde bir havalimanı yoktu. Bu konuda yapılan girişimler sonucunda Yozgat iline havalimanı yapılması kararı alındı. 2018 yılında temeli atılan Yozgat havalimanında inşaat faaliyetleri, 2023 yılında hizmete alınma hedefiyle yürütülmektedir. Yine ulaşım anlamında Ankara- Sivas hızlı tren hattının yakın zamanda bitirilip hizmete alınacak olması Yozgat ilinin ekonomik kalkınmasına olumlu katkılar yapacaktır. Şehir içi ulaşım anlamında ise Belediyenin Toplu Taşıma Hizmetlerinden Memnuniyet göstergesinin 2015 yılı araştırmasına göre %10,7 gibi düşük oranda olması bu konuda atılması gereken adımlar olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu konuyla ilgili olarak 2015 yılından sonra gözle görülür iyileşmelerin olduğunu söylemek maalesef mümkün değildir. Şehir içi ulaşımı konusunda mahalli idarelerin emsal şehirlerde uygulanan çözüm yollarını ayrıntılı bir şekilde inceleyip Yozgat iline en uygun şekilde uyarlanabilecek birini tercih etmeleri çözüme katkı sağlayabilir.

Kanalizasyon Ve Şebeke Suyuna Erişim göstergesi ile atık su arıtılması konusunda da 2015 yılından sonra yapılan yatırımlar olumlu yönde gelişmelerdir. Tablo 76 bu gelişmeleri göstermektedir.

Tablo 76. Kanalizasyon Şebekesi ve Arıtma Tesisi İle Hizmet Veren Belediye Sayıları, Nüfusu/Atık Su Arıtma Tesisleri (2016, 2018)²⁰¹

Yıllar	Toplam Belediye Sayısı	Toplam Belediye Nüfusu	Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Veren Belediye Sayısı	Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Atık Su İle Hizmet Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (%)	
	2016	36	312 888	36	95,2	45,9
2018	36	313 816	36	94,2	39,6	
Atık Su Arıtma Tesisleri (Bin m³)						
Yıllar	Biyolojik Arıtma Tesisi			Doğal Arıtma Tesisi		
	Belediye Sayısı	Kapasitesi	Arıtılan Su Miktarı	Belediye Sayısı	Kapasitesi	Arıtılan Su Miktarı
2016	4	10 070	5 459	21	1 658	1 229
2018	4	10 070	5 459	21	2 166	1 354

²⁰¹ TÜİK istatistiklerinden hareketle hazırlanmıştır.

2015 yılında %70,2 oranında olan Kanalizasyon Ve Şebeke Suyuna Erişim Oranı 2016 ve 2018 yıllarında %95'ler düzeyine yükseltilmiştir. Yozgat ilinde mevcut 36 belediyenin bu alanda gayret gösterdikleri ve başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte atık su arıtma tesisleri anlamında atılacak adımlar olduğu gözükmemektedir. Biyolojik ve doğal arıtma yöntemlerinin kullanıldığı Yozgat ilinde 36 belediyenin ancak 25'i bu hizmeti verebilmekte ve belediye nüfusunun 2016 yılında %45,9'u, 2018 yılında ise %39,6'sı ancak bu hizmetten istifade edebildiği anlaşılmaktadır.

3.1.3.10. Sosyal Yaşam Boyutunun Değerlendirilmesi

TÜİK'in 2015 araştırmasında kullanılan boyutlar bakımından Türkiye geneli sıralamasında 76. sıra ile en olumsuz boyut 'Sosyal Yaşam' boyutudur. 'Sosyal Yaşam' boyutu Sinema ve Tiyatro Seyircisi Sayısı, Kişi Başına Düşen Alış-Veriş Merkezi Alanı (Bin kişi/m²), Sosyal İlişkilerinden Memnuniyet ve Sosyal Hayatından Memnuniyet göstergeleri açısından ele alınmıştır. Sosyal İlişkilerinden Memnuniyet göstergesi verileri açısından Yozgat ili (%87,0), sosyal yaşam boyutu itibarıyla Türkiye geneli sıralamasında 1. olan İstanbul ilinden (%82,2) daha ileridedir.²⁰² Araştırmanın yapıldığı tarihte Yozgat ilinde bir alış-veriş merkezi bulunmadığından sonuç sıfır düzeyinde değerlendirilmiştir. Bu tarihten sonra Yozgat ili merkezinde bir alış- veriş merkezi inşa edilmiş ve hizmete sunulmuştur.

Sosyal Hayatından Memnuniyet Oranı itibarıyla Yozgat ili (%46,4) yine 1. sırada olan İstanbul iline (%51,4) yakın bir seviyededir. Sosyal yaşam göstergeleri açısından bariz olumsuzluğun yaşandığı gösterge, Sinema ve Tiyatro Seyircisi Sayısı göstergesi bakımındandır. Bu açıdan Yozgat ili önemli sayılabilecek bir yetersizlik içerisindedir. Bu konuda 2015 yılından sonra yapılan çalışmalarla sinema, koltuk ve film sayısındaki artışlar birlikte seyirci sayısında da artışlar sağlamıştır.²⁰³ Hakeza tiyatro seyircisi ve müze ziyaretçisi bakımından da olumlu gelişmeler izlenmiştir.²⁰⁴

Yalnız aynı şeyi kütüphane ve kullanıcı sayısı bakımından (her ne kadar kitap sayısında kısmi bir artış sağlansa bile) söyleyebilmek mümkün değildir.²⁰⁵ Bu konularda Yozgat ili ve ilçelerinde önemli adımlar atılması gerekmektedir.

²⁰² Bakınız Tablo 53

²⁰³ Bakınız Tablo 54

²⁰⁴ Bakınız Tablo 55

²⁰⁵ Bakınız Tablo 56

3.1.3.11. Yaşam Memnuniyeti Boyutunun Değerlendirilmesi

Yozgat ilinde 'Yaşam Memnuniyeti' boyutu Mutluluk Düzeyi göstergesi üzerinden araştırılmış ve 2015 yılı itibariyle Yozgat ili (%60,7) Türkiye sıralamasında 40. sırada yer almıştır. 40. sıra da yer almak büyük bir olumsuzluk olarak görülmemelidir. Zira Türkiye'nin üç büyük ili olan İstanbul, Ankara ve İzmir illeri sırasıyla 50. , 64. , 51. sıralarda yer almışlardır. Daha özelde TR72 bölgesinde birlikte yer alınan Sivas ve Kayseri illerine göre de Yozgat ili daha iyi durumdadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Sivas ili 45. sırada, Kayseri ili 53. sırada yer almıştır. İlk üç sırayı ise sırasıyla Sinop, Afyonkarahisar ve Bayburt illeri almıştır.²⁰⁶

²⁰⁶ Bakanlık TÜİK, İllerde Yaşam Endeksi 2015

SONUÇ

Bu çalışmayla Yozgat ili ekonomisi 'Şehir Ekonomisi' ilim dalı kapsamı çerçevesinde 2009-2019 dönem aralığı esas alınarak ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu yolla hem Türk ekonomi yazınında henüz yeni yeni yol alan bir çalışma disiplininin gündeme getirilmesi hem de bu disiplinin Yozgat ili özelinde uygulaması gerçekleştirilmiştir. Çalışma boyunca 'Şehir Ekonomisi' disiplini ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma olguları üzerinden ele alınmıştır. Bu olgulardan ekonomik büyüme, nüfusun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin yanı sıra GSYH, kişi başına GSYH, tarım, sanayi, hizmetler gibi temel sektörlerdeki gelişmeler, dış ticaret ve istihdam boyutları üzerinden incelenmiştir. Ekonomik kalkınma olgusu ise 11 boyut ve 41 gösterge üzerinden ele alınmıştır. Çalışma boyunca nesnelliğin korunması bakımından ulaşılabildiği oranda istatistikî bilgilerden yararlanılmış ve bu bilgiler tablolara dönüştürülerek anlama/anlaşılma kolaylığı hedeflenmiştir.

Çalışmanın sonuçları çerçevesinde öncelikle vurgulanması gereken husus küreselleşen dünyada, şehirlerin ekonomisinin bir bütün olarak ele alınması zorunluluğudur. Zira iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ulusal düzeydeki ekonomik rekabeti şehir ölçeğine indirgemıştır. Bu süreci oku/ya/mayan ve gerekli önlemleri al/a/mayan şehirlerin bu rekabetin mağdurları olacakları açıktır. Bu nedenle şehir yönetimlerinde öncelikle bu sürecin ne olduğu, nasıl çalıştığı ve seyrinin nereye gittiğine dair ilmî çabalar yoğunlaştırılmalı ve her şehre özgü çalışmalar yürütülmelidir.

Şehrin ekonomisinin bir bütün olarak ele alınmasının zorunluluğu bir tarafta şehir ekonomisinin geleceğine matuf kısa, orta ve uzun vadeli planlamalara ihtiyaç vardır. Yozgat ili özelinde Yozgat Şehir Ekonomisi'nin 2030, 2040 ve 2050 yıllarında 'Şehir Ekonomisi' disiplininin konuları açısından hedefleri belirlenmeli, hedefe götürecek en uygun araçların ne olduğu saptanmalı ve şehrin tüm paydaşlarıyla birlikte ortak hedeflere doğru topyekûn gayret ortaya konmalıdır. Bu anlamda dijitalleşmenin getirdiği avantajlar kapsamında 'Akıllı Şehir/Smart City'²⁰⁷ olgusu ele alınmalı ve bu süreç tüm boyutlarıyla birlikte şehrin hayatına uyarlanmalıdır.

²⁰⁷ Akıllı Şehir/Smart City kavramını doğuran ana unsur küresel ekonomik ortamda şehirlerin birbirleriyle olan rekabette ve şehir sakinlerinin refahlarını sürdürülebilir kılmada yeni teknoloji ve yenilikçi yaklaşımlardan faydalanma arayışıdır. Amaçlanan ise

- Şehrin mevcut ve gelecek beklenti ve problemlerini şehrin tüm mekânlarında ve sistemlerinde tetikleyici güç hâline getirmek,

Ekonomik büyümenin nüfus, GSYH, kişi başına GSYH, ana sektörler, dış ticaret ve de istihdam verileri üzerinden değerlendirilmesinden varılan sonuçlar 'Yozgat Şehir Ekonomisi'nin 2009-2019 dönem aralığında olumlu seyir izlemediğini göstermektedir. Durdurulamayan göç, nüfusun yaşlanması, sektörlerde (Özellikle kamu sektöründe) istihdam yetersizliği, Genç İşsizliğinin ve vasıfsız işgücünün fazlalığı, TL cinsinden artan ancak ABD Doları cinsinden gerileyen GSYH ve kişi başına GSYH rakamları, dış ticaretin ithalat lehine gelişmesi, şehir bazında cari açığın artması, ana sektörler itibariyle genel algının tersine tarım sektörünün değil de hizmetler sektörünün şehrin ekonomisindeki etkinliği gibi sorunlar başlıca sorunlar olarak ortaya çıkmıştır.

Ekonomik kalkınmanın ölçüldüğü boyutlar itibariyle Yozgat Şehir Ekonomisi farklılıklar göstermiştir. Bütün boyutların toplamı üzerinden yapılan hesaplamada Türkiye geneli iller sıralamasında 58. sırada bulunmak (2015 yılı itibariyle) tabii ki bir başarı değildir. Her boyut itibariyle ayrı ayrı yapılan ölçümlerde de Yozgat ilinin görece iyi olduğu boyutlar olmakla birlikte Türkiye geneli iller sıralamasında ilk on içerisinde yer aldığı bir boyut yoktur. En iyi olduğu 'Güvenlik' boyutunda dahi Türkiye geneli iller sıralamasında 21.sırada yer alabilmiştir. Konut, Sağlık, Eğitim, Çevre, Altyapı Hizmetlerine Erişim boyutları açısından yapılacak işler olmakla birlikte mevcut durum kötü değildir. Ancak Gelir ve Servet, Çalışma Hayatı, Yaşam Memnuniyeti ve bilhassa da Sosyal Yaşam ve Sivil Katılım boyutları açısından ciddi yetersizlikler söz konusudur.

-
- Fiziksel, sosyal ve dijital planlamayı birlikte ele alabilmek,
 - Ortaya çıkan zorlukları sistematik, çevik ve sürdürülebilir bir şekilde öngörmek, tanımak ve karşılamak,
 - Şehir içindeki organizasyonel yapılar arası etkileşimi sağlayarak bütünlük hizmet sunumu ve yenilik üretme potansiyelini ortaya çıkarmaktır. Bu amaçlar etrafında Akıllı Şehir ""Paydaşlar arası işbirliği ile hayata geçirilen, yeni teknolojileri ve yenilikçi yaklaşımları kullanan, veri ve uzmanlığa dayalı olarak gerçekleştirilen ve gelecekteki problem ve ihtiyaçları öngörerek hayata değer katan çözümler üreten daha yaşanabilir ve sürdürülebilir şehir" olarak tanımlanmaktadır. Bakınız T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019, 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi Ve Eylem Planı, s.18-20

KAYNAKÇA

Açıkğöz, Ö. , 2006, Küreselleşme, Şehir ve Küreselleşmenin Bir Boyutu Olarak Habitat Toplantıları, İstanbul Üniversitesi, SBE, Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Akgün, M., 2019, Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu Ve Bu Sorunun Çözümüne Yönelik İstihdam Politikaları, Maltepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Akova, İ. , Şehir Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_Guz/sehir_cografyasi/1/index.html#konu-4, Erişim tarihi:21.07.2020.

Aktan, C. C. , Dileyici, D. , 2005, Genel Olarak Altyapı Hizmetleri, (Ed. Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Yaşar Vural), Altyapı Ekonomisi Altyapı Hizmetlerinde Serbestleşme Ve Özelleştirme, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Aktepe, E. , Türkiye’de Kentleşme, Kentleşme ve Çevre Politikaları, <https://erayaktepe.wixsite.com/kentcevre/about1-c122p>, Erişim Tarihi:25.07.2020.

Alkaçar, B. , 2016, Verilerin Dili: Ekonomiye Nasıl Okumalıyız? , Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul.

ALKAN, L. , UĞURLAR, A., 2015, Türkiye’de Konut Sorunu Ve Konut Politikaları (Rapor), Kent Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.

Arslan, L., 2005, H963/M1556 Tarihli Mufassal Tahrir Defterine Göre Bozok Sancağı’nın Ekonomik ve Demografik Yapısı, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Bay, E. , 25 Eylül 2017, Küresel Güçlü Finansla Şehirler, Para&Borsa Web Sitesi, <https://www.paraborsa.net/i/kuresel-guclu-finansal-sehirler/>, Erişim Tarihi:16.10. 2020.

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu, <https://www.bddk.org.tr/Veriler/Finturk---Illere-Gore/13>, Erişim Tarihi:26.08.2020.

Bergen, L., İslam Şehirlerinin Asıl Karakteri Günün Namaz Vakitlerine Göre Belirlenmesidir, (Röportaj: Ahmet Yavuz), <http://lutfibergeren.blogspot.com/2014/02/islam-sehirleri-cuma-namaz-ile.html>, Erişim Tarihi:14.07.2020.

Bonnet, M. ve Montanarella, L., Haziran 2015, Daha Az Yeşil Ve Tarım, Çok Beton Ve Kaldırım, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, <https://tr.boell.org/tr/2015/06/24/sehirlesme-daha-az-yesil-ve-tarim-cok-beton-ve-kaldirim>, Erişim Tarihi:25.07.2020.

Büttler, J. H. , 1995/96 Wintersemester Vorlesung,, Einführung in die Stadtökonomie, http://www.hj-buettler.ch/papers/21/1982_B_Stadto%CC%88konomie_LectureNotes.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2020.

Cansız, İ. , Ünal, U. , 2002, Kassam Defterlerine Göre Yozgat'ta İdarî ve Kültürel Durum, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, ss. 149-169.

Cantekin, B. , 28 Kasım 2019, Eğitim Nedir? , İstanbul İşletme Enstitüsü, <https://www.iienstitu.com/blog/egitim-nedir>, Erişim Tarihi:27.08.2020.

Cavcav, (Ceylan), F. , 2013, Vilâyet Sâlnâmelerinde Yozgat (H.1290-H.1325) (M.1873-M.1907), Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.

Coğrafya Hocası, Şubat 2018, Türkiye'de Kentsel Yerleşme/Şehirlerin Gelişimi, <https://cografyahocasi.com/9-sinif/turkiyede-kentsel-yerlesme.html>, Erişim Tarihi:22.07.2020.

Çakır, C. , 2013, Şehir Ekonomisi Üzerine Düşünceler, Şehir ve Düşünce Dergisi, Sayı 4, ss. 76-97

Çankaya Üniversitesi, İktisat Bölümü Ders İçerikleri, Kent Ekonomisi Dersi, <https://iktisat.cankaya.edu.tr/ders-icerikleri/>, Erişim Tarihi: 22.09.2020.

Danış, D. , Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış, Ders 12: Şehirleşme, https://acikders.tuba.gov.tr/pluginfile.php/4160/mod_resource/content/1/TUBA12.pdf, Erişim Tarihi:24.07.2020.

Demokrasi ve İnsan Hakları Konularında Geniş Bilgi Platformu, 30.11.2018, Katılım Nedir, Ne demektir? , <https://www.demokrasi.gen.tr/katilim-nedir-ne-demektir/> , Erişim Tarihi:30.08.2020.

Durgun, S., Küresel Köyün Aklını Alan şehirler, <http://www.sezgidurgun.com/kuresel-koyun-aklini-alan-sehirler-2/>, Erişim Tarihi:15.10.2020.

Dursun, F. , Doğan, Ş. , Yozgat Kent Tarihi, Yozgat Valiliği, İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, Bozok Ofset, Yozgat.

Ertürk, H. , Sam, N. , 2019, Kent Ekonomisi, Ekin Kitabevi Yayınları, (6.Baskı), Bursa.

Eş, M., Ateş, H. , 2004, Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, sayı 48, ss. 205-248.

Emiroğlu, M., 1975, Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfusu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Ankara, Sayı 7, ss. 125-157

Garipağaoğlu, N. , Temmuz 2010, Türkiye’de Kentleşmenin, Kent Sayısı, Kentli Nüfus Kriterlerine Göre İncelenmesi Ve Coğrafi Dağılışı, Marmara Coğrafya Dergisi, İstanbul, Sayı 22, ss. 1-42.

Genç, F. , Türkiye’de Kent Çalışmalarının Bugünü Ve Yarını, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, <https://tr.boell.org/tr/2017/04/03/turkiyede-kent-calismalarinin-bugunu-ve-yarini>, Erişim Tarihi:26.07.2020.

Gökıurt, F. , Kindap, A. , Sarı, V. İ. , 2015, Türkiye İçin Yeni Bir Şehir Tanımı Gerekli mi?, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, ss. 1-32

Gültekin, A. , 2014, Etimolojik Olarak Şehir Kelimesi, Şehir Üzerine Düşünceler I, Şehir Düşünce Merkezi, Esenler Belediyesi, İstanbul.

Güven, A. , 2016, Kent, Kentleşme Ve Kentsel Yönetim İhtiyacı, Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives Cilt 4, Sayı 1, ss. 21-30.

Hanlon, W. W. , Heblıch, S. , Kasım 2020, History and Urban Economics, National Bureau Of Economic Research, Cambridge, s. 1-52.

İl Ve İlçe Yüzölçümleri, https://www.harita.gov.tr/images/urun/il_ilce_alanlari.pdf, Erişim Tarihi:04.08.2020.

İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilgi Sistemi, Şehir Ekonomisi Dersi İzlençe Formu, <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlençe/?id=658606&bid=1119&yil=2020>, Erişim Tarihi:22.09.2020.

Kıracı, O. H. , 19 Kasım 2019, İşte Yozgat’ta Göçü Durdurmanın Reçetesi, Sorgun Postası Gazetesi, <http://www.sorgunpostasi.com/?p=49122>, Erişim Tarihi: 13.10.2020.

Kahraman, K. , 15.08.2010, Yozgat'ta 2010 Yılı Doğalgaz Çalışmaları Başladı, <https://www.internethaber.com/yozgata-dogalgaz-calismalari-basladi-253187h.htm>, Erişim Tarihi:28.09.2020.

Kara, M. , Yozgat Ekonomik Görünüm Raporu 2019, Eğitim Başlığı, <http://bogazliyantso.org.tr/Portals/22/faaliyet%20raporu/ekonomik/Yozgat%20Ekonomik%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm%202019.pdf>, Erişim Tarihi:27.09.2020.

Kaya, E. , Kentleşme ve Kentleşme, <http://erolkaya.com/wp-content/uploads/kitaplar/kentlesme-ve-kentilesme.pdf>, Erişim Tarihi: 21.07.2020.

Karadeniz, E. , 2005, Kırıkkale'de Şehirsel Gelişme, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Karagöl, E. T. , 04.05.2015, Şehir Ekonomileri Neden Önemli? , Yeni Şafak Gazetesi, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/erdaltanaskaragol/ehir-ekonomileri-neden-onemli-2010543>, Erişim tarihi:22.09.2020.

Karagöl, E. T. , 23.11.2017, Şehirlerin Ekonomik Beklentileri (ŞEB) Forumları Başlıyor, Yeni Şafak, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/erdaltanaskaragol/sehirlerin-ekonomik-beklentileri-seb-forumlari-basliyor-2041213>, Erişim Tarihi:22.09.2020.

Karagöl, E. T. , 08.01.2018, Her Şehrin Ekonomik Hikâyesi Farklı, Yeni Şafak Gazetesi, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/erdaltanaskaragol/her-sehrin-ekonomi-hikyesi-farkli-2041896>, Erişim Tarihi:22.09.2020

Karagöl, E. T. , 21.05.2018, Ekonominin Yeni Başarı Hikâyesi: Şehirler, Yeni Şafak Gazetesi, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/erdaltanaskaragol/ekonominin-yeni-basari-hikyesi-sehirler-2045735>, Erişim Tarihi:22.09.2020.

Karagöz, B. , 2020, Kentlerarası Rekabette Balıkesir Ve Ekonomisi, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara.

Kartal, K. , 1983, Kentleşmenin Ekonomik Ve Sosyal Maliyeti, Amme İdaresi Dergisi, Ankara, Cilt 16, Sayı 4, ss. 92-110.

Keleş, R. , 24 Nisan 2018, Sözlük'ten: Kentleşme, Kent Stratejileri Merkezi, <https://kentstratejileri.com/tag/rusen-keles/>, Erişim Tarihi:25.07.2020.

Keleş, R. , 1995, Kentleşme Ve Türkçe, Dilbilim Araştırmalar 1 Dergisi, Cilt 6, ss. 1-5.

Kılınçaslan, İ. , 2018, Kent Ekonomisi, Ninova Yayıncılık (2.Baskı), İstanbul.

Kızıltan, A. , İktisada Giriş, Ekonomik Büyüme Ve Kalkınma, Atatürk Üniversitesi, AÖF, <https://alonot.com/wp-content/uploads/2019/06/Ata-A%C3%B6f-Mksp1005-%C3%9Cnite-14.pdf>, Erişim Tarihi:12.08.2020.

Koç, Y. , 2013, Yozgat Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 43, ss. 559-564.

Koyuncu, A. , 2011, Sosyoloji Kuramlarında Kent, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 25, ss.31-56.

Küçükaşçı, M. S. , 2010, Şehir Maddesi, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, Cilt 38, ss. 446-449.

Mahmud, K. , 1985, Divanü Lügat-it Türk Tercümesi, Türkiye Türkçesi I-II-III-IV,(Çeviri: Besim Atalay), Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Cilt I, Ankara.

Mc Rae, H. , 29.02.2019, Önümüzdeki 15 Yıl İçerisinde Küresel Ekonomiye Egemen Olacak Şehirler, Independent (Çeviren: Bekir Korkmaz), <https://indyturk.com/node/36616/ekonomi%CC%87/%C3%B6n%C3%BCm%C3%BCzdeki-15-y%C4%B1l-i%C3%A7inde-k%C3%BCresel-ekonomiye-egemen-olacak-%C5%9Fehirler>, Erişim Tarihi: 22.09.2020.

Mert, Ö. , 1993, Çapanoğulları Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 8, ss. 221-224.

Mutlu, A. , Türkiye’de Kentleşme Süreci, <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ahmet.mutlu/131571/12.T%C3%9CRK%C4%B0YEDE%20KENTLE%20KENTLE%C5%9EME%202.pdf>, Erişim Tarihi:25.07.2020.

Ocak, A. Y. , 1992, Bozok Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 6, ss. 321-322.

ORAN Kalkınma Ajansı, Mayıs 2017, Yozgat Yatırım Rehberi 2017, https://www.oran.org.tr/images/dosyalar/20170915090910_0.pdf, Erişim Tarihi:13.10.2020.

ORAN, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, Yozgat Sosyal Durum Analizi.

Özarı, Ç. , Eren, Ö. , 2018, İllerin Yaşam Endeksi Göstergelerinin Çok Boyutlu Ölçekleme ve K-Ortalamalar Kümeleme Yöntemi ile Analizi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, ss. 303-313.

Özkan, S. , 09.01.2018, Halk Sağlığı Tehdit Altında, Hava Kirliliği Nereye Gidiyor? , Kent Ve Doğa, Politeknik Yazılar, <http://politeknik.org.tr/>, Erişim Tarihi:28.08.2020.

Öztürk, S. , Çoltu, S. , Aralık 2016, Eğitim Kalkınmaya Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, ss. 681-694.

Öztürkler, H. , 2018, Kent Ekonomisi Nedir? , Verimlilik Dergisi, Sayı 5, ss. 68-70.

Peker, E. F. , 1997, Yozgat Şehir Coğrafyası, Marmara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Resmi Gazete, 21 Ağustos 1967, Sayı: 12679.

Sancaktar, H. , Polat, R. T. , Polat, Y. , Şenocak, M. B. , Dokuzboy, A. , Sezgin, K. , 2019, Yozgat İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması:2017 Yılı Çalışmaları, 36. Araştırma Toplantısı Sonuçları (2.Cilt), Kültür ve Turizm Bakanlığı /Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Spars, G., 2017, Ökonomie findet Stadt, Stadtökonomie, Blickwinkel und Perspektiven, Universitätsverlag der TU Berlin, Berlin, file:///C:/Users/recep/Downloads/stadtoekonomie_blickwinkel_perspektiven.pdf, ErişimTarihi: 26.07.2020.

Sargın, A. , 20 Şubat 2018, Yozgat Neden Göç Veriyor? , İleri Gazetesi, <http://www.ilerigazetesi.com.tr/yozgat-neden-goc-veriyor-makale,14861.html>, Erişim Tarihi:13.10.2020.

Sarı, M., Eylül 2014, 442 Sayılı Köy Kanunu Çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi Köye Yönelik Çalışmalar, Tarih Okulu Dergisi, Yıl 7, Sayı 19, ss. 509-534.

Sayım, F. , Aydın, V. , 2011, Hizmet Sektörü Özellikleri Ve Sistematiik Olmayan Risklerin Sektör Menkul Kıymetleri İle Etkileşimine Dair Teorik Bir Çalışma, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 29, ss. 245-262.

Sunar, L., 2011, Weber'in Tarihsel Şehir Sosyolojisi: Modern Toplumun Temeli Olarak Şehir, Sosyoloji Dergisi, Sayı 22, ss. 423-442.

Taş, U. , Yenilmez, F. , 2008, Türkiye’de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü Ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, ss. 155-186.

T.C. Adalet Bakanlığı, 2015 - 2019 Yılları Adalet İstatistikleri, https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2082019114113_Adalet_ist_2015.pdf, Erişim Tarihi:28.09.2020.

T.C. Bayındırlık Ve İskân Bakanlığı, Nisan 2009, Kentleşme Şurası 2009, Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu, Ankara.

T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji Ve Bütçe Başkanlığı, 2019, 10. Kalkınma Planı (2019-2023),<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, Erişim Tarihi:24.08.2020.

T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, 2019, 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi Ve Eylem Planı.

T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/bolu/icerikler/cevre-20180222082618.pdf>, Erişim Tarihi:28.08.2020.

T.C. İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/yillara-gore-faal-dernek-sayilari#>, Erişim Tarihi: 28.09.2020.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018, 11. Kalkınma Planı (2019-2023), İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014, 10. Kalkınma Planı 2014-2018, İstihdam ve Çalışma Hayatı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

T.C. Merkez Bankası Arşivi, USD-Dolar 2008,2018 Yılı Kurları, <https://paracevirici.com/doviz-arsiv/merkez-bankasi/gecmis-tarihli-doviz/2008/amerikan-dolari>, Erişim Tarihi:16.08.2020.

T.C. Orman Genel Müdürlüğü, Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, Tanıtım, <https://kayseriobm.ogm.gov.tr/YozgatOIM/Sayfalar/default.aspx>, Erişim Tarihi:28.09.2020.

T.C. Sağlık Bakanlığı İstatistik Yıllıkları, <https://www.saglik.gov.tr/TR,11588/istatistik-yilliklari.html>, Erişim Tarihi:26.08.2020.

T.C. Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı, Yozgat Sanayi Ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Yozgat İl Sanayi Durum Raporu 2018, <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari/mu0403011771>, Erişim Tarihi:13.10.2020.

T.C. Yozgat Bozok Üniversitesi Resmi Web Sitesi, 2020 Yılında Sayılarla Yozgat Bozok Üniversitesi, <http://tanitim.bozok.edu.tr/sayibozok.html>, Erişim Tarihi:27.09.2020.

T.C. Yozgat Bozok Üniversitesi İletişim, Protokol Ve Enformasyon Müdürlüğü, 23.01.2020, Üniversitemiz "Endüstriyel Kenevir" Alanında Bölgesel Kalkınma Odaklı Üniversite Seçildi", <http://bozok.edu.tr/basin/haber/universitemiz-endustriyel-kenevir-alaninda-bolgesel-kalkinma--odakli-ih-tisaslasan-universite-secildi,tr-1130.aspx>, Erişim Tarihi:27.09.2020.

T.C. Yozgat Valiliği, Yozgat İl Tarım Ve Orman Müdürlüğü, 15.01.2020, 2019 Yılı Brifingi, <https://yozgat.tarimorman.gov.tr/Menu/43/2019-Brifing>, Erişim Tarihi:11.08.2020.

T.C. Yozgat Valiliği, Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2015-2016-2017-2018, 2019 Yılları Çevre Durum Raporları.

T.C. Yozgat Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2007, Yozgat Kültür, Doğa ve Kaplıca Kenti, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara.

T.C. Yozgat İŞKUR (Karaduman, Abdülkadir A.), 2019, Yozgat İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2019, Yozgat.

T.C. Yozgat Valiliği, Milli Eğitim Verileri, <http://www.yozgat.gov.tr/milli-egitim-verileri>, Erişim Tarihi:27.09.2020.

Temel, R. , Seker, F. , 2017, Yozgat Ve Sosyo - Ekonomik Kalkınma: Bozok Üniversitesi'nden Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma, İktisadiyat, Cilt 1, Sayı 1, ss. 249-287.

Tekeli, İ. , Aralık 2014, Türkiye'nin Kentleşme Deneyiminden Öğrenebileceğimiz, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Ankara.

Tıraş, H. H. , 2012, Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre: Teorik Bir İnceleme, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF Dergisi, Sayı 2, ss. 57-73.

Tomanbay, İ. , 5 Şubat 2019, Kentsel Ekonomi Kuramı Ve Sosyal Hizmetler, <https://www.ilhantomanbay.com/2019/02/05/kentsel-ekonomi-kurami-ve-sosyal-hizmetler/>, Erişim Tarihi:26.07.2020.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2009-2019), <https://data.tuik.gov.tr/tr/main-category-sub-categories-sub-components2/>, Erişim Tarihi: 14.07.2020.

TÜİK Kültür İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr>, Erişim Tarihi:17.08.2020

TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmaları (2016-2019), <https://data.tuik.gov.tr/tr/display-bulletin/?bulletin=hanehalki-bilisim-teknolojileri-bt-kullanim-arastirmasi-2019-30574>, Erişim Tarihi: 17.08.2020

TÜİK, İl Göstergeleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr>, Erişim Tarihi:17.08.2020.

TÜİK, İşsizlik Oranları/Genç İşsizlik Oranı (2014-2019 Yılları), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, Erişim tarihi:21.08.2020.

TÜİK, 22 Ocak 2016, İllerde Yaşam Endeksi 2015, Haber Bülteni, Sayı 24561, Ankara.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, 'Eğitim' Kelimesi, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi:27.08.2020

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Güvenlik kelimesi, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi:28.08.2020.

Türk Dil Kurumu, Sözlük, Şehir kelimesi, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi:14.07.2020.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), 2019 İstatistik Yıllığı, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/>, Erişim Tarihi:21.08.2020.

Türkiye Nüfusu, <https://www.nufusu.com/>, Erişim Tarihi:11.08.2020.

Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, Kentsel Ekonomi, https://en.wikipedia.org/wiki/Urban_economics#:~:text=Urban%20economics%20is%20broadly%20the,housing%2C%20and%20local%20government%20finance, Erişim Tarihi:17.10.2020.

Yentürk, N. (Derleyen), Sivil Toplum Nedir? (Panel ve Tartışma), 4. Ve 6.sunu, https://stk.bilgi.edu.tr/media/cd/01/doc/okuma_02-3.pdf, Erişim Tarihi:30.08.2020.

Yıldız, Ç. N. , 2017, Makro İktisat, İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/makroeko.pdf>, Erişim Tarihi:15.08.2020.

Yılmaz, E., Yavuz, L., Avan, L., 2018, Coğrafya 2 Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.

Yücel, Y. B. , 2017, Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Sınıflama Ve Regresyon Ağacı İle Belirlenmesi, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yüzölçümüne Göre Türkiye İlleri, <https://www.blogarti.com/yuzolcumune-gore-turkiyenin-illeri.html>, Erişim Tarihi:04.08.2020.

Zengin, Ç. E. , 2018, Kent ve Kentleşme Sarmalında Türkiye, Kastamonu Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, ss. 84-103

2020'nin En Güvenli Şehirleri Açıklandı! Türkiye'den 6 Şehir Listede, 23.01.2020, <https://www.mynet.com/2020-nin-en-guvenli-sehirleri-aciklandi-turkiye-den-6-sehir-listede-110106413701#18895820>, Erişim Tarihi:28.08.2020.

